

บทที่ 3

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีจราจร

ในการทำการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาระบบการสอบสวนคดีอาญา คดีจราจร พร้อมทั้งเปรียบเทียบระบบกฎหมายของต่างประเทศในเรื่องระบบการสอบสวนคดีอาญา คดีจราจร ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการเปรียบเทียบกฎหมายเป็นรายประเทศดังนี้ คือ

การสอบสวนคดีจราจรของประเทศไทย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) “การสอบสวน” หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ซึ่งในคดีจราจรเป็นส่วนหนึ่งของคดีอาญาทั่วไป ที่พนักงานสอบสวนต้องดำเนินคดีเช่นเดียวกับคดีอาญา จึงขอกล่าวหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีจราจร ดังนี้

1. หลักกฎหมายที่สำคัญในการสอบสวนคดีจราจร

คดีจราจร หมายถึง คดีไม่ว่าทางแพ่ง หรือทางอาญาที่เกิดขึ้นอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 (นัยนา เกิดวิชัย, พล.ต.ต.หญิง, 2522, หน้า 641)

ในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับคดีจราจร ได้แบ่งคดีจราจรเป็นความผิดทางแพ่งหรือทางอาญา ดังต่อไปนี้

1. คดีจราจรที่ผู้ขับขี่ฝ่าฝืนกฎจราจรหรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับรถ โดยไม่มีความเสียหายใด ๆ เกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินเป็นการกระทำความผิดต่อความสงบเรียบร้อยของรัฐ เช่น ผู้ขับขี่ไม่ปฏิบัติตามสัญญาณจราจรและเครื่องหมายจราจร การขับรถบรรทุกน้ำหนักเกิน การแข่งรถในทาง การขับรถในขณะเมาสุรา หรือการนำรถที่มีควันดำหรือเสียงดังมาใช้ในทางเป็นต้น คดีประเภทนี้ถือได้ว่าเป็นคดีอาญาประเภทหนึ่ง บางข้อหา มีโทษปรับสถานเดียว บางข้อหา มีโทษจำคุกหรือทั้งจำทั้งปรับ คดีประเภทเข้าพนักงานจราจรหรือพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 สามารถออกไปตั้งของพนักงานจราจร หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 มาตรา 140 และ

คดีอาญาเล็กน้อยได้เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่พนักงานสอบสวนได้เปรียบเทียบแล้ว แต่หากผู้จับกุมไม่ยินยอมชำระค่าปรับพนักงานสอบสวนจะต้องทำสำนวนการสอบสวนเสนอพนักงานอัยการเพื่อทำการฟ้องคดีอาญาต่อศาลภายในกำหนดอายุความต่อไป

คดีประเภทนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งที่เป็นเจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 หรือไม่เป็นก็ตาม หากพบความผิดซึ่งหน้าก็สามารถทำการจับกุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้โดยไม่ต้องออกใบสั่ง โดยให้นำตัวผู้ต้องหาส่งให้พนักงานสอบสวนที่มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีต่อไป ซึ่งคดีประเภทนี้ส่วนใหญ่มีอัตราโทษต่ำ กล่าวคือ มีอัตราโทษอย่างสูงจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ จึงดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พนักงานสอบสวนพึงระมัดระวังเรื่องการขอคัดฟ้องและการควบคุมตัวผู้ต้องหาให้ดี

2. คดีจราจรที่ผู้ขับขี่ฝ่าฝืนกฎจราจรและเกิดความเสียหายขึ้นต่อทรัพย์สินแต่ไม่เกิดความเสียหายต่อชีวิตและร่างกาย คดีประเภทนี้นอกจากผู้ขับขี่ขับรถฝ่าฝืนกฎจราจรแล้วยังก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นต่อทรัพย์สินของผู้หนึ่งผู้ใดหรือทรัพย์สินของทางราชการด้วย คดีจราจรประเภทนี้จะเห็นได้ว่าเป็นความผิดทางอาญาและทางแพ่ง ดังต่อไปนี้

2.1 ความผิดอาญา ผู้ขับขี่ที่ฝ่าฝืนกฎจราจรจะมีความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 มาตราต่าง ๆ ที่ผู้ขับขี่นั้นฝ่าฝืนและเป็นความผิดตามมาตรา 43(4) ที่บัญญัติไว้พอสรุปได้ว่า

มาตรา 43 “ห้ามมิให้ผู้ขับขี่รถ ฯลฯ โดยประมาทหรือนำหวาดเสียว อันอาจเกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สิน ฯลฯ”

คดีประเภทนี้ถือว่าเป็นความผิดทางอาญาตามหลักกฎหมายทั่วไปถือได้ว่าเป็นการกระทำความผิดต่อความสงบเรียบร้อยของรัฐ ซึ่งพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้กล่าวหาในคดีและทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดว่าผู้ขับขี่ได้ขับขี่รถโดยประมาทหรือนำหวาดเสียวอันอาจเกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินหรือไม่ หากมีการเถียงกัน พนักงานสอบสวนจะต้องทำการวินิจฉัยว่าฝ่ายใดประมาท หรือประมาททั้งสองฝ่าย เพื่อพนักงานสอบสวนจะได้เป็นผู้กล่าวหาทำการกล่าวหา หรือแจ้งข้อกล่าวหาแก่ฝ่ายที่ประมาทเป็นผู้ต้องหาต่อไป หากผู้ต้องหาให้การรับสารภาพว่าได้กระทำความผิดจริง ให้พนักงานสอบสวนกำหนดค่าปรับซึ่งผู้ต้องขังจะพึงชำระ ถ้าผู้ต้องหาและผู้เสียหายยินยอมตามนั้น พนักงานสอบสวนก็สามารถทำการเปรียบเทียบได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37(2) และมาตรา 38(1) วรรคแรก แต่ถ้าผู้ต้องหาไม่ยินยอมตามที่เปรียบเทียบหรือเมื่อยินยอมไม่ชำระค่าปรับ ภายในกำหนดเวลา

ตามมาตรา 38(1) วรรคสอง หรือผู้เสียหายไม่ยินยอมพนักงานสอบสวนก็ตามส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมสำนวนไปให้อัยการฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลตามขั้นตอนปกติต่อไป

ทั้งนี้คือความผิดต่อพระราชบัญญัติจราจรทางบก ถือว่าเป็นการกระทำต่อรัฐ โดยตรงรัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหายเจ้าของรถยนต์ที่เสียหายไม่ใช่ผู้เสียหายที่ฟ้องความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 ต่อศาลเองได้ ทำได้เพียงร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเท่านั้น เพราะรัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย เอกชนไม่ใช่ผู้เสียหาย

2.2 ความผิดทางแพ่ง สำหรับความผิดทางแพ่งนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติไว้ในมาตรา 420 ว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลโดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

แต่ถ้าทั้งสองฝ่ายกระทำละเมิดโดยไม่ยั้งหย่อนต่อกัน กล่าวคือ มีส่วนกระทำละเมิดเท่า ๆ กัน ไม่มีฝ่ายใดมากกว่าหรือน้อยกว่า ค่าเสียหายจึงเป็นอันพับกันไป แต่ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นแก่บุคคลภายนอก ผู้กระทำทั้งสองฝ่ายต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกเต็มจำนวนความเสียหาย

นอกจากนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 บัญญัติว่า “ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา”

ดังนั้น การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาว่าเหตุที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากการกระทำของฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายต่างจงใจหรือประมาทด้วยกัน แล้วฝ่ายใดจงใจประมาทมากกว่ากันหรือเท่ากัน เพื่อประมวลความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายในการกำหนดให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามในสำนวนการสอบสวน พนักงานให้เพียงพอต่อการแจ้งข้อหาต่อฝ่ายที่ประมาทก็เพียงพอแล้ว แต่หากรวบรวมพยานหลักฐานได้มากและละเอียดเพียงใดให้ปรากฏในสำนวนก็จะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาในส่วนแพ่งมากขึ้นเท่านั้น

ทั้งนี้การพิจารณาในทางแพ่งไม่ต้องคำนึงถึงจำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำผิดหรือไม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 วรรคแรก ที่บัญญัติว่า “คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงว่าจำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำผิดหรือไม่”

นอกจากนี้ อาจมีผู้ต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้ละเมิดด้วยโดยผู้นั้นต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับงานมีนิติสัมพันธ์หรือมีหน้าที่ดูแลหรือมีส่วนในการกระทำละเมิดของผู้นำละเมิด

3. คดีจรรยาที่ผู้ขับขี่ฝ่าฝืนกฎจราจรและเกิดความเสียหายขึ้นต่อชีวิตและร่างกายคดีประเภทนี้นอกจากผู้ขับขี่รถฝ่าฝืนกฎจราจรแล้วยังก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นต่อชีวิตและร่างกายของผู้หนึ่งผู้ใดอันเป็นความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา ดังต่อไปนี้

3.1 ความผิดทางอาญา นอกจากผู้ขับขี่จะกระทำผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 มาตราต่าง ๆ ที่ผู้ขับขี่ผู้นั้นฝ่าฝืนแล้วยังเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522

ส่วนผู้ที่ได้รับความเสียหายซึ่งอยู่ในฐานะผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมทั้งผู้มีอำนาจจัดการแทน มีอำนาจจัดการดังต่อไปนี้ ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา หรือเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ เป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ถอนฟ้องคดีอาญา หรือคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

3.2 ความผิดทางแพ่ง สำหรับความผิดทางแพ่งหลักการเป็นไปดังที่กล่าวแล้วในหัวข้อ 2.2 และมีบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่เกี่ยวข้องกับความเสียหายแก่ร่างกายและชีวิตอีกด้วย

4. คดีจรรยาที่ผู้ขับขี่ฝ่าฝืนกฎจราจร และเกิดความเสียหายขึ้นต่อชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน คดีประเภทนี้เป็นความผิดทั้งทางแพ่งและอาญา ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ 2 และ 3 แต่สำหรับความผิดทางอาญานั้น หากเป็นการกระทำความผิดแต่เป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท ต้องใช้กฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุดซึ่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้ในมาตรา 90

2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีจรรยา

ในการสอบสวนคดีจรรยา มีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291, 300, 390 ดังนี้

มาตรา 291 “ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปีและปรับไม่เกินสองหมื่นบาท”

มาตรา 300 “ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

มาตรา 390 “ผู้ใดกระทำโดยประมาทและการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายและจิตใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

เมื่อผู้ต้องหากระทำผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 ส่วนใหญ่จะเกิดจากความประมาทของผู้ขับขี่ตามมาตราใดมาตราหนึ่งและก็จะพ่วงกฎหมายอาญาว่าด้วยประมาท

เรียกว่าเป็นกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท ตามมาตรา 90 “เมื่อการกระทำใดเป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบทให้ใช้กฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุดลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด”

ดังนั้นผู้ต้องหาจึงต้องรับโทษหนักที่สุดคือกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย บทลงโทษจำคุกไม่เกินสิบปี

2. พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 มาตรา 157/1, 159, 160, 160 ทวิ และมาตรา 160 ตริ ซึ่งมีอัตราโทษจำคุก พนักงานสอบสวนไม่สามารถดำเนินการเปรียบเทียบปรับได้ จะต้องดำเนินคดีกับผู้ต้องหาส่งฟ้องต่อศาล ซึ่งกฎหมายนั้นประกอบด้วย

มาตรา 157/1 “ผู้ขับขี่ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานจราจร พนักงานสอบสวน พนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ตรวจการที่ไม่มีการตรวจสอบผู้ขับขี่ตามมาตรา 43 ทวิ หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ตรวจการที่ไม่มีการทดสอบผู้ขับขี่ตามมาตรา 43 ตริ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท

ผู้ขับขี่ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 43 ทวิ วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษสูงกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษหรือกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทอีกหนึ่งในสาม และให้ศาลสั่งพักใบอนุญาตขับขี่ของผู้นั้นมีกำหนดไม่น้อยกว่าหกเดือนหรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคสองเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปีและปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท และให้ศาลสั่งพักใบอนุญาตขับขี่ของผู้นั้นมีกำหนดไม่น้อยกว่าหนึ่งปีหรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคสองเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัสผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงหกปีและปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสองหมื่นบาทและให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ของผู้นั้นมีกำหนดไม่น้อยกว่าสองปีหรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคสองเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบปีและปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงสองแสนบาทและให้ศาลสั่งเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่”

มาตรา 43 ทวิ “ห้ามมิให้ผู้ขับขี่เสพยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษหรือเสพวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ทั้งนี้ ตามที่อธิบดีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ให้เจ้าพนักงานจราจร พนักงานสอบสวน พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือผู้ตรวจการมีอำนาจจัดการให้มีการตรวจสอบผู้ขับขี่รถบางประเภทตามที่อธิบดีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

นุเบกษาว่าได้เสพยาเสพติดให้โทษหรือเสพวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทตามวรรคหนึ่งหรือไม่ และหากผลการตรวจสอบในเบื้องต้นว่าผู้ขับขี่นั้นไม่ได้เสพก็ให้ผู้ขับขี่นั้นขับรถต่อไปได้

ในกรณีที่ผู้ขับขี่ตามวรรคสองไม่ยอมให้ตรวจสอบ ให้เจ้าพนักงานจราจร พนักงานสอบสวน พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือผู้ตรวจการมีอำนาจกักตัวผู้นั้นไว้ เพื่อดำเนินการตรวจสอบได้ ภายในระยะเวลาเท่าที่จำเป็นแห่งกรณีเพื่อให้การตรวจสอบเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว และเมื่อผู้นั้นยอมรับการตรวจสอบแล้วหากผลการตรวจสอบในเบื้องต้นปรากฏว่าไม่ได้เสพก็ให้ปล่อยตัวทันที

การตรวจสอบตามมาตรานี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 43 ตี ในกรณีมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ขับขี่ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 43(1) หรือ (2) ผู้ตรวจการมีอำนาจสั่งให้ผู้นั้นหยุดรถและสั่งให้มีการทดสอบตามมาตรา 142 ด้วย

สรุปได้ว่าตามมาตรา 157/1 จะสามารถแบ่งความผิดที่พนักงานสอบสวนไม่สามารถเปรียบเทียบปรับได้ เพราะมีโทษอัตราจำคุก พนักงานสอบสวนต้องดำเนินคดีกับผู้ต้องหาฟ้องต่อศาล ดังนี้

- มาตรา 43 ทวิ ประกอบมาตรา 157/1 วรรค 1 ฐานความผิด ขับรถขณะเสพยาเสพติดฯ

- มาตรา 43 ตี ประกอบมาตรา 157/1 วรรค 1 ฐานความผิด ขับรถขณะเมาสุราฯ

- มาตรา 43 ทวิ ประกอบมาตรา 157/1 วรรค 2 ฐานความผิด ขับรถขณะเสพยาเสพติดฯ

- มาตรา 43 ทวิ ประกอบมาตรา 157/1 วรรค 3 ฐานความผิด ขับรถขณะเมาสุราฯ

- มาตรา 43 ทวิ ประกอบมาตรา 157/1 วรรค 4 ฐานความผิด ขับรถประมาททำให้ได้รับอันตรายสาหัส

- มาตรา 43 ทวิ ประกอบมาตรา 157/1 วรรค 5 ฐานความผิด ขับรถประมาททำให้ผู้อื่นเสียชีวิต

มาตรา 159 “ผู้ขับขี่ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งสั่งตามมาตรา 59 วรรคหนึ่ง หรือขัดขวางเจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่มิให้เคลื่อนย้ายรถ หรือมิให้ใช้เครื่องมือบังคับรถมิให้เคลื่อนย้ายตามมาตรา 59 วรรคสอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

มาตรา 59 เจ้าพนักงานหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจสั่งให้ผู้ขับขี่เคลื่อนย้ายรถที่หยุดหรือจอดอยู่อันเป็นการฝ่าฝืนแห่งพระราชบัญญัตินี้ได้

เจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเคลื่อนย้ายรถที่หยุดหรือจอดอยู่อันเป็นการฝ่าฝืนบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือใช้เครื่องมือบังคับไม่ให้เคลื่อนย้ายรถดังกล่าวได้

การเคลื่อนย้ายรถหรือใช้เครื่องมือบังคับให้รถที่หยุดหรือจอดอยู่ไม่ให้เคลื่อนย้ายตามวรรคสอง เจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่ต้องรับผิดชอบสำหรับความเสียหายใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามมาตรานี้ เว้นแต่ความเสียหายนั้นจะเกิดขึ้นจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

เจ้าของรถหรือผู้ขับขี่ต้องชำระค่าใช้จ่ายในการที่รถถูกเคลื่อนย้ายหรือถูกใช้เครื่องมือบังคับไม่ให้เคลื่อนย้าย ตลอดจนค่าดูแลรักษากระหว่างที่อยู่ในความครอบครองของเจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้ ตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งต้องกำหนดอัตราค่าใช้จ่ายไม่น้อยกว่าค่านละห้าร้อยบาทและค่าดูแลรักษาไม่น้อยกว่าสองร้อยบาท

เงินที่ได้จากเจ้าของรถหรือผู้ขับขี่ซึ่งชำระตามวรรคสี่ เป็นรายได้ที่ไม่ต้องนำส่งกระทรวงการคลัง และให้นำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติการตามมาตรานี้ตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด

ในกรณีที่เจ้าของรถหรือผู้ขับขี่ไม่ชำระค่าใช้จ่ายและค่าดูแลรักษาตามวรรคสี่เจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดหน่วงรถนั้นไว้ได้จนกว่าจะได้รับชำระค่าใช้จ่ายและค่าดูแลรักษาดังกล่าว โดยในระหว่างที่ยึดหน่วงรถนั้นให้คำนวณค่าดูแลรักษาเป็นรายวัน ถ้าพ้นกำหนดสามเดือนแล้วเจ้าของรถหรือผู้ขับขี่ยังไม่ชำระค่าใช้จ่ายและค่าดูแลรักษาดังกล่าว ให้เจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจนำรถนั้นออกขายทอดตลาดได้ เงินที่ได้จากการขายทอดตลาด เมื่อได้หักค่าใช้จ่ายในการขายทอดตลาด ค่าใช้จ่ายและค่าดูแลรักษาที่ค้างชำระแล้ว เหลือเงินเท่าใดให้คืนแก่เจ้าของหรือผู้มีสิทธิที่แท้จริงต่อไป

ตามมาตรา 159 นี้ประกอบกับมาตรา 59 วรรคหนึ่ง และมาตรา 59 วรรคสอง มีใจความว่าชัดเจนคำสั่งของเจ้าพนักงานจราจร หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ที่กระทำผิดโดยจงใจหรือรถฝ่าฝืนกฎหมาย มีอัตราโทษจำคุก พนักงานสอบสวนสามารถดำเนินคดีส่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้

มาตรา 160 “ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 78 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการไม่ปฏิบัติตามมาตรา 78 เป็นเหตุให้บุคคลอื่นได้รับอันตรายสาหัสหรือตาย ผู้ไม่ปฏิบัติตามต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 43(1) (5) หรือ (8) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

มาตรา 78 “ผู้ใดขับรถหรือขี่หรือควบคุมสัตว์ในทางซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นความผิดของผู้ขับขี่หรือผู้ขี่หรือควบคุมสัตว์หรือไม่ก็ตาม ต้องหยุดรถ หรือสัตว์และให้ความช่วยเหลือตามสมควร และพร้อมทั้งแสดงตัวและแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ใกล้เคียงทันทีกับต้องแจ้งชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ของตนและหมายเลขทะเบียนรถแก่ผู้ได้รับความเสียหายด้วย

ในกรณีที่ผู้ขับขี่หรือผู้ขี่หรือควบคุมสัตว์หลบหนีไปหรือไม่แสดงตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ สถานที่เกิดเหตุให้สันนิษฐานว่าเป็นผู้กระทำความผิดและให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดรถคันที่ผู้ขับขี่หลบหนีหรือไม่แสดงตัวว่าเป็นผู้ขับขี่ จนกว่าคดีถึงที่สุดหรือได้ตัวผู้ขับขี่ ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่แสดงตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในหกเดือนนับแต่วันเกิดเหตุ ให้ถือว่ารถนั้นเป็นทรัพย์สินซึ่งได้ใช้ในการกระทำความผิดหรือเกี่ยวกับการกระทำความผิดและให้ตกเป็นของรัฐ”

มาตรา 43 “ห้ามมิให้ผู้ขับขี่ขับรถ

- (1) ในขณะที่อ่อนความสามารถในอันที่จะขับ
- (2) ในขณะที่เมาสุราหรือของเมาอย่างอื่น
- (3) ในลักษณะกีดขวางการจราจร
- (4) โดยประมาทหรือน่าหวาดเสียว อันอาจเกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สิน
- (5) ในลักษณะที่ผิดปกติวิสัยของการขับรถตามธรรมดาหรือไม่อาจแลเห็นทางด้านหน้าหรือด้านหลัง ด้านใดด้านหนึ่งหรือทั้งสองด้านได้พอแก่ความปลอดภัย
- (6) คร่อมหรือทับเส้นทางหรือแนวแบ่งช่องเดินรถ เว้นแต่เมื่อเปลี่ยนช่องเดินรถ เลี้ยวรถ หรือกลับรถ
- (7) บนทางเท้าโดยไม่มีเหตุอันสมควร เว้นแต่รถลากเข็นสำหรับทารก คนป่วย หรือคนพิการ
- (8) โดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยหรือความเดือดร้อนของผู้อื่น
- (9) ในขณะที่ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ เว้นแต่การใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ใช้อุปกรณ์เสริมสำหรับการสนทนาโดยผู้ขับขี่ไม่ต้องถือหรือจับโทรศัพท์เคลื่อนที่นั้น”

ตามมาตรา 160 นี้ประกอบกับมาตรา 78 กล่าวคือ ถ้าผู้ขับขี่ขับรถชนคนหรือขี่หรือควบคุมสัตว์ทำให้บุคคลอื่นเสียหาย และไม่ช่วยเหลือเบื้องต้น และแจ้งเจ้าหน้าที่ ถือว่าผู้ขับขี่มีความผิดมีอัตราโทษจำคุก พนักงานสอบสวนต้องดำเนินคดี ส่วนมาตรา 160 ประกอบกับมาตรา 43(1) ขับรถในขณะที่อ่อนความสามารถในอันที่จะขับหรือประกอบมาตรา 43(5) คือ ขับรถในลักษณะผิดปกติวิสัยของการขับรถตามธรรมดาหรือไม่อาจแลเห็นทางด้านหน้าหรือด้านหลัง ด้าน

ใดด้านหนึ่ง หรือทั้งสองด้านให้พอปลอดภัย และมาตรา 160 ประกอบมาตรา 43(8) ขับรถโดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยหรือความเดือดร้อนของผู้อื่น ถือว่าผู้ขับขี่มีความผิดตามกฎหมาย มีอัตราโทษจำคุก พนักงานสอบสวนต้องดำเนินคดีฟ้องต่อศาล

มาตรา 160 ทวิ “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 134 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ของผู้ผู้นั้นมีกำหนดไม่น้อยกว่าหนึ่งเดือน หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่”

มาตรา 134 “ห้ามมิให้ผู้ใดแข่งรถในทาง เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าพนักงานจราจร

ห้ามมิให้ผู้ใดจัดการ สนับสนุนหรือส่งเสริมให้มีการแข่งขันในทาง เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าพนักงานจราจร”

ตามมาตรา 160 ทวิ ประกอบกับมาตรา 134 นี้ หมายถึง ห้ามผู้ขับขี่ทำการแข่งรถในทาง เว้นแต่เจ้าพนักงานจราจรอนุญาต มิฉะนั้นมีความผิดตามกฎหมาย มีอัตราโทษจำคุก พนักงานสอบสวนสามารถดำเนินคดีจราจรส่งฟ้องศาลได้

มาตรา 160 ตริ “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 43(2) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ของผู้ผู้นั้นมีกำหนดไม่น้อยกว่าหกเดือน หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท และให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ของผู้ผู้นั้นมีกำหนดไม่น้อยกว่าหนึ่งปี หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงหกปี และปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสองหมื่นบาท และให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ของผู้ผู้นั้นมีกำหนดไม่น้อยกว่าสองปี หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงสองแสนบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่”

มาตรา 43 “ห้ามมิให้ผู้ขับขี่ขับรถ

- (1) ในขณะที่อ่อนความสามารถในอันที่จะขับ
- (2) ในขณะที่เมาสุราหรือของเมาอย่างอื่น
- (3) ในลักษณะกีดขวางการจราจร

- (4) โดยประมาทหรือน่าหวาดเสียว อันอาจเกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สิน
- (5) ในลักษณะที่ผิดปกติวิสัยของการขับรถตามธรรมดา หรือไม่อาจแลเห็นทางด้านหน้าหรือด้านหลัง ด้านใดด้านหนึ่งหรือทั้งสองด้านได้พอแก่ความปลอดภัย
- (6) คร่อมหรือทับเส้นทางหรือแนวแบ่งช่องเดินรถ เว้นแต่เมื่อเปลี่ยนช่องเดินรถ เลี้ยวรถ หรือกลับรถ
- (7) บนทางเท้าโดยไม่มีเหตุอันสมควร เว้นแต่รถลากเข็นสำหรับทารก คนป่วย หรือคนพิการ
- (8) โดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยหรือความเดือดร้อนของผู้อื่น
- (9) ในขณะที่ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ เว้นแต่การใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ใช้ อุปกรณ์เสริมสำหรับการสนทนาโดยผู้ขับขี่ไม่ต้องถือหรือจับโทรศัพท์เคลื่อนที่นั้น”
- กล่าวคือผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 160 ตรี ประกอบมาตรา 43 (2) คือในขณะที่เมาสุราหรือของเมาอย่างอื่นมีความผิด และถ้าเมาแล้วขับไปชนคนได้รับบาดเจ็บ อันตรายสาหัส หรือถึงแก่ชีวิต ต้องรับโทษจำคุก พนักงานสอบสวนต้องดำเนินคดีแก่ผู้ขับขี่ส่งฟ้องศาล

3. การรวบรวมสำนวนการสอบสวน

การรวบรวมสำนวนการสอบสวนเกี่ยวกับรถชนกันก็มีแนวทางปฏิบัติเช่นเดียวกันกับสำนวนคดีอาญาอื่น ๆ ซึ่งในการรวบรวมสำนวนการสอบสวนนี้ก็โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 139 นั้นเอง เอกสารที่เป็นพยานให้รวมเข้าสำนวนถ้าเป็นสิ่งของอย่างอื่นให้ทำบัญชีรายละเอียดเข้าสำนวนไว้ เมื่อพนักงานสอบสวนเห็นว่าได้ดำเนินการสอบสวนพยานหลักฐานได้ครบถ้วนตามประเด็นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็จัดการเรียงเอกสารทั้งหมดมารวมเข้าในสำนวน เพื่อทำความเห็นต่อไป

การเรียงเอกสารต่าง ๆ ในสำนวน ควรเรียงตามลำดับความสำคัญของเอกสารเช่นเดียวกับคดีอาญาทั่วไป การเรียงลำดับเอกสาร (จัดกลุ่ม) ในสำนวนการสอบสวนอาจแยกได้เป็น 2 ประเภท

3.1 เอกสารคำให้การของบุคคลทุกฐานะรวมทั้งรายงานการสอบสวน ซึ่งควรจัดเอกสารตามลำดับ ดังนี้

3.1.1 รายงานการสอบสวน

3.1.2 คำให้การผู้กล่าวหา (ถ้ามีหลายคนให้เรียงลำดับ ผู้กล่าวหา)

3.1.3 คำให้การผู้ต้องหา (ถ้ามีหลายคนให้เรียงลำดับ แห่งผู้ต้องหา)

3.1.4 คำให้การพยาน เรียงลำดับความสำคัญแห่งคดี ซึ่งอาจแบ่งย่อยลงไปได้

ดังต่อไปนี้

1) พยานที่รู้เห็นยืนยันการกระทำความผิดของผู้ต้องหาโดยตรง (ประจักษ์พยาน)

2) พยานที่ช่วยพิสูจน์ความผิด เช่น ผู้ชำนาญการตรวจพิสูจน์ แพทย์ นายทะเบียน เจ้าหน้าที่ธนาคาร เป็นต้น

3) พยานสนับสนุนหรือช่วยประกอบพยานอื่น ๆ เช่น พยานผู้พบอาวุธปืนหรือของกลาง พยานที่ช่วยสนับสนุนประจักษ์พยานให้มีน้ำหนักมากขึ้น

4) พยานพฤติเหตุแวดล้อม

5) พยานซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตรวจค้น จับกุม ยึดหรืออายัด

3.2 เอกสารบันทึกต่าง ๆ ควรเรียงเอกสารตามลำดับ ดังนี้

3.2.1 พยานเอกสารของกลาง เช่น เช็ค ตั๋วเงินปลอม โฉนดปลอม เอกสารปลอม สำเนาใบอนุญาตขับรถ สำเนาทะเบียนรถ สำเนาสัญญาเช่าซื้อ เป็นต้น (หากมีหลายฉบับให้เรียงตามลำดับ วัน เวลาเกิดเหตุ ก่อนหลังเป็นลำดับ)

3.2.2 บัญชีทรัพย์สินต่าง ๆ เรียงลำดับ ดังนี้

- บัญชีทรัพย์สินของกลาง
- บัญชีทรัพย์สินถูกประทุษร้าย
- บัญชีทรัพย์สินที่ได้คืน
- บัญชีทรัพย์สินที่ไม่ได้คืน

3.2.3 บันทึกพนักงานสอบสวน

3.2.4 เอกสารซึ่งทำขึ้นเพื่อแสดงถึงสถานที่เกิดเหตุ เรียงลำดับ ดังนี้

- บันทึกการตรวจสถานที่เกิดเหตุ
- แผนที่ที่เกิดเหตุ
- ภาพถ่ายที่เกิดเหตุ
- บันทึกแผนที่ภาพถ่ายของกลางพิสูจน์หลักฐาน หรือของผู้ชำนาญที่มาร่วมตรวจสถานที่เกิดเหตุ

- บันทึกทางนำชี้สถานที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ

- ภาพถ่ายการนำชี้สถานที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ

3.2.5 เอกสารที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงถึงพยานเอกสาร และวัตถุพยานเรียงลำดับ ดังนี้

- ผลการตรวจพิสูจน์เอกสารและวัตถุพยาน เช่น ผลการตรวจเปรียบเทียบลายมือชื่อ

- ผลการตรวจพิสูจน์อาวุธปืน

- รายงานการชันสูตรบาดแผล
- รายงานการชันสูตรพลิกศพ
- บันทึกผลการตรวจพิสูจน์สภาพและเครื่องอุปกรณ์รถยนต์คันเกิดเหตุ เป็นต้น

- สำเนาบันทึกหรือหนังสือที่ส่งพยานเอกสารและวัตถุพยานดังกล่าวไปตรวจโดยประกอบคู่ไปกับผลการตรวจ

- ภาพถ่ายพยานเอกสารหรือวัตถุพยาน เช่น ภาพถ่ายทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้าย ภาพถ่ายบาดแผลผู้ตาย หรือผู้บาดเจ็บ เป็นต้น

3.2.6 เอกสารที่แสดงถึงการปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวกับผู้ต้องหา เรียงลำดับ ดังนี้ บันทึกการดูตัวหรือชี้ตัวผู้ต้องหาภาพถ่ายการดูตัวหรือชี้ตัวผู้ต้องหา บันทึกการจับกุม หมายจับ คำนิรूपพรรณผู้ต้องหา รูปถ่ายผู้ต้องหา บันทึกขอความเห็นชอบจับกุมหรือออกหมายจับ หมายเรียกผู้ต้องหา หนังสือหรือบันทึกแจ้งอายัด และถอนอายัดตัวผู้ต้องหา บันทึกการตรวจค้น บันทึกการถอนหมายจับ (กรณีจับตัวผู้ต้องหาได้แล้ว)

3.2.7 เอกสารเกี่ยวกับพยานบุคคลให้เรียงลำดับ ดังนี้

หมายเรียกพยาน หนังสือแจ้งเหตุขัดข้องพยาน สำเนาใบมรณะบัตรของพยาน

3.2.8 สำเนาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคดีเรียงลำดับได้ ดังนี้

สำเนาเอกสารเกี่ยวข้องกับผู้ตาย เช่น ใบมรณะบัตร สำเนาทะเบียนบ้านผู้ตาย สำเนาเอกสารเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหา เช่น สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาใบอนุญาตขับขี่ สำเนาทะเบียนรถคันที่ผู้ต้องหาขับขี่ สำเนาทะเบียนอาวุธปืนผู้ต้องหา สำเนาเอกสารอื่น

3.2.9 บันทึกอื่น ๆ ที่พนักงานสอบสวนได้ทำขึ้นเกี่ยวกับสำนวนเรียงลำดับ ดังนี้

บันทึกการตกลงค่าเสียหาย บันทึกการคืนของกลางและเอกสารที่เกี่ยวข้อง บันทึกขออนุมัติคืนของกลางพร้อมคำสั่งอนุมัติหรือไม่อนุมัติ

3.2.10 หนังสือหรือบันทึกที่ติดต่อโต้ตอบ สอบถาม ระหว่างพนักงานสอบสวนกับหน่วยงานต่าง ๆ โดยให้นำมาประกอบคู่กันไว้ เช่น พนักงานสอบสวนมีหนังสือขอใบรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคลจากนายทะเบียนฯ นายทะเบียนฯมีหนังสือตอบส่งสำเนาใบรับรองให้ให้นำมาประกอบคู่กับสำเนาหนังสือที่พนักงานสอบสวนนำไปสอบถาม ให้เรียงลำดับตามวัน เวลาที่พนักงานสอบสวนนำไปสอบถามหรือทำหนังสือตอบ

3.2.11 สำเนารายงานเอกสารต่าง ๆ ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีให้เรียงลำดับ ดังนี้

คำหารูปพรรณทรัพย์สินหาย รายงานเหตุด่วน รายงานข้าราชการต้อคดีอาญา แผนประทุษกรรม สำเนาร้องทุกข์ (สีฟ้า)

3.2.12 เอกสารที่เกี่ยวกับการได้มาซึ่งอำนาจการสอบสวนให้เรียงลำดับ ดังนี้

คำสั่งผู้บังคับบัญชาหรือกรมตำรวจอนุญาตให้ทำการสอบสวน (กรณีต้องขออนุญาต) บันทึกของพนักงานสอบสวนและผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นที่ขออนุญาตสอบสวน สำเนาระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขออนุญาตสอบสวน บันทึกขอถอนคำร้องทุกข์คดีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ บันทึกมอบคดีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ หนังสือมอบอำนาจให้มาร้องทุกข์และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการมอบอำนาจให้มาร้องทุกข์ หนังสือร้องทุกข์หรือกล่าวโทษซึ่งผู้เสียหายหรือผู้กล่าวโทษทำถึงพนักงานสอบสวน

3.2.13 เอกสารที่เกี่ยวกับการดำเนินการกับผู้ต้องหาหลังจากถูกจับกุมให้เรียงลำดับ ดังนี้

บันทึกการแจ้งถึงสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7 ทวิ ให้ผู้ต้องหาทราบ บันทึกการควบคุมผู้ต้องหา คำร้องคัดฟ้องหรือฝากขัง บันทึกเสนอสัตยาบันประกัน พร้อมคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ประกัน สัตยาบันประกันและเอกสารเกี่ยวข้อง เช่น หนังสือมอบอำนาจ เป็นต้น หนังสือแจ้งให้นายประกันนำตัวผู้ต้องหามาส่ง หลักฐานการส่งเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิดไปยังสถานพินิจ หลักฐานการแจ้งการจับเด็กหรือเยาวชนให้ผู้อำนวยการสถานพินิจและบิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยทราบรายงานแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ผลการตรวจสอบประวัติการต้องโทษและพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องหา หลักฐานแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาของทหารที่กระทำผิดทราบ หลักฐานการแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหาร หรือนายทหารพระธรรมนูญมาฟังการสอบสวน

3.2.14 เอกสารที่เกี่ยวกับการดำเนินการกับบุคคลบางประเภทที่เป็นผู้ต้องหา เพราะได้กระทำการตามหน้าที่ หรืออ้างว่าได้กระทำการตามหน้าที่ เช่น ข้าราชการส่วนท้องถิ่น เทศมนตรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล กรรมการสุขาภิบาล กรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล ให้เรียงลำดับ ดังนี้

บันทึกการแจ้งให้นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อส่งพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองมาร่วมทำการสอบสวน บันทึกหรือหนังสือของนายอำเภอหรือผู้ว่าราชการจังหวัด ส่งพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองมาร่วมทำการสอบสวน ในกรณีเป็นเรื่องที่ส่วนกลางดำเนินการ

สอบสวนก็ให้รวบรวมเอกสารการติดต่อระหว่างกรรมการปกครองและกรมตำรวจจัดพนักงานสอบสวนแต่ละฝ่ายร่วมทำการสอบสวนคดีสำนวนไว้

3.2.15 เอกสารเกี่ยวกับการดำเนินการสอบสวนคดีความผิดกฎหมายป่าไม้ ทรัพยากร ซึ่งในส่วนภูมิภาคผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอเป็นพนักงานสอบสวนหรือหัวหน้าพนักงานสอบสวนก็ให้รวบรวมเอกสารการติดต่อประสานงานเข้าไว้ในสำนวน

3.2.16 ผลการตรวจประวัติและพิมพ์มือผู้ตาย

สำหรับเอกสารนอกเหนือจากที่กล่าวไว้แล้วให้พนักงานสอบสวนพิจารณาเทียบเคียงว่าควรที่จะจัดให้อยู่ในระดับใด แล้วให้จัดเรียงเข้าอยู่ในระดับนั้น ๆ

1. การให้เลขหมายท้ายสำนวนการสอบสวน จำเป็นต้องเสนอรายงานการสอบสวนบางสำนวนไม่สิ้นสุดอยู่ที่หัวหน้าพนักงานสอบสวน จำเป็นต้องเสนอรายงานการสอบสวนตามลำดับชั้นขึ้นไปอีก อาจมีการสอบสวนเพิ่มเติม จึงทำให้สำนวนการสอบสวนเพิ่มอยู่เรื่อย ๆ การเรียงลำดับจึงควรเรียงจากลำดับแรกแผ่นล่างสุดขึ้นมา เพราะเพื่อไว้เมื่อมีการสอบสวนเพิ่มเติม สำหรับกรณีที่มีการสอบสวนบางเรื่องมีคำให้การ หรือเอกสารหลายแผ่นให้ใช้เลขลำดับตามบัญชีสำนวนการสอบสวนเพียงเลขเดียว แล้วใช้ทับ (/) ตามจำนวนแผ่น โดยให้ใช้ / ในแผ่นท้ายเป็น /1 ขึ้นมาก่อน เพื่อป้องกันมิให้มีการเพิ่มเติมขึ้นมา

2. การลงชื่อท้ายรายงานการสอบสวน รายงานการสอบสวนจะต้องเริ่มต้นด้วยผู้กำกับการ หรือสารวัตรใหญ่ หรือผู้รักษาการแทนเป็นผู้ลงนามมีความเห็นเสนอ โดยสารวัตรสอบสวนหรือพนักงานสอบสวนจะลงนามในฐานะผู้สอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานบางคดีเรียงพิมพ์ การลงชื่อด้วยรายงานการสอบสวนจึงต้องเริ่มสารวัตรใหญ่ หรือผู้รักษาการแทนสารวัตรสอบสวนและสารวัตรซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนเรียงลงมาตามลำดับ การเรียงสำนวนการสอบสวนให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 บทที่ 11 ข้อ 272

3. การทำความเห็นของพนักงานสอบสวน ใช้แบบรายงานการสอบสวน (ก.147 ต.85) โดยเบื้องต้นต้องกรอรายการแบบพิมพ์ให้ถูกต้องครบถ้วนทุกช่องในหน้า 2 ให้กล่าวถึงคำผู้กล่าวหา ผู้ต้องหา พยานทุกปากแล้วสรุปผลการสอบสวนในตอนท้ายให้อ้างเหตุผลบทกฎหมาย และมาตราประกอบด้วย แล้วดำเนินการอย่างไรอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1) ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดเมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเห็นว่าได้สอบสวนมานานพอสมควรที่จะเสนอของดการสอบสวนให้ปฏิบัติโดยถือตามระยะเวลาที่ดำเนินการสอบสวนมาแล้ว ดังนี้

1.1) คดีอาญาทั่วไป จะต้องสืบสวนสอบสวนติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 เดือน

1.2) คดีอุกฉกรรจ์ จะต้องสืบสวนสอบสวนติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี

เฉพาะสำนวนการสอบสวนที่จะส่งการสอบสวนให้เสนอตามลำดับชั้นไปยังผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด หรือผู้รักษาการในตำแหน่ง หรือผู้รักษาราชการแทนตรวจพิจารณาก่อนเสนอพนักงานอัยการ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 และข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2523 ข้อ 11

2) ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ เมื่อได้รับความตามทางสอบสวนอย่างไร้ความเห็นว่าการส่งฟ้อง หรือการส่งไม่ฟ้อง ส่งไปพร้อมกับสำนวนไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นสมควรสอบสวนต่อไปก็ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติเช่นนั้น

ถ้าพนักงานอัยการเห็นสมควรส่งฟ้องก็ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหา ถ้าผู้ต้องหาอยู่ต่างประเทศให้พนักงานอัยการจัดการเพื่อขอให้ส่งตัวข้ามแดนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141)

3) ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิดและผู้นั้นถูกควบคุม หรือขังอยู่ หรือปล่อยชั่วคราว หรือเชื่อว่าคงได้ตัวมา เพื่อออกหมายเรียก ให้พนักงานสอบสวนทำความเห็นตามท้องสำนวนการสอบสวนควรฟ้อง หรือการส่งไม่ฟ้องไปยังพนักงานอัยการ

ในกรณีที่เสนอความเห็น ควรส่งไม่ฟ้องให้ส่งแต่สำนวนพร้อมด้วยความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ส่วนตัวผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจปล่อยหรือปล่อยชั่วคราว ถ้าผู้ต้องหาอยู่ในข้อเองหรือพนักงานอัยการขอต่อศาลให้ศาลปล่อย

ในกรณีที่เสนอความเห็นควรส่งฟ้องให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนพร้อมกับผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ เว้นแต่ผู้ต้องหานั้นถูกขังอยู่แล้ว

แต่ถ้าคดีใดซึ่งพนักงานสอบสวนเปรียบเทียบได้และผู้กระทำความผิดไปปฏิบัติตามระเบียบนั้นแล้วให้บันทึกการเปรียบเทียบนั้นไว้ แล้วส่งให้พนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 142

ในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องถ้าความผิดนั้นเป็นความผิดซึ่งอาจเปรียบเทียบได้ถ้าเห็นสมควรพนักงานอัยการมีอำนาจ ดังต่อไปนี้

ก. ส่งให้พนักงานสอบสวนพยานเปรียบเทียบคดีนั้นแทนการที่จะส่งผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ

ข. เมื่อผู้ต้องหาถูกส่งมายังพนักงานอัยการแล้วส่งให้ผู้ต้องหาพร้อมด้วยสำนวนกลับไปยังพนักงานสอบสวนให้พยายามเปรียบเทียบคดีนั้นหรือถ้าเห็นสมควรจะส่งให้พนักงานสอบสวนอื่น ที่มีอำนาจจัดการเปรียบเทียบให้ก็ได้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 144

4. การรวบรวมสำนวนการสอบสวนและทำความเข้าใจ อำนาจการสั่งคดีควรปฏิบัติดังนี้

ก. คดีที่มีความเห็นควรสั่งฟ้อง

ข. คดีที่มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง

ค. คดีที่มีความเห็นงดการสอบสวนและควรงดการสอบสวน

ให้ปฏิบัติตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2523 ข้อ 9 (9.1, 9.2 และ 11) (กิตติ ทองห่อ, ร.ต.อ., 2552, หน้า 13-23)

ระบบการสอบสวนของประเทศสหรัฐอเมริกา

หน่วยตำรวจในระดับมลรัฐและท้องถิ่นนั้น จะมีลักษณะที่คล้าย ๆ กัน โดยจัดแบ่งแผนกกันไปตามสภาพปัญหาของท้องถิ่นและความจำเป็น ซึ่งทั่วไปจะมีลักษณะ คือ เป็นองค์กรที่มีการจัดสายบังคับแบบแบนราบ แต่ละหน่วยขึ้นตรงต่อ Chief Police มีการจัดแบ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็น 2 ประเภท เหมือนกัน คือเป็นตำรวจ (Police officer) กับเป็น Civilian officer แต่มีข้อสังเกตคือข้าราชการตำรวจมือใหม่ เริ่มเข้าทำงาน กับ Chief Police มีเงินเดือนต่างกันประมาณ 60 เปอร์เซ็นต์ ตัวอย่างเช่น ตำรวจมือใหม่ เมืองแฮมเปอริจ รัฐอิลลินอยด์ จะได้เงินเดือนต่อปี ประมาณ 500,000 เหรียญ ส่วน Chief Police จะได้รับเงินเดือน ประมาณ 100,000 เหรียญ หลังจากทำงานมาประมาณ 20 ปี แล้ว (ไม่เหมือนข้าราชการตำรวจชั้นผู้น้อยกับข้าราชการตำรวจชั้นผู้ใหญ่ของประเทศไทย เงินเดือนต่างกันเป็นร้อยเท่าจากจุดเริ่มต้นจนถึงผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ) โครงสร้างขององค์กรมีดังต่อไปนี้

1) Chief Police เป็นหัวหน้าสูงสุดขององค์กร

2) Deputy Chief Police ซึ่งจะมีหน้าที่ในทางการบริหารทั่วไป เช่น การติดต่อประสาน และการควบคุมการดำเนินการของตำรวจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของรัฐบาลมลรัฐ เป็นต้น

3) แผนกมาตรฐานวิชาชีพตำรวจ (Professional Standard Unit or Internal Affair Audit) หน่วยงานนี้ จะเป็นหน่วยอิสระ และขึ้นตรงต่อ Chief Police หรือ Deputy Chief Police ในการสืบสวนสอบสวนกรณีที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ตำรวจถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดกฎหมายหรือประพฤติมิชอบด้วยประการใด ๆ (Misconduct)

4) หน่วยงานประเภท Bureau ซึ่งประกอบด้วยหลายแผนก แต่ละแผนกก็จะมีหัวหน้าในระดับ เช่น Major หรือ Captain และมีระดับ Lieutenant เป็นผู้ช่วย เป็นต้น

4.1) หน่วยงานสายตรวจ (Patrol) ซึ่งกำลังตำรวจประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ จะถูกจัดเป็นสายตรวจ และ เจ้าหน้าที่ตำรวจสายอื่น ๆ จะต้องถูกหมุนเวียนมาเป็นสายตรวจ รวมถึงหัวหน้าองค์กรตำรวจนั้น ก็จะต้องผ่านงานสายตรวจมาด้วยเช่นกัน

4.2) หน่วยงานสืบสวน (Investigation) จะแบ่งเป็นหลายแผนก ตามประเภทคดี และความชำนาญเฉพาะสายงาน โดยจะมีเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน (Detective) เป็นผู้ดำเนินการสืบสวนในแผนกต่าง ๆ ได้แก่

4.2.1) แผนกสืบสวนคดีต่อชีวิตร่างกายหรือ Crime against person unit

4.2.2) แผนกสืบสวนคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินหรือ Crime against property unit

4.2.3) แผนกสืบสวนคดีที่เด็กตกเป็นผู้กระทำผิดหรือตกเป็นเหยื่อ Juvenile Unit

4.2.4) แผนกสืบสวนคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์หรือ Computer Crime Unit

4.2.5) แผนกสืบสวนคดีสื่อลามก การพนัน โสเภณีและยาเสพติดหรือ Vice and Narcotic

4.2.6) แผนกสนับสนุนการตรวจที่เกิดเหตุเพื่อหาร่องรอยพยานหลักฐาน Crime Science Investigation

4.3) หน่วยงานตำรวจจราจร (Traffic) ซึ่งจะแบ่งเป็นสองแผนก ได้แก่

4.3.1) แผนกสืบสวนสอบสวนคดีอุบัติเหตุจราจรร้ายแรง (Accident Investigation) เนื่องจากคดีอุบัติเหตุจราจรเป็นอาชญากรรมร้ายแรง ต้องฟ้องศาล หากไม่ยอมเสียค่าปรับหรือถ้ามาแล้วขับ และหากชนคนตายแล้วไม่มีสิทธิ์ขับรถอีกเลย

4.3.2) แผนกสายตรวจรถจักรยานยนต์ (Motorcycles) ซึ่งมีหน้าที่ในการตรวจจับผู้กระทำความผิดกฎหมายอาญาและออกไปสั่งอย่างเคร่งครัด

4.4) หน่วยงานบริหารและจัดการ (Administration) หน่วยงานนี้ จะทำหน้าที่บริหารงานด้านทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตำรวจ แต่บุคลากรในองค์กรนี้ จะเป็นพนักงานประเภท Civil employee ไม่แต่งเครื่องแบบ

4.5) หน่วยงานพิเศษ (Special Agent) ซึ่งจะทำหน้าที่ปฏิบัติการพิเศษในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การช่วยเหลือตัวประกันโดย SWAT team หรือควบคุมฝูงชน (Crowd Control) และแผนกอื่นตามความจำเป็นและพันธกิจขององค์กรตำรวจ

นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่คล้ายตำรวจอีกประเภทหนึ่งซึ่งเรียกว่า “Sheriff” หัวหน้าหน่วยงานนี้จะทำหน้าที่คล้ายตำรวจ แต่มาจากการเลือกตั้งและโดยปกติจะมีท้องที่ปฏิบัติ

หน้าที่เฉพาะในเขตรอบนอกของเมือง (Rural area) หากจะเปรียบเทียบกับประเทศไทยก็อาจจะเปรียบเทียบได้กับกำนันและผู้ใหญ่บ้าน โดย Chief Sheriff จะมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการเกี่ยวกับการควบคุมตัวผู้อยู่ระหว่างการพิพากษาคดี หรือระหว่างการทำทัณฑ์บน โดยจัดการให้สถานที่ที่เรียกว่า “Jail” ซึ่งจัดเป็น Local Correction ในคดีความผิดไม่ร้ายแรง (Misdemeanor) นอกจากนี้ ยังมีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย ตามที่เมืองมอบหมาย หรือจัดทำสัญญาในการให้บริการสาธารณะด้วย หากจะถามว่า เหตุใดสหรัฐอเมริกาจึงยังรักษาระบบ Sheriff ไว้ ก็อาจจะมีที่มาจากเหตุผลทางประวัติศาสตร์อันเทียบเคียงได้กับการรักษาระบบกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตของกรุงเทพมหานคร ซึ่งอาจจะมีคามจำเป็นน้อยลงไปทุกทีแต่หน่วยงาน Sheriff จะทำหน้าที่ตำรวจชุมชนสัมพันธ์และทำงานเป็นสัญญาว่าจ้างขึ้นตรงต่อเมืองนั้น ๆ

การจัดแบ่งสายงานในการสืบสวนคดีอาญาของตำรวจสหรัฐอเมริกาไม่ได้แยกสายงานสืบสวนออกจากสายงานสอบสวนแบบในประเทศไทย แต่แบ่งไปเป็นตามแผนกตามความชำนาญเฉพาะด้าน ทำให้ไม่ประสบปัญหาแบบประเทศไทยที่ พนักงานสอบสวนไม่อาจพึ่งพาเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวนและฝ่ายอื่น ๆ ได้ ทำให้พนักงานสอบสวนในประเทศไทยทำงานได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ เพราะไม่อาจจะผสมสรรพกำลังและทรัพยากรในฝ่ายอื่น ๆ เข้าร่วมทำการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่ การรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญาจึงเป็นลักษณะที่ฝ่ายสืบสวนและฝ่ายสอบสวนต่างคนต่างทำ

ประเทศสหรัฐอเมริกาแบ่งการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาเป็น 5 กลุ่มประเภทคดีได้แก่

- 1) ความผิดร้ายแรง (Felonies) ซึ่งมีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป
- 2) ความผิดไม่ร้ายแรง (Misdemeanors) คือความผิดเล็กน้อยเล่นลักทรัพย์มีมูลค่าเล็กน้อย ซึ่งมีโทษจำคุกน้อยกว่า 1 ปี
- 3) ความผิดทางอาญาทั่วไป (Criminal offenses) ที่มีโทษต่ำกว่า Misdemeanors เช่น การเดินข้ามถนนในที่ห้ามหรือฝ่าฝืนกฎหมายจราจร (Jaywalking) การถ่มน้ำลายลงบนถนน การทิ้งขยะในที่สาธารณะหรือการฝ่าฝืนกฎหมายจราจร ซึ่งผู้กระทำความผิดในลักษณะนี้จะได้รับใบสั่งให้ไปชำระค่าปรับแล้วปล่อยตัวไป
- 4) ความผิดฐานก่อขบถและเป็นสายลับ (Treason and Espionage) ซึ่งถือเป็นคดีอาญาที่ร้ายแรงมากโดยความผิดฐานขบถนั้น ได้แก่ การกระทำที่เป็นการช่วยเหลือรัฐบาลต่างประเทศในการล้มล้างรัฐบาลของสหรัฐหรือการกระทำสงครามต่อต้านรัฐบาล หรือการทำให้รัฐเสียหายอย่างร้ายแรง ส่วนการกระทำที่เป็นสายลับ ได้แก่ การรวบรวมข้อมูล และส่งผ่านข้อมูลที่สำคัญของประเทศไปยังรัฐศัตรู ซึ่งทำให้รัฐศัตรูใช้ประโยชน์จากข้อมูลดังกล่าวได้

5) ความผิดที่เป็นส่วนหนึ่งของการกระทำผิดอื่น ๆ หรือ Inchoate Crime ซึ่ง อาจจะเป็นกรณีที่ได้ลงมือกระทำผิดแล้วแต่ยังไม่สำเร็จหรือกระทำไปไม่ตลอดหรือมีส่วนร่วม วางแผนหรือสมคบในการกระทำผิด เช่น ความผิดฐานสมคบ (Conspiracy) ซึ่งมีความผิดตั้งแต่ตกลงกันตั้งแต่สองคนจะไปกระทำการใดอย่างหนึ่งและได้มีการกระทำให้บางส่วนซึ่งไม่ผิดกฎหมาย เพื่อให้การกระทำผิดที่ตกลงนั้นดำเนินการต่อไปได้ เป็นต้น

เมื่อมีการกระทำผิดทางอาญาเกิดขึ้นแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจอาจจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับ สองลักษณะ คือ รายงานเหตุจากประชาชนกับกรณีที่สองก็คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจพบการกระทำผิด นั้นด้วยตนเอง หลังจากนั้น เจ้าหน้าที่จะจัดลำดับความสำคัญว่าจะทำการสืบสวนสอบสวนคดีนั้น ต่อไปหรือไม่ หากทำการสืบสวนสอบสวนแล้ว สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดได้ อาจจะทำการ ปล่อยตัวไปซึ่งเป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจ หากว่าผู้กรณีไม่ติดใจเอาความกันแล้ว หรืออาจจะ ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อตัดสินใจว่าจะส่งฟ้องคดีนั้นต่อศาลหรือไม่ โดย กระบวนการนี้ พนักงานอัยการอาจจะต่อรองคำรับสารภาพ หรือใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องคดีก็ได้ โดย ปกติ ภายหลังจากจับกุมแล้ว 24-48 ชั่วโมง เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปส่งยังศาลเพื่อ ตรวจสอบว่ามีการจับกุมโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เรียกว่า “Initial Appearance” หากเป็นคดีที่มี โทษไม่ร้ายแรง (Misdemeanors) และพนักงานอัยการส่งคดีนั้นฟ้องยังศาล ก็จัดทำคำฟ้อง (Information) ฟ้องร้องยังศาล (Arraignment) ต่อไป และเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี (Trial) ซึ่ง อาจจะต่อหน้าคณะลูกขุนหรือไม่ก็ได้ หากพบว่าจำเลยกระทำความผิดจริง ก็จะพิพากษาว่ากระทำความ ผิด (Conviction) และกำหนดเวลาฟังกการกำหนดโทษ (Sentencing) ต่อไป

มาตรการลงโทษและวิธีการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานตามกฎหมายจราจร ในชั้น เจ้าพนักงานในอเมริกานั้นเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย คือ ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นซึ่ง ปฏิบัติงานภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เช่น Meter Mate พบว่ามีการกระทำผิดหรือฝ่าฝืน กฎหมายที่เกี่ยวกับการจราจรขึ้น เช่น การจอดรถในที่ห้ามจอดโดยทั่วไปเจ้าหน้าที่จะออกใบสั่ง (Ticket) ให้ผู้กระทำความผิดไปศาลตามวันเวลาที่กำหนดโดยปกติจะกำหนดไว้ 5 วัน และแจ้งข้อหาให้ ทราบในใบสั่ง หากผู้กระทำความผิดไม่ไปศาลตามที่กำหนดจะมีการออกใบเตือนให้ไปศาลตามที่ กำหนด หากไม่ไปศาลจะออกหมายจับใบสั่งนี้เป็นแบบพิมพ์ที่ออกโดยศาลที่มีเขตอำนาจและมี ข้อความระบุศาลไว้ในใบสั่งด้วย

ขนาดของใบสั่งและข้อความที่ปรากฏตามใบสั่งนั้นจะมีมาตรฐานเดียวกันทุกรัฐ โดยถือแบบใบสั่งมาตรฐาน (Uniform Traffic) เป็นหลักใบสั่งที่ออกให้แก่ผู้กระทำความผิดนั้น เจ้า พนักงานจราจรจะนำต้นฉบับหรือสำเนาใบสั่งให้แก่ศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาหรือที่

Traffic violation Bureau และสำเนาส่งให้แก่ Chief administrative office โดยใบสั่งที่ส่งให้ศาลถือว่าเป็นคำฟ้อง

การดำเนินการต่อผู้กระทำความผิดกฎหมายจราจรในชั้นเจ้าพนักงานมีกระบวนการดำเนินการ แยกตามลักษณะของการกระทำผิดได้ ดังนี้

1) ความผิดที่ไม่เกี่ยวกับการขับเคลื่อนรถซึ่งจะเป็นความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่ถือว่าเป็นอาชญากรรมซึ่งเรียกว่า Infraction กรณีนี้จะไม่มีการจับกุม โดยจะออกใบสั่งตามทะเบียนรถ และผู้กระทำความผิดมีหน้าที่ต้องชำระค่าปรับ หากผู้กระทำความผิดไม่ประสงค์จะสู้คดีหรือไม่ประสงค์จะชำระเงินตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดก็ต้องไปศาลเพื่อสู้คดีหรือให้ศาลกำหนดค่าปรับให้ สำหรับผู้ฝ่าฝืนไม่ชำระค่าปรับจะมีการรายงานเลขทะเบียนรถเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์และแจ้งไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ เมื่อพบรถคันดังกล่าวจอดอยู่ที่ใด ก็จะนำเครื่องมือล็อครถ ที่เรียกว่า Cramp ไปล็อกไว้ทำให้ไม่สามารถเคลื่อนได้ หรือลากรถมาเก็บรักษา ทั้งนี้ ผู้กระทำความผิดต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมด นอกไปจากค่าปรับที่จะต้องชำระด้วย

2) ความผิดเกี่ยวกับการขับเคลื่อนรถ ถือว่าเป็นความผิดเล็กน้อย Misdemeanor เจ้าหน้าที่ตำรวจที่พบการกระทำความผิดจะจับกุมผู้กระทำความผิดและออกใบสั่งซึ่งเรียกว่า บันทึกหมายเลขใบขับขี่และลักษณะการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิด หากการกระทำความผิดตกอยู่ในภาวะเมาสุรา หรือยาเสพติด เจ้าหน้าที่ตำรวจจะนำตัวผู้กระทำความผิดส่งให้กรมยานพาหนะ (Department of Motorcycle Vehicles) ตรวจสอบ ทั้งนี้ ผู้กระทำความผิดอาจปฏิเสธไม่ยอมให้ตรวจได้ ในกรณีดังกล่าวนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจจะบันทึกการปฏิเสธไว้ในใบสั่งความผิดเหล่านี้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจควบคุมตัว และจะต้องนำตัวผู้ต้องหาส่งต่อศาลให้ได้รับการพิจารณาโดยเร็ว และในการดำเนินคดีตามกฎหมายจราจรนี้ เจ้าพนักงานตำรวจไม่มีอำนาจในการเปรียบเทียบปรับหรือเพิกถอนใบสั่ง เพราะเป็นอำนาจของศาลที่พิจารณาคดีเกี่ยวกับความผิดจราจรเท่านั้นที่มีอำนาจ เพราะเป็นอำนาจของศาลที่พิจารณาคดีเกี่ยวกับความผิดจราจรเท่านั้นที่มีอำนาจ ผู้กระทำความผิดตามกฎหมายจราจรเกินหนึ่งครั้งภายในหนึ่งปีจะถูกเพิ่มโทษปรับและในกรณีที่เป็นการผิดร้ายแรงก็จะมีเพิ่มโทษจำคุกด้วย และในกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่สามารถชำระค่าปรับได้ ศาลมีอำนาจในการที่จะให้ผู้กระทำความผิดผ่อนชำระเป็นงวด ๆ ได้

มาตรการในชั้นศาล ศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับความผิดจราจรนั้นเป็นศาลประจำ มลรัฐมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีจราจร ซึ่งศาลมลรัฐมีอยู่ด้วยกันสองศาลคือ

1) Justice Court เป็นศาลประจำท้องถิ่นที่มีพลเมืองไม่มาก มีเขตอำนาจจำกัด เฉพาะคดี Misdemeanors มีผู้พิพากษาที่เรียกว่า “Justice of the Peace”

2) Municipal Court เป็นศาลที่มีเขตอำนาจในเมืองหนึ่งหรือหลาย ๆ เมืองและท้องที่ที่ไม่มี Justice Court ก็จะใช้ Municipal Court พิจารณาพิพากษาคดีแทน ซึ่งศาล Municipal Court นี้บางรัฐอาจมีชื่อเรียกว่า “Mayer Court Police Court” เป็นต้น

ในบางเมืองมีศาลจราจร (Traffic Court) แยกออกมาเป็นศาลพิเศษต่างหาก และมีอำนาจพิจารณาคดีเกี่ยวกับรถยนต์และการฝ่าฝืนจราจรโดยเฉพาะ เช่น เมืองฟิลาเดลเฟีย และ ลอสแอนเจลิส เป็นต้น ในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นเมื่อผู้กระทำผิดไปรายงานตัวต่อศาล จะอ่านและอธิบายฟ้องให้ผู้กระทำผิดฟัง หากผู้กระทำผิดรับสารภาพก็ตัดสินไปเลย โดยไม่ต้องสืบพยาน ซึ่งเหมือนกับประเทศอังกฤษ ซึ่งคดีจราจรก็จะได้รับการพิจารณาโดยรวบรัด (Offence Trimble on Summary) โดยปราศจากลูกขุนในศาล Magistrate Court เนื่องจากประเทศสหรัฐเป็นประเทศที่ใหญ่ประกอบด้วยมลรัฐต่าง ๆ วิธีพิจารณาความแตกต่างกันออกไป เช่น การพิจารณาคดีของศาลในมลรัฐทางตะวันตกตำรวจไม่ต้องมาศาล เว้นแต่จะถูกเรียกมาเป็นพยาน ส่วนมลรัฐตะวันออกตำรวจต้องมาในการพิจารณาคดีโดยทั่วไป ในการกระทำผิดกฎหมายจราจรหากเป็นความผิดเล็กน้อยผู้กระทำผิดไม่จำเป็นต้องไปแสดงตัวที่ศาล เว้นแต่เป็นความผิดบางประเภทที่ผู้กระทำผิดต้องมาปรากฏตัวที่ศาลในการพิจารณาคดี ในกรณีโทษปรับผู้กระทำผิดสามารถชำระค่าปรับด้วยเงินสดหรือเช็ค และในกรณีที่ไม่สามารถชำระค่าปรับได้ในคราวเดียวศาลอาจอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับได้ หรืออาจให้ทำกิจกรรมบริการสังคม (Community services) เพื่อหักใช้หนี้ค่าปรับในอัตราชั่วโมงละ 5 เหรียญสหรัฐก็ได้ และการลงโทษในการกระทำผิดครั้งแรกสำหรับความผิดที่มีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 500 เหรียญสหรัฐ หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมักจะใช้วิธีการคุมประพฤติแทนการลงโทษจำคุก ถ้าโดยมีระยะเวลาประมาณ 5 ปี และให้เข้าโรงเรียนฝึกสอนกฎจราจรหรือวางข้อจำกัดในการขับขี่ เช่น ให้ขับรถได้เฉพาะไปที่ทำงานและขับรถกลับบ้านเท่านั้น เป็นระยะเวลา 1 ปี

มาตรการลงโทษด้วยวิธีบันทึกการตัดคะแนน (Point system) ในประเทศสหรัฐเมื่อมีผู้กระทำผิดจราจร ก็จะมีวิธีการติดตามเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษให้ได้ทุกครั้งโดยสหรัฐจะมีศูนย์กลางคอมพิวเตอร์เก็บข้อมูลและสถิติ การกระทำของผู้กระทำผิด ผู้กระทำที่ยังไม่ได้รับโทษจะไม่มีโอกาสได้ต่อทะเบียนรถยนต์หรือใบอนุญาตขับขี่และผู้ที่เคยกระทำความผิดมาแล้วจะได้รับโทษสูงขึ้น หรืออาจจะถูกเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่ นอกจากนั้นยังมีการบังคับให้มีการประกันภัยรถยนต์โดยทั่วกันผู้ที่เคยกระทำความผิดกฎจราจรจะถูกเรียกเบี้ยประกันสูงขึ้น สถิติที่นำมาพิจารณาโทษนั้นส่วนหนึ่งมาจากการบันทึกคะแนนของผู้ขับขี่ ซึ่งหากถูกตัดคะแนนตามจำนวนที่กำหนดไว้ผู้ขับขี่อาจจะถูกถอนสิทธิบางอย่างลงได้ ในสหรัฐ Point System ถือว่ามีผลในการปฏิบัติ

มาก ผู้ขับขี่จะเกรงกลัวที่จะถูกบันทึกคะแนนเนื่องจากหากถูกสะสมคะแนนเป็นจำนวนมากอาจถูกเพิกถอนสิทธิบางอย่างได้

ในสหรัฐจะมีกองควบคุมการจราจร (The Bureau of Motor Vehicles) คอยควบคุมผู้ใช้รถใช้ถนนให้ปฏิบัติตามกฎจราจรและจะเป็นผู้บันทึกคะแนนของผู้กระทำความผิดดังกล่าว

มาตรการตัดคะแนนนี้ (Point system) มีการตัดคะแนนตามความรุนแรงของการกระทำความผิด ดังนี้

- 1) ความผิดที่ผู้กระทำความผิดจราจรจะถูกบันทึกคะแนน จำนวน 6 คะแนน
 - 1.1) ขับรถชนผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย
 - 1.2) ขับรถในขณะที่มึนเมา
 - 1.3) ขับรถโดยไม่พกใบอนุญาตขับขี่
 - 1.4) หลบหลีกการจับกุมของเจ้าหน้าที่
 - 1.5) ขับรถแข่งในถนนหลวง
 - 1.6) ขับรถของผู้อื่น โดยไม่มีใบอนุญาต
 - 1.7) ขับรถในขณะที่ไม่มีใบอนุญาตขับขี่หรือถูกเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่
 - 1.8) ใช้รถในการกระทำความผิด
- 2) ความผิดที่ผู้กระทำความผิดจราจรจะต้องถูกบันทึกคะแนนจำนวน 4 คะแนน
ขับรถโดยประมาทซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายและอันตรายแก่ผู้อื่น
- 3) ความผิดที่ผู้กระทำความผิดจราจรจะต้องถูกบันทึกคะแนน จำนวน 2 คะแนน
 - 3.1) ขับรถในเขตห้ามเข้า (ขึ้นอยู่กับขนาดของยานพาหนะ)
 - 3.2) ขับรถฝ่าฝืนข้อบังคับของกองควบคุมการจราจร (The Bureau of Motor Vehicles) ขับรถด้วยความเร็วเกินอัตราที่กำหนด

ในเรื่องการรักษาความปลอดภัยของสถานที่เกิดเหตุ มีการพิจารณาถึงการกระทำโดยชอบในเรื่องเกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะทำได้มากน้อยเพียงใดเพื่อไม่ให้ขัดกับหลักรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 4 ความว่า

“สิทธิของประชาชนที่จะได้รับหลักประกันในชีวิตของเราในที่อยู่อาศัย เอกสารและข้าวของเครื่องใช้ของตนจากการตรวจค้นหรือการยึดที่ไม่มีเหตุอันสมควรโดยไม่มีหมาย สิทธิต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องไม่ถูกล่วงละเมิดและจะไม่มีหมายค้นใดที่อาจออกให้ได้ เว้นแต่ต้องมีเหตุอันสมควรน่าเชื่อ โดยมีการสาบานหรือยืนยันอย่างหนักแน่นและกล่าวถึงความจำเป็นเฉพาะเจาะจงของสถานที่ที่จะค้น รวมทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่ต้องการค้นและยึดด้วย”

การดำเนินคดีอุบัติเหตุในศาลชั้นต้น เมื่อตำรวจพบการกระทำความผิดก็จะออกใบสั่ง ใบสั่งนี้จะเป็นแบบพิมพ์ที่ออกโดยศาลที่มีเขตอำนาจโดยจะมีข้อความระบุศาลที่เขตอำนาจไว้ในใบสั่งด้วย ขนาดของใบสั่งและข้อความที่ปรากฏในใบสั่งจะมีมาตรฐาน (Uniform Traffic Ticket) ใบสั่งแต่ละฉบับจะแยกเป็นส่วน ส่วนที่หนึ่งสีขาว ส่วนที่สองสีเหลืองสำหรับส่งไปที่ศาลซึ่งมีเขตอำนาจ ส่วนที่สามสีชมพูเป็นสำเนาเก็บไว้กับตำรวจผู้ออกใบสั่ง และส่วนที่สี่สีฟ้าใช้เป็นหมายเรียกตัวผู้กระทำความผิด ใบสั่งนี้ให้ถือว่าเป็นคำฟ้องเมื่อจับผู้ต้องหาได้แล้ว ให้ส่งตัวต่อศาลทันทีที่จะทำได้ และให้เจ้าหน้าที่ผู้จับบันทึกการจับกุมไว้ด้วย

ในกรณีที่มีการขอประกันตัว ศาลที่ออกหมายจับมีอำนาจให้ประกันตัวได้และเป็นผู้กำหนดหลักทรัพย์ พร้อมทั้งนัดวันเวลาสถานที่และให้จดลงไปในหนังสือขอประกันตัว ถ้าผู้ต้องหาถูกจับนอกเขตอำนาจศาลที่ออกหมายจับผู้ต้องหาอาจขอร้องให้เจ้าหน้าที่ผู้จับส่งตัวไปยังศาลที่ออกหมายจับเพื่อขอประกันตัว

ถ้าเป็นการจับโดยไม่มีหมายจับ เจ้าหน้าที่จะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ได้ไม่เกิน 20 ชั่วโมง เว้นแต่ภายหลังที่จับศาลจะได้ออกหมายจับให้ จึงจะควบคุมตัวต่อไปในระหว่างควบคุมตัวผู้ต้องหา มีสิทธิแต่งตั้งทนายความและมีสิทธิขอประกันตัวตามจำนวนหลักทรัพย์ที่ศาลกำหนด

ในกรณีที่มีการจับกุมตัวผู้ต้องหาโดยไม่มีหมายจับและเป็นเวลาที่ศาลไม่เปิดทำการ นายอำเภอหรือหัวหน้าแห่งท้องที่ (The Sheriff of The Court) ซึ่งความผิดเกิด มีอำนาจให้อนุญาตให้ประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวได้โดยใช้หลักทรัพย์ไม่น้อยกว่า 16 เหรียญ แต่ไม่เกินกว่า 200 เหรียญ ตามตารางที่ศาลกำหนดไว้ในบัญชีความผิด

ในกรณีที่จำเลยไม่มาศาลตามกำหนดนัดหลังจากได้รับการปล่อยชั่วคราว โดยมีหลักประกันให้ถือว่า จำเลยขาดนัดและศาลจะทำการพิจารณาพิพากษาโดยไม่ต้องมีจำเลยมาอยู่ต่อหน้า ถ้าศาลพิพากษาว่าจำเลยผิดศาลจะสั่งปรับและให้รับหลักทรัพย์ที่เป็นประกันโดยนำมาชำระค่าธรรมเนียมศาล

การเปรียบเทียบปรับเป็นอำนาจของศาลโดยเฉพาะ ตำรวจหรือพนักงานฝ่ายปกครองอื่น ไม่มีอำนาจ แต่ศาลอาจจะให้มีการจัดตั้งศาลคดีจราจร (Traffic Violation Bureau) ขึ้นโดยให้มีผู้อำนวยความสะดวกและรองผู้อำนวยความสะดวกหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจรับผิดชอบทำหน้าที่แทนศาล โดยศาลจะเป็นผู้กำหนดว่า ความผิดประเภทใดที่สำนักงานคดีจราจรมีอำนาจทำแทน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคดีจราจรที่ไม่เกี่ยวกับการขับเคลื่อนรถ (Non-Moving Offences) และผู้ต้องหาไม่ต้องมาปรากฏตัวที่ศาล คดีจราจรที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องไปแสดงตัวต่อศาล ได้แก่

1) ขับยานพาหนะระหว่างมีนเมา หรือมีปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดมากกว่าร้อยละ 10 หรือขับยานพาหนะขณะติดยาเสพติด

- 2) ขับรถประมาทจนเกิดอุบัติเหตุ
- 3) หลบหนีหลังจากเกิดอุบัติเหตุ
- 4) ขับยานพาหนะในขณะที่ถูกสั่งยึดใบอนุญาตขับขี่
- 5) ขับรถเร็วกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดมากเกินไป
- 6) กระทำความผิดซ้ำในช่วงระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยมลรัฐต่าง ๆ มากมาย ดังนั้นการจัดตั้งศาลเพื่อพิจารณาคดีจราจร โดยเฉพาะจึงอาจมีวิธีพิจารณาที่แตกต่างกันออกไป เช่น การพิจารณาคดีของศาลในมลรัฐทางตะวันตก ดำรวจไม่ต้องมาศาล เว้นแต่จะถูกเรียกมาเป็นพยานส่วนมลรัฐทางตะวันออกตำรวจต้องมาในการพิจารณา การพิจารณาคดีจราจรในประเทศสหรัฐอเมริกา คดีเกี่ยวกับจราจรอาจแบ่งออกเป็นสองประเภทใหญ่ ๆ ประเภทหนึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับการจอด (Parking Violation) เช่น จอดรถในที่ห้ามจอด จอดรถเกินเวลาที่ชำระค่าจอดหรือจอดรถไม่ชอบด้วยกฎจราจรหรือฝ่าฝืนคำสั่งเจ้าพนักงานจราจร เป็นต้น ความผิดอีกประเภทหนึ่งเกี่ยวกับการขับเคลื่อนรถ (Moving Violation) เช่น ขับรถด้วยความเร็วเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดขับรถฝ่าฝืนสัญญาณ ขับรถโดยไม่มีใบขับขี่ หรือขับรถในขณะที่เมาสุรา เป็นต้น สำหรับความผิดเกี่ยวกับการจอดมีเพียงโทษปรับ หากผู้ถูกกล่าวหาไม่ประสงค์จะสู้คดีก็อาจนำเงินค่าปรับไปชำระที่ศาล หรือส่งไปทางไปรษณีย์ก็ได้ หากผู้ถูกกล่าวหาประสงค์จะสู้คดีหรือไม่ประสงค์จะชำระเงินตามจำนวนที่กฎหมายกำหนด ก็ต้องไปศาลเพื่อสู้คดีหรือให้ศาลกำหนดค่าปรับให้ สำหรับความผิดเกี่ยวกับการขับเคลื่อนรถ (Moving Violation) นั้นผู้ถูกกล่าวหาต้องไปรายงานตัวต่อศาล ในวันที่ศาลนัดพิจารณาครั้งแรก ซึ่งมีการอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง ถ้าจำเลยรับสารภาพ ศาลก็ตัดสินคดีไปเลยโดยไม่ต้องสืบพยาน ศาลอาจเพียงแต่ลงโทษปรับหรือให้รอโทษจำคุกไว้ หรืออาจให้จำคุกแล้วแต่ความหนักเบาของการกระทำผิด และประวัติการกระทำผิดกฎหมายจราจรของจำเลยด้วย ผลของคำพิพากษาในคดีจราจร คำพิพากษาลงโทษไม่ให้รับฟังในคดีแพ่ง ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลจราจรมีกระบวนการพิจารณาที่สะดวกรวดเร็วมาก ซึ่งก็อาจจะเกิดความผิดพลาดได้ง่ายก็อาจจะเป็นไปได้ (เสวก มณีกุล, 2552, หน้า 26)

การสอบสวนของประเทศญี่ปุ่น

การจับกุมและสอบสวนโดยอัยการ ในคดีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจหรืออัยการเห็นว่า คดีมีพยานหลักฐานหรือมูลเหตุเพียงเจ้าหน้าที่ตำรวจหรืออัยการจะแจ้งให้ศาลทราบถึงเหตุต่าง ๆ เพื่อที่จะพิจารณาออกหมายจับได้ โดยปกติไม่มีอำนาจจับกุมบุคคลใดเว้นแต่จะมีหมายจับที่ออกโดยศาล ยกเว้น 2 กรณี คือ

1. การจับในความผิดซึ่งหน้า (Flagrant offence) และ
2. การจับในกรณีเร่งด่วน (Emergency arrest) ที่มีพยานหลักฐานเพียงพอ เชื่อได้ว่าผู้จะถูกจับได้กระทำความผิดที่มีโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือ โทษจำคุก มากกว่า 3 ปี ขึ้นไป และเป็นกรณีที่ไม่อาจจะขอหมายจากศาลได้ทัน

ในการจับกุมเร่งด่วน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่น มีลักษณะพิเศษ กล่าวคือ นอกจากตำรวจ (Judicial police official) อัยการญี่ปุ่นและผู้ช่วยอัยการก็มีอำนาจในการจับผู้ต้องหาเช่นเดียวกับตำรวจ อย่างไรก็ตามหากไม่สามารถออกหมายจับได้จะต้องปล่อยตัวผู้ถูกจับในทันที

การกำหนดชั้นของสำนักอัยการสูงสุดเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับการดำเนินคดีในศาลต่าง ๆ โดยอัยการจะทำหน้าที่สืบสวนสอบสวน ฟ้องคดี ดำเนินคดีในศาล ตรวจสอบความถูกต้องของคำพิพากษา นอกจากนี้หากมีความจำเป็นอัยการยังสามารถสืบสวนสอบสวนนอกเขตอำนาจสำนักงานของตนได้เช่นกัน

พนักงานอัยการในประเทศญี่ปุ่นมีภารกิจหลักตามกฎหมาย 4 ประการ

1. สืบสวนสอบสวนคดีอาญา
2. วินิจฉัยสั่งคดี
3. ฟ้องคดี
4. ควบคุมตรวจสอบการบังคับตามคำพิพากษาโดยอัยการในสำนักงานที่ศาลมีคำพิพากษาเป็นผู้สั่งให้มีการบังคับคดีภายหลังจากมีคำพิพากษา

ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่นไม่ได้บัญญัติเป็นการบังคับให้อัยการทำการสอบสวน หากเห็นว่ามีความจำเป็นอัยการสามารถทำการสอบสวนได้ด้วยตนเอง ในความผิดทุกประเภท โดยปกติเจ้าพนักงานตำรวจสามารถริเริ่มการสอบสวนคดีอาญาได้ทุกประเภทและในทางปฏิบัติจะเป็นภาระหน้าที่ของตำรวจ ในการริเริ่มสอบสวนคดีอาญาเสมอ เว้นแต่คดีบางประเภท เช่น คดีเกี่ยวกับความปลอดภัยทางทะเล คดียาเสพติด คดีคุ้มครองแรงงาน เจ้าพนักงานในสังกัดของหน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้ มีอำนาจสอบสวนได้ กล่าวได้ว่า อัยการมีอำนาจหน้าที่ในการ

สอบสวนอยู่อย่างไม่จำกัดแต่ในทางปฏิบัติอัยการมักจะสอบสวนเฉพาะคดีที่สำคัญ เช่น คดีฉ้อราษฎร์บังหลวง คดีภาษีอากร และคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจ นอกจากนี้เจ้าพนักงานผู้ช่วยอัยการประจำสำนักงานอัยการ (Public prosecutor's assistant) สามารถทำการสอบสวนได้ เมื่อได้รับคำสั่งให้ทำหน้าที่สอบสวนจากอัยการ เนื่องจากอัยการมีอำนาจสอบสวนเอง คดีจึงสามารถเข้าสู่การดำเนินการของอัยการได้ทั้งจากการส่งสำนวนจากพนักงานสอบสวนและจากการร้องทุกข์ กล่าวโทษโดยตรงจากผู้เสียหายหรือจากการที่อัยการรับรู้การกระทำความผิดอาญาด้วยตนเอง เมื่อมีความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่สอบสวน อัยการสามารถออกคำสั่งเพื่อให้ตำรวจให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการสอบสวนได้ซึ่งตำรวจจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งนั้น

การดำเนินคดีอาญา ตามรัฐธรรมนูญประเทศไทยป็นมาตรา 31 ได้บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนการดำเนินคดีจะต้องกระทำภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น จึงเป็นบทบัญญัติที่จำกัดการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐที่จะต้องทำเท่าที่กฎหมายให้อำนาจเท่านั้น กล่าวได้ว่ารัฐธรรมนูญได้รับรอง Due Process ไว้แล้วดังนั้น Due Process จึงมีความหมายได้หลายนัย กล่าวคือ

- 1) ในกรณีที่ถูกกฎหมายบังคับให้การฟ้องคดีจะกระทำได้ต่อเมื่อมีคำร้องทุกข์ (Complaint) ของผู้เสียหาย หากมีการฟ้องคดีโดยไม่มีคำร้องทุกข์ย่อมเป็นการละเมิดกฎหมาย
- 2) ในบางกรณีกฎหมายบัญญัติห้ามฟ้องคดีบางประเภท แม้จะมีการกระทำที่ละเมิดกฎหมายพนักงานอัยการย่อมไม่มีอำนาจในการฟ้องคดี
- 3) ประเด็นเรื่องความเป็นกลาง (Neutrality) ของผู้พิพากษาเนื่องจากจำเลยมีสิทธิได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรม หากผู้พิพากษามีอคติเอนเอียงถือว่าละเมิด Due Process อย่างร้ายแรง
- 4) ในกรณีที่ผู้พิพากษาวางตนน่ารังเกียจหรือไร้เหตุผล (Obnoxious and Unreasonable) แม้จะไม่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายแต่ก็เป็นการใช้ Due Process

การคัดค้านผู้พิพากษาอาจกระทำได้แม้ไม่ปรากฏว่าผู้พิพากษาค้นนั้นมีอคติลำเอียงเพียงแต่ปรากฏเหตุที่อาจจะตั้งรังเกียจ เช่น เป็นผู้เสียหายเองหรือเป็นญาติของผู้เสียหายในคดีเป็นผู้ปกครองหรือผู้แทนของผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีเป็นพยานของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคดีเคยทำหน้าที่อัยการหรือพนักงานสอบสวนนั้นมาก่อน เป็นต้น

การสอบสวนคดีจราจร

เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจพบว่ามีกรกระทำผิดกฎหมายจราจรขึ้น เจ้าพนักงานตำรวจจะยึดใบอนุญาตขับขี่และเขียนใบสั่งซึ่งมีสามส่วน ส่วนที่หนึ่งสี่ห้าสำหรับผู้กระทำความผิดและใบแจ้งให้ชำระเงินเป็นสี่ขาวส่วนที่สองสี่เหลืองเป็นสำเนาสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจใบสั่งจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำผิดมาตราที่กระทำผิดวันเวลาสถานที่ที่กำหนด เมื่อผู้กระทำความผิด

ได้รับใบสั่งจะต้องมาศาลตามวันเวลาที่กำหนดในใบสั่งเพื่อดำเนินคดีส่วนใหญ่ศาลแขวงที่มีอำนาจพิจารณาจะอยู่บริเวณใกล้กับสถานีตำรวจ

นอกจากนี้ประเทศญี่ปุ่นมีวิธีการพิเศษที่ใช้เฉพาะกับความผิดจราจรที่เรียกว่า “Hansoku-kin System” หรือการลงโทษทางการเงินแก่การละเมิดกฎหมายจราจร (Pecuniary Penalty against Traffic infraction System) สภาพบังคับที่ใช้วิธีนี้ไม่ใช่โทษทางอาญา ประเทศญี่ปุ่นใช้วิธีนี้กับการละเมิดกฎหมายจราจรตั้งแต่ ค.ศ.1968 มีวัตถุประสงค์เพื่อลดภาระของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและหลีกเลี่ยงการเกิดมลทิน (Stigma) วิธีการของ Hansoku-kin system คือการให้เจ้าพนักงานตำรวจออกคำบอกกล่าวเรียกว่า Kokuchi หรือ Tsukoku เป็นใบแจ้งให้ชำระเงินค่าปรับเป็นแผ่นกระดาษสีขาว ผู้กระทำผิดจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในกฎหมาย โดยสามารถชำระเงินค่าปรับทางธนาคาร หรือ ณ ที่ทำการไปรษณีย์ภายในระยะเวลา 8 วัน นับแต่ได้รับแจ้งให้ชำระเงินซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจจะให้มาพร้อมกับใบสั่ง หากผู้กระทำผิดจัดการได้ภายในระยะเวลาดังกล่าว ผู้กระทำผิดจะต้องไปศูนย์การจราจรประจำอำเภอเพื่อรับใบแจ้งให้ชำระเงินภายใน 11 วัน ถ้าผู้กระทำผิดยังไม่ยอมชำระเงินค่าปรับ จะถูกนำตัวไปศาลเพื่อดำเนินการตามกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป สำหรับเงินที่ได้จากการที่ผู้กระทำผิดมาชำระค่าปรับจะถูกแบ่งครึ่งระหว่างอำเภอและจังหวัดเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการทำสัญญาจราจร และสัญญาถนนต่าง ๆ

การดำเนินคดีในศาลที่เรียกว่า “Summary Court” และในการดำเนินคดีเกี่ยวกับการการฝ่าฝืนกฎหมายจราจรนั้น สามารถพิจารณาคดีโดยรวบรัดตามบทบัญญัติใน The Law Concerning Summary Trial Procedure for Traffic Violation Cases โดยศาลจะเป็นผู้มีอำนาจในการพิจารณาคดี เจ้าหน้าที่ตำรวจจะไม่มีอำนาจในการพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิด และวิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับความผิดในการฝ่าฝืนกฎหมายจราจร

หลักการสอบสวนคดีอาญาประเทศญี่ปุ่น หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นแพ้สงครามและตกอยู่ภายใต้การยึดครองของสหรัฐอเมริกา รัฐธรรมนูญของญี่ปุ่น ค.ศ.1947 (ฉบับปัจจุบัน) บัญญัติให้ญี่ปุ่นจัดตั้งรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย และยึดหลักนิติธรรม รวมทั้งขยายขอบเขตการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและวางหลักประกันสิทธิผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาไว้ในหมวดที่ 3 ซึ่งเรียกโดยทั่วไปว่า “กฎบัตรแห่งสิทธิของญี่ปุ่น” (Japanese Bill of Rights) มาตราการลงโทษโดยวิธีตัดคะแนน เมื่อเป็นการลงโทษในการถูกยึดใบขับขี่ ผู้ขับขี่จะมีคะแนนเต็มทั้งหมด 15 คะแนน จะต้องรักษาไว้ในช่วงระยะเวลา 3 ปี หากผู้ขับขี่ได้ถูกหักคะแนนจากการฝ่าฝืนกฎหมายไป 6 คะแนน ผู้กระทำผิดจะถูกยึดใบขับขี่ชั่วคราว และหากผู้กระทำผิดถูกหักคะแนนการฝ่าฝืนไป 15 คะแนน ผู้กระทำผิดจะถูกยกเลิกเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่

ปัจจุบันการดำเนินคดีอาญาของญี่ปุ่นได้กำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหา และจำเลยในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ.1948 และสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนในคดีอาญา รวมทั้งพิจารณาคดีอาญาในชั้นศาลได้รับการคุ้มครองและรับรองอยู่ภายในรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น ค.ศ.1947 และสิทธิต่าง ๆ ที่ได้รับการคุ้มครองอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว มีดังนี้

1) บุคคลใดจะถูกลิดรอนสิทธิในชีวิต หรือเสรีภาพ หรือจะถูกลงโทษทางอาญาได้นั้น กรณีจะต้องมีขั้นตอนหรือกระบวนการซึ่งกำหนดไว้โดยกฎหมาย (มาตรา 31)

2) บุคคลใดจะถูกจับกุมได้ก็ต่อเมื่อมีหมายจากศาล ซึ่งหมายดังกล่าวจะต้องระบุข้อหา ซึ่งบุคคลนั้นถูกกล่าวหา เว้นแต่บุคคลนั้นจะถูกจับกุมในขณะที่กระทำความผิดอยู่ (มาตรา 33)

3) บุคคลใดจะถูกควบคุมหรือคุมขังได้ต่อเมื่อได้รับแจ้งข้อกล่าวหาและสิทธิของการมีทนาย หรือบุคคลจะต้องไม่ถูกคุมขังโดยไม่มีเหตุอันสมควรและทันทีที่มีการร้องขอจากบุคคลที่ถูกคุมขัง เหตุผลในการคุมขังจะต้องเสนอต่อศาลในทันทีโดยเปิดเผยต่อหน้าผู้ถูกคุมขัง และทนายของผู้ถูกคุมขังที่มีสิทธิเข้ารับฟัง (มาตรา 34)

4) บุคคลจะต้องได้รับความคุ้มครองในที่อยู่อาศัยรวมทั้งเอกสาร การเข้าไปตรวจค้น และการยึด จะไม่สามารถกระทำขึ้นได้ เว้นแต่จะมีหมายศาล ซึ่งมีการระบุเหตุผลอันสมควร รวมทั้งระบุรายละเอียดสถานที่และสิ่งของที่จะมีการตรวจค้นหรือยึด (มาตรา 35)

5) ในคดีอาญาผู้ต้องหาจะต้องได้รับการพิจารณาคดีที่รวดเร็ว และเปิดเผย โดยศาลซึ่งมีความเป็นกลาง นอกจากนั้นผู้ต้องหายังมีสิทธิที่จะซักค้านพยาน รวมทั้งมีสิทธิในการเรียกพยานของตนมาให้การ โดยรัฐจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย นอกจากนี้หากผู้ต้องหาไม่สามารถหาทนายความได้ รัฐเองจะต้องเป็นผู้จัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาด้วย (มาตรา 37)

6) บุคคลจะไม่ถูกบีบบังคับในการให้การเป็นปฏิปักษ์แก่ตนเอง คำรับสารภาพที่เกิดขึ้นจากการบังคับ การทรมาน หรือการข่มขู่หรือเกิดขึ้นภายหลังจากการคุมขังหรือการกักกันเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ไม่สามารถที่จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ นอกจากนี้บุคคลจะไม่ต้องถูกพิพากษาในคดีอาญาว่ามีความผิด หากพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดเท่าที่มีอยู่ในคดี คือ คำรับสารภาพของบุคคลนั้นเท่านั้น (มาตรา 38)

7) บุคคลจะต้องไม่ต้องรับโทษในทางอาญา หากขณะกระทำไม่มีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำเป็นความผิดหรือเป็นการกระทำซึ่งศาลได้เคยตัดสินแล้วว่าเขาไม่มีความผิด (มาตรา 39)

8) บุคคลใดที่ได้รับการตัดสินว่าไม่มีความผิด แต่ถูกควบคุมหรือคุมขังก่อนหน้าหน้าบุคคลดังกล่าวมีสิทธิในการฟ้องรัฐเพื่อเรียกค่าเสียหาย ทั้งนี้จะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 40)

ดังนั้น จากหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีอาญาตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใน ค.ศ.1948 และสิทธิที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญใน ค.ศ.1947 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนในคดีอาญาถือว่าเป็น “หลักการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาภายใต้รัฐธรรมนูญ” บัญญัติว่าด้วยการจับกุม สอบสวน ควบคุมตัว การฟ้อง พิเคราะห์และพิพากษาคดี และสิทธิของผู้ต้องหาที่ได้รับการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ได้แก่ การสอบสวน การจับ การปล่อยชั่วคราวและการควบคุมตัวในชั้นสอบสวนและอัยการ การฝากขังก่อนฟ้องคดี เป็นต้น

การสอบสวนและการจับ พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญา ตามกฎหมายและรวบรวมพยานหลักฐาน และคดีอาญาส่วนใหญ่สอบสวนเบื้องต้นโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจในขณะเดียวกัน หลักการสอบสวนของญี่ปุ่นนั้นกฎหมายบัญญัติให้อำนาจพนักงานอัยการเข้ามาร่วมด้วย ในการสอบสวนคดีอาญาคือเช่นเดียวกัน

ผู้เสียหายในคดีอาญาอาจร้องทุกข์ต่อตำรวจหรืออัยการและบุคคลใดที่เชื่อว่าได้เกิดการกระทำความผิดอาญา การร้องทุกข์ต่อตำรวจหรืออัยการจะกระทำได้ด้วยวาจาและทำเป็นหนังสือด้วยก็ได้ โดยหลักการของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น ตำรวจหรืออัยการจะต้องทำการสอบสวนคดีอาญาอย่างกว้างขวางก่อนจะใช้วิธีบังคับโดยการจับกุมผู้กระทำความผิดและการจับผู้กระทำความผิดจะใช้เมื่ออยู่ภายใต้พฤติการณ์พิเศษเท่านั้น

แม้โดยพฤติการณ์เจ้าหน้าที่อาจจับกุมผู้กระทำความผิดแล้วนำมาควบคุมตัวได้ก็ตาม แต่เจ้าหน้าที่และองค์กรยุติธรรมต่าง ๆ มักจะไม่ใช้วิธีการบังคับตราบใดที่การสอบสวนคดีอาญาสามารถกระทำได้โดยไม่ต้องจับและควบคุมตัวผู้กระทำความผิด

โดยหลักผู้กระทำความผิดจะถูกจับเมื่อมีหมายจับ ซึ่งออกโดยผู้พิพากษาที่มีอำนาจเท่านั้นและผู้พิพากษาจะออกหมายจับ เมื่อมีเหตุอันสมควรเชื่อว่าบุคคลผู้ต้องสงสัยเป็นผู้กระทำความผิด โดยผู้ที่ทำหน้าที่ขอหมายจับได้แก่ ตำรวจหรืออัยการ ส่วนข้อยกเว้นในการจับที่ไม่ต้องมีหมายศาลที่รับรองไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 2 กรณี คือ

1) ความผิดซึ่งหน้า (Flagrant offence) ได้แก่ ความผิดซึ่งผู้ต้องหากำลังกระทำหรือเพิ่งกระทำความผิดเสร็จสิ้น

2) การจับกุมกรณีเร่งด่วน (Emergency arrest) ได้แก่ กรณีมีการกระทำความผิดอาญาซึ่งมีโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป และมีเหตุเร่งด่วนซึ่งไม่สามารถขอหมายจับจากศาลได้ อย่างไรก็ตามก็ติภายหลังการจับกรณีดังกล่าว จะต้องมี การขอหมายศาลในทันที มิฉะนั้นแล้วผู้ต้องหาจะต้องได้รับการปล่อยตัว

นอกจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น จะควบคุมตำรวจผู้ยื่นขอหมายจับจาก ผู้พิพากษาผู้มีอำนาจ โดยกำหนดชั้นยศและตำแหน่งไว้สูงแล้วกฎหมายยังกำหนดข้อจำกัดไว้ด้วย กล่าวคือ ความผิดที่มีโทษปรับและจำคุกไม่สูงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดก็จับไม่ได้

ในการขอหมายจับจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไข ดังนี้

ก. ผู้ต้องหาไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกของพนักงานสอบสวนโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

ข. การจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า จะจับได้ก็ต่อเมื่อไม่ทราบที่อยู่หรือชื่อของผู้กระทำความผิดหรือเหตุผลอันสมควร เชื่อได้ว่าผู้กระทำความผิดจะหลบหนี

ในความผิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต โดยบังคับใช้แรงงาน หรือไม่บังคับใช้แรงงาน หรือความผิดที่มีโทษจำคุก 3 ปี หรือสูงกว่า ถ้ามีพยานหลักฐานสมควรเชื่อได้ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด และเป็นกรณีฉุกเฉินที่ไม่อาจขอหมายจับจากศาลได้ พนักงานอัยการผู้ช่วยพนักงานอัยการหรือตำรวจสอบสวนอาจจับผู้ต้องหาได้โดยแสดงเหตุผลไว้เป็นหนังสือ เมื่อจับกุมผู้ต้องหาแล้วให้รีบดำเนินการขอหมายจับจากศาล ถ้าศาลไม่ออกหมายจับให้พนักงานผู้จับจะต้องปล่อยผู้ต้องหาในทันที

ข้อสังเกต การขอหมายจับในระบบกฎหมายของญี่ปุ่น มิใช่เป็นคำสั่งแต่เป็นการขออนุญาตทำการจับกุมผู้ต้องหา ดังนั้น แม้จะมีหมายจับ พนักงานสอบสวนก็อาจใช้ดุลพินิจหรือไม่จับผู้ต้องหา ดังนั้น แม้จะมีหมายจับ พนักงานสอบสวนก็อาจใช้ดุลพินิจจับหรือไม่จับผู้ต้องหากก็ได้ ก่อนทำการจับกุมผู้ต้องหาพนักงานสอบสวนจึงต้องพิจารณาองค์ประกอบของกฎหมายและพฤติการณ์แวดล้อมในคดี โดยคำนึงถึงอายุ สิ่งแวดล้อม ลักษณะความผิดและปัจจัยอื่น ๆ ประกอบด้วย

เมื่อจับกุมผู้ต้องหาไปยังสถานีตำรวจแล้ว เขาก็จะได้รับแจ้งการแจ้งข้อเท็จจริงที่ทำให้เขาถูกจับและสิทธิต่าง ๆ เช่น สิทธิในการมีทนาย ให้แก่ผู้ต้องหาในทันที รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ถูกจับอธิบายข้อเท็จจริงเจ้าหน้าที่จะต้องแจ้งสิทธิที่จะไม่ให้การแก่ผู้ต้องหาก่อนเริ่มทำการสอบสวน

การควบคุมตัวในชั้นสอบสวนและอัยการ เมื่อผู้ต้องหาถูกจับตามหมายจับแล้ว ถ้าผู้ทำการจับเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจควบคุมผู้ต้องหาได้ 48 ชั่วโมง เพื่อรวบรวมพยานหลักฐาน และเมื่อครบกำหนดจะต้องส่งตัวผู้ต้องหาให้แก่อัยการ เมื่ออัยการได้รับตัวผู้ต้องหาแล้วอัยการมีอำนาจควบคุมผู้ต้องหาได้อีก 24 ชั่วโมง เมื่อครบกำหนดระยะเวลาควบคุมตัวในชั้นนี้ (รวม 72 ชั่วโมง) ถ้ามีความจำเป็นจะควบคุมผู้ต้องหาต่อไปอีก อัยการจะต้องยื่นคำร้องต่อศาล ขออนุญาตควบคุมผู้ต้องหาไว้ได้อีกอย่างมาก 2 ครั้ง ๆ ละ 10 วัน (ให้นับวันที่ยื่นคำขอในจำนวน 10 วันด้วย) รวมระยะเวลาสูงสุดนับตั้งแต่วันจับกุมตัวไม่เกิน 23 วัน

เมื่ออัยการได้รับตัวผู้ต้องหาจากตำรวจแล้ว อัยการจะแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบโดยให้โอกาสผู้ต้องหาชี้แจงข้อเท็จจริงและแจ้งสิทธิในการมีทนายความ ให้ผู้ต้องหาทราบและภายใน 24 ชั่วโมงนับจากได้รับตัวผู้ต้องหา อัยการจะต้องวินิจฉัยว่าจะปล่อยตัวหรือจะขอให้ศาลสั่งควบคุมผู้ต้องหา หรือใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องผู้ต้องหา (ในกรณีอัยการเป็นผู้จับผู้ต้องหา อัยการมีอำนาจควบคุมผู้ต้องหาไว้ได้ 48 ชั่วโมง)

ตามหลักกฎหมายตำรวจญี่ปุ่น ที่จะทำให้การสอบสวนคดีอาญา และในทางปฏิบัติตำรวจ จะทำการสอบสวนเริ่มต้นคดีเป็นส่วนมาก โดยตำรวจจะสอบสวนคดีอาญาในความผิดทั่ว ๆ ไป และความผิดที่เกี่ยวกับยาเสพติด ในขณะที่อัยการจะเน้นเรื่องการสอบสวนเองในคดีสำคัญ ๆ เช่น การคอร์รัปชันรายใหญ่ของนักการเมืองหรือข้าราชการระดับสูง คดีความผิดเกี่ยวกับการหลบหนีภาษี หรือคดีที่จำเป็นจะต้องใช้ความรู้ความสามารถในทางเทคนิคเป็นพิเศษ

ความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจกับอัยการในการสอบสวน พนักงานอัยการกับคณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะจังหวัด (Prefectural Public Safety Commission) และตำรวจต้องร่วมมือกันในการสอบสวนคดีอาญา ภายในเขตอำนาจของตน พนักงานอัยการสามารถให้คำแนะนำทั่วไป อันจำเป็นแก่ตำรวจในการสอบสวนได้ ซึ่งอาจกระทำโดยวางระบบทั่วไป เพื่อให้มีการสอบสวนที่เหมาะสมในประเด็นที่จำเป็นในการดำเนินการฟ้อง

อัยการสามารถออกคำสั่งทั่วไปอันจำเป็นต่อตำรวจให้ความร่วมมือในการสอบสวนได้ ในกรณีอัยการสอบสวนด้วยตนเอง หากมีความจำเป็นสามารถสั่งและให้ตำรวจช่วยตนในการสอบสวนได้ ซึ่งตำรวจต้องปฏิบัติตามคำแนะนำหรือคำสั่งของพนักงานอัยการ

หลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวน เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น บุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีอาญาส่วนใหญ่เป็นอำนาจหน้าที่ของตำรวจและอัยการในการดำเนินคดีอาญา เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานและการใช้มาตรการบังคับทางกฎหมายต่อผู้กระทำความผิด แต่มีอำนาจส่วนหนึ่งที่เจ้าหน้าที่ในองค์กรกระบวนการยุติธรรมมีอยู่ตามกรอบมืออยู่ตามกรอบอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายบัญญัติไว้ คือ “ดุลพินิจ” (Discretion) ซึ่งอาจมีการใช้ดุลพินิจดังกล่าวโดยองค์กร ตำรวจ อัยการ และศาล ในการดำเนินคดีที่แตกต่างกันออกไป

การใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนในประเทศญี่ปุ่น เจ้าพนักงานที่มีอำนาจในการสอบสวน คือ ตำรวจและอัยการ ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของตำรวจ ต้องทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้น และเมื่อตำรวจได้ทำการสอบสวนความผิดอาญาใดต้องส่งคดีพร้อมด้วยเอกสารและพยานวัตถุไปยังอัยการโดยเร็ว เว้นแต่คดีที่อัยการกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น และอัยการผู้ตรวจสำนวนเป็นผู้สั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องระยะเวลาอันสมควร โดยถือว่าอำนาจการฟ้องคดีอาญาเป็นของอัยการ โดยเฉพาะ แม้คดีจะมีพยานหลักฐานว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด

แต่ถ้าอัยการได้พิจารณาถึงอุปนิสัย สภาพแวดล้อม และความร้ายแรงแห่งข้อหา ตลอดจนสภาพการณ์ภายหลังการกระทำความผิดแล้ว เห็นว่าไม่เป็นการสมควรหรือไม่มี ความจำเป็นจะต้องฟ้องร้องผู้กระทำความผิด อัยการอาจสั่งไม่ฟ้องคดี (Prosecution dropped) หรือ อาจยับยั้งชะลอการฟ้องได้ โดยมีกำหนดระยะเวลา ภายใต้การคุมประพฤติ โดยพนักงานคุม ประพฤติ เนื่องจากทฤษฎีในการบัญญัติกฎหมายอาญา และวิธีพิจารณาความอาญานั้นกำหนดขึ้น เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของสังคมส่วนรวม ในขณะที่เดียวกันก็เป็นหลักประกันสิทธิมนุษยชนขึ้น พื้นฐาน และทั้งนี้เนื่องมาจากทฤษฎีทางอาญาวิทยาที่ถือว่าผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่เป็นคนไข้ ของสังคมที่ควรได้รับการรักษาเยียวยาจากสังคม ไม่ควรที่จะซ้ำเติมเขาด้วยการประณามและลงโทษ เสมอไป

ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาจึงควรพิจารณาทั้งด้านผลที่เกิดกับสังคมส่วนรวมและใน ด้านผลต่อตัวผู้กระทำความผิดด้วย สังคมจะได้รับประโยชน์อย่างไรหรือไม่เพียงใดและตัวผู้กระทำ ความผิดในฐานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์นั้น ควรได้รับการปฏิบัติจากสังคมอย่างไรนี้คือ “หลักการ ฟ้องคดีโดยดุลพินิจ”

จากการศึกษาหลักการสอบสวนและหลักการฟ้องคดีโดยดุลพินิจของอัยการญี่ปุ่น อำนาจในการสั่งไม่ฟ้อง แม้มีพยานหลักฐานพอฟ้อง ซึ่งถือเป็นอำนาจ โดยเฉพาะของอัยการที่ เรียกว่า “ชะลอการฟ้อง” ซึ่งได้ทำการศึกษาแล้ว และการชะลอการฟ้องถือเป็นการไม่ฟ้องชนิดหนึ่ง โดยอัยการได้มอบอำนาจชะลอการฟ้องให้ตำรวจดำเนินการ ดำรวจไม่ต้องเสนอสำนวนให้อัยการ ซึ่งหมายถึง มาตรการคดีความผิดเล็กน้อย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเจ้าพนักงานตำรวจสามารถยุติคดี ประเภทความผิดเล็กน้อย ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากอัยการ โดยตรงเท่านั้น และให้รวมถึงคดีที่เยาวชน เป็นผู้กระทำความผิด อาจเป็นคดีความผิดเล็กน้อยเกี่ยวกับการจรจร หรือคดีความผิดเล็กน้อยอื่น ๆ ที่อัยการได้มอบหมายไว้ เช่น กฎหมายควบคุมจราจรทางบก ได้ยกเว้นความผิดเกี่ยวกับการจรจร บางประเภทที่กำหนดไว้ ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษทางอาญา แต่ลงโทษปรับแทนโดยฝ่ายบริหาร ซึ่ง ใช้บังคับต่อผู้กระทำผิดประเภทที่ระบุไว้และตำรวจเป็นผู้ดำเนินคดีประเภทนี้

มาตรการคดีความผิดเล็กน้อย เมื่อตำรวจได้ทำการสอบสวนความผิดอาญาใด ต้องส่ง คดีพร้อมเอกสารและพยานวัตถุไปยังอัยการ เว้นแต่คดีที่อัยการกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น คดีที่อัยการ กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น คือ มาตรการคดีความผิดเล็กน้อย ตามประกาศอัยการสูงสุด ค.ศ.1950 เรื่อง วิธีการส่งคดีพิเศษให้อัยการจังหวัดสั่งการต่อตำรวจ

1) ในคดีความผิดฐานลักทรัพย์ ซ้อ โกง ยักยอก ที่จำนวนความเสียหายเล็กน้อย สภาพความผิดเล็กน้อยมีการชดใช้ความเสียหายให้ผู้เสียหายไม่ประสงค์ให้ลงโทษและไม่มีเหตุให้ เกรงว่าจะมีการกระทำผิดขึ้นอีก

2) คดีการพนันที่มุ่งทรัพย์สินเล็กน้อยมาก ซึ่งมีสภาพความผิดเล็กน้อย รวมทั้งไม่มีเหตุให้เกรงว่าผู้ร่วมกันกระทำผิดจะมากระทำซ้ำอีก

3) ความผิดอื่น ๆ ซึ่งอัยการจังหวัดระบุ

กรณีเช่นนี้ไม่ต้องส่งคดีให้อัยการ เพียงแต่ในทุกละดับให้ตำรวจบันทึกกรวมกันในเอกสารที่เรียกว่า “การจัดการคดีความผิดเล็กน้อย” ซึ่งต้องมีข้อมูลเรื่องวันเดือนปีที่จัดการ ชื่อต้องหาประเด็นสำคัญในคดี เพื่อเป็นการตรวจสอบและควบคุมอำนาจการใช้ดุลพินิจของตำรวจที่ได้รับมอบหมายจากอัยการอีกครั้งหนึ่ง โดยอัยการ

ตามมาตรา 197 กำหนดหลักเกณฑ์ว่า ในการจัดการคดีความผิดเล็กน้อยให้ตำรวจดำเนินการ ดังนี้

ก. ตักเตือนผู้ต้องหาให้ระวังอนาคตตนเอง

ข. เรียกผู้ปกครอง นายจ้าง บุคคลที่อยู่ในฐานะควบคุมดูแล หรือตัวแทนของผู้ต้องหาให้มาพบ และทำหนังสือว่าจะควบคุมดูแลอนาคตผู้ต้องหา โดยจะตักเตือนผู้ต้องหาในเรื่องที่สำคัญ

ค. ให้ผู้ต้องหาชดใช้ความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือขอโทษผู้เสียหาย หรือกระทำการอื่นที่เหมาะสม

การจัดการคดีความผิดเล็กน้อยเป็นการชะลอการฟ้องอย่างหนึ่ง โดยอัยการได้มอบอำนาจการชะลอการฟ้องให้ตำรวจดำเนินการ

ดังนั้น พนักงานสอบสวนญี่ปุ่นไม่มีดุลพินิจในการยุติคดีได้โดยตรง แต่เป็นดุลพินิจที่เกิดขึ้น โดยบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 246 และถือเป็นการใช้ดุลพินิจของอัยการอีกรูปแบบหนึ่ง ที่มอบอำนาจการชะลอการฟ้องให้ตำรวจดำเนินการ จัดการคดีความผิดเล็กน้อยซึ่งถือเป็นการไม่ฟ้องคดีอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะอำนาจอัยการจังหวัดสั่งการต่อตำรวจ ในคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น ลักทรัพย์ นื้อ โกง ยักยอก และคดีการพนัน ที่จำนวนความเสียหายและสภาพความผิดเล็กน้อย มีการชดใช้ความเสียหายได้ ผู้เสียหายไม่ประสงค์ให้ลงโทษ และไม่มีเหตุให้เกรงว่าจะกระทำผิดซ้ำอีก รวมถึงคดีความผิดเล็กน้อย ๆ ตามที่อัยการจังหวัดระบุ ซึ่งคดีดังกล่าวต้องเป็นที่แน่ชัดว่าการลงโทษเป็นสิ่งไม่จำเป็นและตามเกณฑ์ในการสอบสวนคดีอาญา กำหนดหลักเกณฑ์ให้ตำรวจใช้ดุลพินิจในการจัดการคดีความผิดเล็กน้อย ได้แก่ ให้ตำรวจตักเตือนผู้ต้องหาให้ระวังอนาคตหรือเรียกผู้ปกครอง นายจ้าง บุคคลที่อยู่ในฐานะควบคุมดูแล โดยจะตักเตือนผู้ต้องหาในเรื่องที่สำคัญหรือให้ผู้ต้องหาชดใช้ความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือขอโทษผู้เสียหายหรือกระทำการอื่นที่เหมาะสมซึ่งนับเป็นบทบาทพนักงานสอบสวนในการกันคดี ไม่ให้

เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในชั้นอัยการและศาลได้อีกรูปแบบหนึ่ง เป็นต้น (น้ำแท้ มีบุญสร้าง, 2553, หน้า 70-86)

การสอบสวนของประเทศฝรั่งเศส

1. การดำเนินคดีอาญาในฝรั่งเศส

การดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส จะมีองค์กรใหญ่ ๆ อยู่ 3 องค์กร คือ องค์กรตำรวจ สอบสวน องค์กรที่สอง คือ อัยการ และองค์กรที่สามคือ ศาลสอบสวน ทุกคนในแต่ละองค์กรมีหน้าที่ช่วยกันหาตัวผู้กระทำผิด และประสานงานกันเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษให้ได้ ระหว่างตำรวจ อัยการ ศาล จะมีหน้าที่ที่แยกกันอย่างชัดเจน ในขณะที่เดียวกันก็มีหน้าที่ตรวจสอบภายในองค์กรระหว่างกันเองด้วย เช่น ตำรวจมีอำนาจสอบสวนเบื้องต้น กับสอบสวนความผิดซึ่งหน้าที่ อำนาจพนักงานสอบสวนจะแตกต่างกันไปในแต่ละกรณี ในขณะที่เดียวกันพนักงานอัยการก็เข้ามาร่วมในการสอบสวนคดีอาญาได้ซึ่งเป็นการร่วมมือกันทำงาน มีลักษณะเป็นเพื่อนร่วมงาน (Colleague) มีการคุยปรึกษาหารือว่าคดีใดควรจะสอบสวนในแนวทางใด อัยการจะให้คำแนะนำ พูดคุยกันธรรมดา สำหรับศาลก็เช่นเดียวกันเป็นการร่วมมือกันทำงานหาตัวผู้กระทำผิดและพยานหลักฐานต่าง ๆ แต่สำหรับศาลสอบสวนจะเข้ามาเฉพาะในคดีที่ยุ่งยากซับซ้อน ตำรวจสอบสวนกับอัยการจะสอบสวนเบื้องต้น เพื่อส่งให้ศาลสอบสวน ทำหน้าที่สอบสวนอีกชั้นหนึ่ง ก่อนที่จะไปสู่ศาลลูกขุนพิจารณาลูกขุนของฝรั่งเศส จะตัดสินทั้งข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง ต่างจากระบบของอังกฤษที่ตัดสินเฉพาะข้อเท็จจริง แล้วศาลค่อยตัดสินข้อกฎหมาย

เมื่อมีความผิดอาญาเกิด ผู้เสียหายหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถนำคดีไปสู่กระบวนการยุติธรรมได้ 3 ทาง ทางที่ใกล้ที่สุดคือ ตำรวจ เพราะตำรวจมีความใกล้ชิดกับประชาชน อาจจะเป็นกรณีที่ตำรวจรู้เห็นเอง หรือผู้เสียหายร้องทุกข์ หรือมีผู้เห็นความผิดมาแจ้งความหรือกล่าวโทษ นอกจากตำรวจแล้วพนักงานอัยการก็มีส่วนร่วมในชั้นสอบสวน ก็สามารถรับคำร้องทุกข์ได้ เช่นเดียวกัน และผู้พิพากษาสอบสวนก็สามารถรับคำร้องทุกข์ได้อีกทางหนึ่ง

2. ผู้มีอำนาจสอบสวน

เมื่อได้รับคำร้องทุกข์แล้วใครจะมีอำนาจสอบสวน โดยหลักแล้วจะมีการคานอำนาจกันระหว่างผู้พิพากษาสอบสวนกับพนักงานอัยการและตำรวจอีกฝ่ายหนึ่งในระบบฝรั่งเศสถือว่าพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจกับพนักงานอัยการเป็นองค์กรที่ทำงานด้วยกัน แม้ว่าอยู่คนละสังกัด คือ ศาลกับพนักงานอัยการสังกัดกระทรวงยุติธรรม มีลักษณะเป็นตุลาการ หลังจากสอบเข้าและเรียนจบ โรงเรียนตุลาการแล้วจะแยกออกมาเป็นผู้พิพากษาหรืออัยการก็ได้ ถือว่าเป็นองค์กร

เดียวกันแต่ทำคนละหน้าที่ ส่วนในการทำงานผู้พิพากษาจะเป็นอิสระในการตัดสินใจ แต่พนักงานอัยการเป็นอิสระในการวินิจฉัยในห้องพิจารณา ส่วนพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจสังกัดกระทรวงมหาดไทย

เจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาของฝรั่งเศส จะมีอยู่ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการและผู้พิพากษา ทั้งนี้เป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาแบบระบบไต่สวน ซึ่งหน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ในการช่วยค้นหา พยานหลักฐานและข้อเท็จจริงในคดีอาญา และจะกำหนดบทบาทความสัมพันธ์ของเจ้าพนักงานของรัฐไว้อย่างชัดเจน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการประสานความสัมพันธ์ในองค์กรกระบวนการยุติธรรม ลักษณะเช่นนี้ อาจเรียกว่า การดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส เป็นการดำเนินคดีอาญา โดยรัฐ(รัฐมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการปราบปรามอาชญากรรม)

เจ้าหน้าที่ตำรวจในฝรั่งเศสมีหลายกอง ดังนี้

Sureté nationale อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

Gendarmrie อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

Municipal Républicaine de Securite อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ตำรวจทุกกองจะมีข้าราชการตำรวจ 2 ประเภท คือ “ตำรวจฝ่ายคดี” (Judicial Police หรือ Police judiciaire) และ “ตำรวจฝ่ายปกครอง” (Police administrative)

1) ตำรวจฝ่ายคดี มีอำนาจหน้าที่สืบสวนแสวงหาข้อเท็จจริงและสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานตลอดจนจับกุมผู้กระทำผิด ในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวนี้ ตำรวจฝ่ายคดีถูกควบคุมโดยพนักงานอัยการประจำศาลชั้นต้น (Procureur de la République) จนกระทั่งมีการสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้น โดย Judge d’instruction แล้วจึงตกไปอยู่ภายใต้การควบคุมของ Judge d’instruction ตำรวจฝ่ายคดีมี 2 ประเภท คือ (1) Officers และ (2) Ordinary members (agents) โดยฝ่ายแรกมีอำนาจสืบสวนและสอบสวนมากกว่าฝ่ายหลัง

2) ตำรวจฝ่ายปกครอง มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและบังคับใช้กฎหมายทั่วไป โดยอยู่ภายใต้ความควบคุมของฝ่ายปกครอง เช่น เทศบาลหรือส่วนราชการส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

อนึ่ง ในการปฏิบัติหน้าที่สืบสวนและสอบสวนนั้น ตำรวจฝ่ายคดีต้องอยู่ภายใต้การกำกับและควบคุมของพนักงานอัยการประจำศาลชั้นต้น ตำรวจของฝรั่งเศสนั้น ไม่มีหน้าที่ทำสำนวนการสอบสวนและไม่มีอำนาจสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดี ตำรวจฝ่ายคดีกลับต้องเป็นผู้ทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานตามการชี้แนะของอัยการ การไม่ปฏิบัติตามคำชี้แนะของอัยการ มีผลทำ

ให้ต้องถูกสอบสวนทางวินัย นอกจากนี้ตำรวจต้องอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาตามสายงานของกองตำรวจแต่ละกองด้วย

3. โครงสร้างของตำรวจ/กองกำลังทหารที่ทำหน้าที่ตำรวจ

องค์กรตำรวจในประเทศฝรั่งเศสนั้น มีทั้งหน่วยงานหลักคือ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (La Police national) และยังมีหน่วยงานของทหารที่ทำหน้าที่ตำรวจ ซึ่งเรียกว่า กองกำลังรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ (La Gendarmerie national)

3.1 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (La Police nationalé)

สำนักงานตำรวจแห่งชาติของฝรั่งเศสตั้งก่อกำเนิดอยู่ในกระทรวงมหาดไทย มีผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ (Le Directeur général de la Police nationalé) เป็นผู้บังคับบัญชา และผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติอยู่ในบังคับบัญชาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และสำนักงานตำรวจแห่งชาติของฝรั่งเศสอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ตรวจการตำรวจแห่งชาติหรือที่เรียกว่า “ตำรวจของตำรวจ” (Police des Polices) มีข้าราชการตำรวจจำนวนกว่า 120,000 คน

สำนักงานตำรวจแห่งชาติประกอบด้วยหน่วยงานที่ทำหน้าที่อยู่ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

ก. หน่วยงานกลาง จะมีผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นหัวหน้า/ผู้บังคับบัญชาและประกอบด้วย

1. หน่วยงานปฏิบัติการระดับกองบัญชาการ (เรียกชื่อเทียบกับตำรวจไทยว่า “กองบัญชาการ” จำนวน 5 ฝ่าย ซึ่งประกอบด้วย

1.1 กองบัญชาการกลางด้านความมั่นคงสาธารณะ (ตำรวจทั่วไป)

1.2 กองบัญชาการสอบสวนกลาง (องค์กรอาชญากรรม)

1.3 กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน (ป้องกันและปราบปรามสายลับต่างชาติในประเทศฝรั่งเศส)

1.4 กองบัญชาการกลางตรวจคนเข้าเมืองและป้องกันและปราบปรามการจ้างงานที่ผิดกฎหมาย และ

1.5 กองบัญชาการข่าวกรอง/สันติบาล (การสืบค้นข้อมูลทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจที่จำเป็นทางด้านการข่าวของรัฐบาลและการติดตามความเคลื่อนไหวของผู้ต้องสงสัย)

2. หน่วยงานปฏิบัติการระดับฝ่าย ซึ่งประกอบด้วย

2.1 ฝ่ายตรวจตรา/ลาดตระเวนเพื่อรักษาความสงบ (กองกำลังเคลื่อนที่รักษาความสงบ) คล้าย ๆ หน่วยปฏิบัติการพิเศษ

2.2 ฝ่ายความร่วมมือระหว่างประเทศทางเทคนิคของตำรวจ และ

2.3 ฝ่ายคุ้มครองความปลอดภัยบุคคลสำคัญ

ข. หน่วยงานภายนอก แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1. หน่วยขึ้นตรงต่อหน่วยงานกลาง คือ หน่วยงาน ดังต่อไปนี้

1.1 สำนักตำรวจฝ่ายคดีส่วนภูมิภาค มีจำนวน 20 สำนัก

1.2 สำนักตำรวจพิสูจน์หลักฐาน ที่เมืองลิลล์ เมืองลียง เมืองมาร์เซย์ เมืองตูลูส

1.3 กองตำรวจตระเวนชายแดน

1.4 กองตรวจตรา/ลาดตระเวนเพื่อรักษาความสงบ (มีหน้าที่รักษาความสงบ ทำนองเดียวกับซองตามเมอริ้ La Gendarmerie คือทหารที่ทำหน้าที่ตำรวจเป็นกองกำลังเคลื่อนที่)

2. หน่วยที่ขึ้นตรงต่อผู้ว่าราชการจังหวัด (Départements) คือ หน่วยงานต่อไปนี้

2.1 กองการข่าวภูมิภาคและจังหวัด

2.2 ฝ่ายรักษาความมั่นคงสาธารณะจังหวัดและกองบังคับการรักษาความมั่นคงสาธารณะ

2.3 ฝ่ายดูแลท่าเรือและท่าอากาศยานภูมิภาคและจังหวัด (ควบคุมคนเข้าเมือง) มีเขตรักษาความมั่นคงสาธารณะอยู่ 450 เขต

นอกจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติแล้ว ในมหานครปารีสยังมีหน่วยงานเฉพาะ คือ กองบัญชาการตำรวจนครบาล (La Préfecture de police) ซึ่งเป็นหน่วยตำรวจที่มีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน และมีผู้บังคับบัญชาคือผู้บัญชาการตำรวจนครบาล (Le Préfet de police) อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาโดยตรงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (มิได้อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ) ขณะที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติมีอำนาจอย่างแท้จริงเหนือเฉพาะตำรวจที่ตั้งอยู่นอกเขตมหานครปารีส ด้วยเหตุนี้นอกจากกองบัญชาการตำรวจนครบาลแล้ว จึงมีตำรวจแห่งชาตินอกมหานครปารีส จึงนิยมเรียกสำนักงานตำรวจแห่งชาตินี้ว่า Police nationalé strictosensu เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างขอบเขตอำนาจและหน้าที่ของสองหน่วยงานดังกล่าว

กองบัญชาการตำรวจนครบาล (La Prefecture de police) ตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ.1667 มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการในเขตพื้นที่ของมหานครปารีส (Paris intra muros) และในส่วนของตำรวจฝ่ายคดี (องค์กรอาชญากรรม) ในพื้นที่ของสามเขตทำการ Hauts-de-Seine, Seine-Saint-Denis และ Val-de-Marne ซึ่งมีฝ่ายตำรวจฝ่ายคดีจังหวัด แต่หลังจากรัฐธรรมนูญเมื่อ ค.ศ.1966 กองบัญชาการตำรวจนครบาลก็ได้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพด้วยเป็นอิสระเหมือนเดิมเพราะจำเป็นต้องยึดตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติมาช่วยในการปฏิบัติงาน

3. กองกำลังรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ (La Gendarmerie national) เป็นกองกำลังทหารที่ทำหน้าที่ของตำรวจฝ่ายปกครองรักษาดินแดนของประเทศ การสอดส่องดูแล

กองทัพบกและกองทัพเรือ และการทำงานร่วมกันกับตำรวจฝ่ายคดี ศาสตราจารย์ ดร. โทเม็น ภัทรภิรมย์ เรียกเจ้าพนักงานและเจ้าหน้าที่ของกองกำลังรักษาความปลอดภัยแห่งชาติว่า “ตำรวจภูธร” เพื่อเปรียบเทียบและให้เข้าใจง่าย แม้จะทำหน้าที่ของตำรวจ แต่เจ้าพนักงานและเจ้าหน้าที่ของกองกำลังนี้เป็นทหารสังกัดกระทรวงกลาโหม

การแบ่งประเภทตำรวจ

ตำรวจฝรั่งเศสแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ตำรวจฝ่ายปกครอง (La police administrative) และตำรวจฝ่ายคดี (La Police Judiciaire)

ก. ตำรวจฝ่ายปกครองของฝรั่งเศสอยู่ภายใต้อำนาจการบังคับบัญชาของฝ่ายปกครอง มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) ตำรวจฝ่ายปกครองทั่วไป (Policee administrative générale) มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดกฎหมายทั่วไป ด้วยการออกกฎหรือระเบียบ หรือด้วยการปฏิบัติต่าง ๆ เช่น การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือสุขอนามัยของชุมชน หรือการติดตามการเดินทางเพื่อไม่ให้กีดขวางการจราจร เป็นต้น

2) ตำรวจฝ่ายปกครองพิเศษ (Police administrative specialé) คือ ตำรวจที่มีอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครองในการป้องกันมิให้มีการละเมิดกฎหมายเป็นเรื่อง ๆ เฉพาะกรณี ๆ ไป เช่น อำนาจในการควบคุมการก่อสร้างอาคาร อำนาจในการควบคุมการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง เป็นต้น

หากเปรียบเทียบกับตำรวจของไทย ตำรวจฝ่ายปกครองทั่วไปของฝรั่งเศสจะมีความหมายใกล้เคียงกับความหมายของ “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ” ของไทย ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(16) หมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้รวมถึงพัสติ เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่น ๆ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม

ข. ตำรวจฝ่ายคดี (La Police Judiciaire) ตำรวจฝ่ายคดีของฝรั่งเศสนี้ ถือเป็นกลไกของการอำนวยความยุติธรรม อยู่ภายใต้อำนาจตุลาการ และจะเข้ามาในคดีก็ต่อเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว เปรียบเทียบได้กับพนักงานสอบสวนของไทย ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(6) หมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน และ “การสอบสวน” ตามมาตรา 2(11) หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมา

ฟ้องลงโทษ โดยลักษณะการทำงานของพนักงานสอบสวนของไทยจึงเข้ามาในคดีเมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นแล้วเช่นกัน

ตำรวจฝ่ายคดี (La Police Judiciaire) แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

1. เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี (Les officiers de police judiciaire)
2. เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี (Les agents de police judiciaire)
3. เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี (Les officiers de police judiciaire) ได้แก่บุคคลตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 16 ดังต่อไปนี้

3.1 นายกเทศมนตรี และรองนายกเทศมนตรี

3.2 เจ้าพนักงานหรือทหารชั้นสัญญาบัตรของกองบัญชาการรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ทหารฝ่ายตำรวจที่ทำหน้าที่ในกองบัญชาการรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติมาแล้วตั้งแต่สามปีขึ้นไป เว้นแต่ในกรณีที่เขาได้รับแต่งตั้ง/มอบหมายโดยคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เมื่อเห็นชอบกับข้อเสนอของคณะกรรมการ

4. ผู้ตรวจราชการตำรวจ (จเรตำรวจ) รองผู้อำนวยการตำรวจฝ่ายปฏิบัติการ ผู้กำกับดูแล สารวัตรตำรวจ และข้าราชการในตำแหน่งผู้บังคับการหรือตำรวจชั้นสัญญาบัตรของสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งได้รับแต่งตั้ง/มอบหมายโดยคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เมื่อเห็นชอบกับข้อเสนอของคณะกรรมการ

5. ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการตำรวจฝ่ายคดีประจำกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงกลาโหม

อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี

เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 14 และ 17 ประกอบกันแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจดังต่อไปนี้

- รับคำร้องทุกข์ (Les plaintes) และคำกล่าวโทษ (Les dénonciations)
- ทำการสอบสวนในเบื้องต้น
- อำนาจการสอบสวนมีขอบเขตที่กว้างขวาง ในกรณีที่ทำการสอบสวนความผิดอุกฤษฏ์โทษและความผิดมหัศจรรย์โทษซึ่งหน้า
- ร้องขอความช่วยเหลือจากกองกำลังสาธารณะ
- ปฏิบัติการตามคำร้องขอส่งประเด็นการสอบสวน (Commissions inwertigatoires)

อำนาจควบคุมตัว ความเจริญของเทคโนโลยีสมัยใหม่นำไปสู่อำนาจที่เพิ่มขึ้นของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี

- ในกรณีเกิดอุบัติเหตุ มีอำนาจสั่งให้ผู้ขับขี่ยานพาหนะทำการตรวจพิสูจน์เพื่อหาระดับแอลกอฮอล์ การตรวจพิสูจน์นี้อาจกระทำโดยวิธีการวิเคราะห์และตรวจทางการแพทย์ ทางคลินิกและทางชีววิทยาหรือโดยวิธีการใช้เครื่องมือซึ่งสามารถกำหนดความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ โดยการตรวจวิเคราะห์ลมหายใจ เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีอาจดำเนินการด้วยมาตรการตรวจแอลกอฮอล์ในเลือด แต่อย่างไรก็ตามเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีไม่มีอำนาจดักฟังทางโทรศัพท์

ในทางปฏิบัติมีกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีเมื่อได้รับคำร้องทุกข์ แทนที่จะบันทึกเรื่องราวร้องทุกข์ไว้ อาจกระทำเพียงแค่ลงบันทึกประจำวันไว้ หรืออาจบอกปิดไม่รับดำเนินการให้เลยซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่ชอบ

เขตอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี

ความยากลำบากในการทำงานของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีไม่ได้มาจากเรื่องความพร้อมทางด้านวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงานแต่อย่างใด แต่มีสาเหตุเนื่องมาจากเขตอำนาจการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีนั้นถูกจำกัดอยู่ในการแบ่งเขตพื้นที่ความรับผิดชอบ ทั้งที่คิดความผิดที่ได้กระทำลงอาจจะอยู่ในเขตพื้นที่มากกว่าหนึ่งพื้นที่ ดังที่ปรากฏจากการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 อยู่บ่อยครั้ง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 18 บัญญัติว่า เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจดำเนินคดีภายใต้เขตพื้นที่การปฏิบัติหน้าที่ของตนตามปกติ

เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีซึ่งมิได้ปฏิบัติหน้าที่ตามปกติของตนภายในเขตอำนาจทั้งหมดของศาลชั้นต้นซึ่งตนเองขึ้นอยู่ภายในเขตอำนาจของศาลนั้น อาจปฏิบัติกรนอกเหนือเขตอำนาจของตนภายในเขตอำนาจของศาลนั้น เพื่อดำเนินการสอบสวน การสอบปากคำพยาน การค้นและการยึดได้ ในกรณีมีเหตุจำเป็นเร่งด่วนอันเนื่องมาจากความผิดอุกฉุกฎโทษหรือความผิดฆาตกรรมโทษซึ่งหน้าได้

ในกรณีความผิดอุกฉุกฎโทษหรือความผิดฆาตกรรมโทษซึ่งหน้า เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีอาจเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ภายในเขตอำนาจของศาลชั้นต้น ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ข้างเคียงกับเขตอำนาจของศาลซึ่งตนอยู่ในภายในเขตอำนาจเพื่อดำเนินการสอบสวน การสอบปากคำพยาน การค้น และการยึดได้ ในการปฏิบัติการตามวรรคนี้ให้ถือว่าเขตอำนาจของศาลชั้นต้นแห่งกรุงปารีส ของแตรร์โบบิญญี่และเครเตยเป็นเขตอำนาจอันหนึ่งอันเดียวกัน

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วน เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี ซึ่งมีคำขอส่งประเด็นไปสืบพยานโดยชัดแจ้งของผู้พิพากษาไต่สวน หรือคำร้องของอัยการแห่งสาธารณรัฐ (เทียบได้กับ

อัยการจังหวัด) ซึ่งออกในระหว่างการสอบสวนเบื้องต้น หรือการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า อาจดำเนินการตามที่ระบุไว้โดยตุลาการดังกล่าว (ผู้พิพากษาไต่สวนหรืออัยการแห่งสาธารณรัฐ พนักงานอัยการฝรั่งเศสมีฐานะเป็นตุลาการด้วย) ทว่าอาณาเขตดินแดนของประเทศในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีซึ่งกระทำการนอกเขตอำนาจของตนดังกล่าว นั้น อาจมีเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีเจ้าของพื้นที่เขตอำนาจที่เกี่ยวข้องร่วมอยู่ด้วย พวกตุลาการซึ่งได้รับคำขอส่งประเด็นของผู้พิพากษาไต่สวนหรือคำร้องของอัยการแห่งสาธารณรัฐเห็นสมควร อัยการแห่งสาธารณรัฐซึ่งพื้นที่ของการปฏิบัติการตั้งอยู่ในเขตอำนาจนั้นจะต้องได้รับแจ้งเรื่องจากตุลาการซึ่งสั่งให้มีการปฏิบัติการดังกล่าว

เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีโดยคำร้องขอของผู้มีอำนาจฝ่ายปกครองซึ่งตนอยู่ในสังกัด หรือผู้มีอำนาจซึ่งได้รับมอบหมายจากอธิบดีอัยการ ซึ่งมาปฏิบัติงานในพื้นที่ที่ได้รับมอบหมายกรณีที่มีความจำเป็นนั้น มีอำนาจปฏิบัติงานในพื้นที่ที่ได้รับมอบหมายกรณีที่มีความจำเป็นนั้น มีอำนาจปฏิบัติการในขอบเขตพื้นที่ที่ได้รับมอบหมายดังเช่นเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีเจ้าของพื้นที่

เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีผู้ปฏิบัติหน้าที่ของตนตามที่ได้รับมอบหมายในยานพาหนะซึ่งเกี่ยวข้องการขนส่งมวลชน หรือในสถานที่ซึ่งเป็นทางเข้าสู่การขนส่งมวลชนเหล่านั้น อาจปฏิบัติการนอกเหนือพื้นที่ความรับผิดชอบของตนในสถานที่หรือยานพาหนะดังกล่าวได้ ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขซึ่งกำหนดโดยรัฐกฤษฎีกาของสภาแห่งรัฐ (Par decret en Conseil d'Etat) ตามความตกลงร่วมกันระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

เปรียบเทียบของไทย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มาตรา 18 กี่วางหลักเกณฑ์ไว้ทำนองเดียวกันกับกฎหมายฝรั่งเศส กล่าวคือ เขตอำนาจสอบสวนในกรณีปกติของพนักงานสอบสวนนั้นจะต้องเป็นพนักงานสอบสวนในท้องที่ที่ความผิดได้เกิด อ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือมิฉะนั้นก็ต้องเป็นพนักงานสอบสวนในท้องที่ที่ผู้ต้องหาที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตน การสอบสวนนอกเขตพื้นที่อำนาจของพนักงานสอบสวนนั้นไม่อาจกระทำได้ที่พนักงานสอบสวนสามารถกระทำได้ในกรณีที่การกระทำใดในการสอบสวนอยู่นอกเขตอำนาจของตน ก็คือ ต้องส่งประเด็นไปให้พนักงานสอบสวนซึ่งมีอำนาจทำกรานั้นจัดการได้ตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มาตรา 128(1)

3.2 เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี (Les agents de police judiciaire)

เปรียบเสมือนผู้ช่วยของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี ได้แก่ บุคคลตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20 ดังต่อไปนี้

1. ทหารตำรวจซึ่งไม่มีฐานะของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี
2. ข้าราชการซึ่งเป็นผู้บังคับหน่วยและสังกัดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งไม่มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี รวมทั้งข้าราชการฝึกงานของหน่วยงานดังกล่าว และนักเรียนนายร้อยตำรวจ
3. ข้าราชการในหน่วยควบคุมและบังคับใช้กฎหมายของสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งไม่มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี
4. เจ้าหน้าที่รักษาความสงบซึ่งมาจากหน่วยทหารชั้นประทวนเก่าและเจ้าหน้าที่ตำรวจของสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ทดลองงานก่อนวันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ. 1985 ซึ่งผ่านการปฏิบัติงานในหน้าที่ดังกล่าวมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี และผ่านการทดสอบทางเทคนิค
5. เจ้าหน้าที่รักษาความสงบซึ่งมาจากหน่วยงานสอบสวนเก่าของตำรวจ ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ทดลองงานก่อนวันที่ 1 มีนาคม ค.ศ. 1979 โดยผ่านการปฏิบัติงานในหน้าที่ดังกล่าวมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี และผ่านการทดสอบทางเทคนิค

อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีนี้ มีฐานะเป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีในการปฏิบัติภารกิจ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 20) เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจลงบันทึกการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นและมีอำนาจบันทึกคำให้การของพยาน (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 20 และ 22) อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีจะไม่มีอำนาจในการตัดสินใจควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย

เปรียบเทียบของไทย

กฎหมายไทย คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีเป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานสอบสวนเหมือนกับกฎหมายฝรั่งเศส เพียงแต่มีมาตรา 124 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งบัญญัติให้สิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะร้องทุกข์ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่รองหรือเหนือพนักงานสอบสวน และเป็นผู้ซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตามกฎหมายได้เท่านั้นและเมื่อได้รับคำร้องทุกข์แล้วให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเช่นว่านั้นจัดการส่งคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายไปยังพนักงานสอบสวน และจะจดหมายเหตุอะไรบ้างเพื่อประโยชน์ของพนักงานสอบสวนก็ได้

อย่างไรก็ตาม พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจของไทยไม่มีฐานะเป็นผู้ช่วยพนักงานสอบสวนอย่างเช่นเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีในกฎหมายฝรั่งเศสแต่อย่างใด โดยหลักการ

พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจของไทยจึงไม่มีอำนาจบันทึกคำให้การของพยาน จริงอยู่พนักงานสอบสวนไทยมีอำนาจให้เจ้าพนักงานอื่นทำการแทนได้ตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 128 ซึ่งบัญญัติว่า “การใดเป็นสิ่งที่เล็กน้อยในการสอบสวน ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของตน ไม่ว่าจะทำเองหรือจัดการตามประเด็น (พนักงานสอบสวน) ให้อำนาจสั่งให้ผู้ได้บังคับบัญชาทำแทนได้ แต่ทั้งนี้เมื่อประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นมิได้เจาะจงให้ทำด้วยตนเอง”

คำว่า “การใดเป็นสิ่งที่เล็กน้อยในการสอบสวน” นั้น กฎหมายไม่ได้กำหนดกรอบไว้ แต่พอพิจารณาตัวอย่างของการกระทำซึ่งเป็นสิ่งที่เล็กน้อยในการสอบสวนได้ ตัวอย่างเช่น การกระทำที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 อนุมาตรา (1) (2) และ (4) เป็นต้น

มาตรา 132 บัญญัติว่า เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมพยานหลักฐาน ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบตัวผู้เสียหายเมื่อผู้นั้นยินยอม หรือตรวจตัวผู้ต้องหา หรือตรวจสิ่งของหรือที่ทางอันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ให้รวมทั้งทำภาพถ่าย แผนที่หรือภาพวาด จำลองหรือพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือหรือลายเท้ากับให้บันทึกรายละเอียดทั้งหลายซึ่งน่าจะกระทำให้คดีแจ่มกระจ่างขึ้น

2. ค้นเพื่อพบสิ่งของ ซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำผิดหรือได้ใช้หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำผิดหรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการค้น

3. ยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบ... ดังกล่าวไว้ในอนุมาตรา (2) และ (3)

เห็นว่า การเหล่านี้พนักงานสอบสวนสามารถมอบหมายให้ตำรวจผู้อยู่ได้บังคับบัญชาดำเนินการแทนได้ ทั้งนี้โดยเปรียบเทียบกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 วรรคแรก ซึ่งให้อำนาจเจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้ถูกจับไว้มีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหา และยึดสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ คำว่า “เจ้าพนักงานผู้จับ” นั้นไม่ได้เจาะจงว่าต้องเป็นพนักงานสอบสวน และตามหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(16) และมาตรา 78 นั้น พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายได้อยู่แล้ว ดังนั้น การกระทำตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 อนุมาตรา (1) (2) และ (4) จึงสมควรถือว่าเป็นการใดเป็นสิ่งที่เล็กน้อยในการสอบสวนตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 ได้

แต่การสอบปากคำผู้เสียหายหรือพยานนั้น มีบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการออกหมายเรียกผู้เสียหาย หรือ

บุคคลใดซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดีให้มาตามเวลาและสถานที่
ในหมาย แล้วให้ถามปากคำบุคคลนั้นไว้

การถามปากคำนั้น พนักงานสอบสวนจะให้ผู้ให้ถ้อยคำสาบานหรือปฏิญาณตัว
เสียก่อนก็ได้ และต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยพยานบุคคล

ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนตักเตือน พูดย้ำท้อใจหรือใช้กลอุบายอื่นเพื่อป้องกันมิ
ให้บุคคลใดให้ถ้อยคำ ซึ่งอยากจะได้ด้วยความเต็มใจ

เมื่อพิจารณาอุเจตนาารมณ์ของกฎหมายและคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งของพนักงาน
สอบสวนและเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนแล้ว เห็นว่าการ
สอบปากคำผู้เสียหายหรือพยานน่าจะเป็นเรื่องเฉพาะที่พนักงานสอบสวนจะต้องกระทำเอง ไม่ใช่
การเล็กน้อยที่จะมอบหมายให้ผู้ใต้บังคับบัญชาของตนทำการแทนได้

ส่วนบทบัญญัติของมาตรา 124 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่ง
บัญญัติให้ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่รองหรือเหนือพนักงานสอบสวน
ในจัดการส่งคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายที่ตนรับไว้ไปยังพนักงานสอบสวน และจะจดหมายเหตุ
อะไรบ้างเพื่อประโยชน์ของพนักงานสอบสวนก็ได้ พร้อมทั้งอนุโลมให้นำบทบัญญัติในมาตรา 133
ทวิ มาใช้แก่การจดบันทึกคำร้องทุกข์ในคดีที่ผู้เสียหายเป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ตามความในวรรค
ท้ายของมาตรา 124 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น คงไม่สามารถตีความให้รวม
ไปถึงการสอบปากคำพยานไว้ได้ บทบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นเพียงบทบัญญัติที่ให้ความสะดวกแก่
ผู้เสียหายในการร้องทุกข์เท่านั้น และพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่รับคำร้องทุกข์ไว้ก็อาจมี
ตำแหน่งเหนือพนักงานสอบสวนได้ ไม่ใช่ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนตาม
ความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 128 แต่อย่างใด

ด้วยเหตุดังกล่าวมาแล้ว พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นบุคลากรหลักในการสอบสวน
ของไทยยังขาดผู้ช่วยที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมในการเข้ามาช่วยปฏิบัติงานสอบสวน และยังไม่มีการ
ยกระดับคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นประทวนที่มีคุณวุฒิหรือคุณสมบัติเหมาะสมขึ้นมา
ช่วยงานด้านการสอบสวนแต่อย่างใด จึงกล่าวได้ว่ายังไม่มีการพัฒนาบุคลากรในระบบการ
สอบสวนให้เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ระบบการสอบสวนของไทยปัจจุบันยังอาศัยพนักงาน
สอบสวนระดับรองสารวัตรเป็นหลักในการทำงานอยู่ จึงเป็นการจัดระบบที่มีความแตกต่างจาก
ระบบบุคลากรในการสอบสวนตามกฎหมายฝรั่งเศสอยู่ หากยังไม่มีการยกระดับบุคลากรในระบบ
การสอบสวนของไทยให้มีสถานะดีขึ้นและได้รับการยอมรับตามกฎหมายมากกว่าที่เป็นอยู่ใน
ปัจจุบัน คงเป็นการยากที่จะยกสถานะของพนักงานสอบสวนที่เป็นตำรวจให้เทียบเท่ากับบุคลากร
ขององค์กรอื่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทั้งนี้โดยลักษณะของการทำงานแล้วการ

ปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนที่เป็นตำรวจมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าบุคลากรอื่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแต่อย่างใด

4. ความสัมพันธ์ของตำรวจฝรั่งเศสกับองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ก่อนที่จะกล่าวถึงระบบฝรั่งเศส ขอหยิบยกระบบการสอบสวนของไทยมาพิจารณาก่อน ดังที่ท่านผู้อ่านได้เห็นวัตถุประสงค์ของการตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบงานตำรวจแล้วว่าต้องการการปฏิบัติที่มีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ มีความสอดคล้องกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างเป็นพลวัต เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน อันเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดในการปฏิรูปโครงสร้างสำนักงานตำรวจแห่งชาติและการพัฒนากฎหมายในปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยในชั้นสอบสวน แล้วจะเห็นว่าโดยหลักการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 นั้น ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานไม่แต่เฉพาะเพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดเท่านั้น แต่เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาด้วย ดังนั้น ในการทำงานของพนักงานสอบสวนจึงต้องมีความเป็นกลางหรือที่เรียกว่า “ทวิสัย” อยู่ด้วย

เมื่อพิจารณาหลักการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนซึ่งมีพัฒนาการในด้านการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาแล้ว จะเห็นว่าหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีในชั้นสอบสวนของไทยนั้นมีความโปร่งใสอยู่ในระดับหนึ่งก็ตรงที่กฎหมายอนุญาตให้ผู้ต้องหาที่มีทนายความในการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต โทษจำคุก หรือในคดีที่ผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1) แต่การที่กฎหมายอนุญาตให้ผู้ต้องหาที่มีทนายความในการสอบสวนปากคำของตนนั้น เป็นเพียงการสอบสวนที่ไม่ชอบเท่านั้น ซึ่งในความเห็นของผู้เขียนอาจจะยังไม่เพียงพอ จำเป็นต้องสามารถมีการตรวจสอบการทำงานของพนักงานสอบสวนได้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จึงจะเป็นหลักประกันความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือในกระบวนการยุติธรรมชั้นสอบสวนอย่างแท้จริง

การตรวจสอบการทำงานของพนักงานสอบสวนของไทยถ้าพิจารณาอย่างเคร่งครัดก็อาจกล่าวได้ว่า มีเฉพาะการตรวจสอบภายในองค์กรโดยผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นเท่านั้น ซึ่งการตรวจสอบตามลำดับชั้นภายในองค์กรนั้นอาจจะมีข้อสงสัยจากสาธารณชนในบางครั้งหรือบางกรณี ส่วนการตรวจสอบโดยหน่วยงานภายนอกองค์กรนั้น เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ การตรวจสอบสำนวนการสอบสวนโดยพนักงานอัยการซึ่งห่างไกลจากการทำงานของพนักงานสอบสวน จึงเป็นการตรวจสอบที่คาดหวังประสิทธิภาพของความสมบูรณ์

และถูกต้องได้ยาก และมักจะมีปัญหาเกิดขึ้นในการสืบพยานของพนักงานอัยการ โจทก์ในชั้นพิจารณาอยู่บ่อยครั้ง จนเป็นเหตุให้ศาลพิพากษายกฟ้อง

สาเหตุที่ระบบกระบวนการยุติธรรมในชั้นสอบสวนของไทยยังขาดประสิทธิภาพอยู่ประการหนึ่ง เป็นที่ทราบกันดีว่า เนื่องจากระบบของไทยแยกการสอบสวนออกจากการฟ้องคดี จึงทำให้ขาดการทำงานในลักษณะร่วมกันของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการค้นหาความจริงและนำตัวผู้กระทำความผิด ในประเด็นนี้ผู้เขียนเห็นว่าการศึกษาเปรียบเทียบกับระบบของฝรั่งเศสจะช่วยให้เห็นตัวอย่างของการทำงานร่วมกันของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีกับพนักงานอัยการและผู้พิพากษาไต่สวนสำหรับความผิดที่อยู่ในเกณฑ์ร้ายแรงหรือยุ่งยากซับซ้อน

การปฏิบัติงานของตำรวจฝ่ายคดีในประเทศฝรั่งเศสนั้น มิใช่การทำงานที่เป็นอิสระจากหน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรม แต่เป็นการปฏิบัติงานที่มีคุณสมบัติของอำนาจหน้าที่และการปฏิบัติงานระหว่างตำรวจฝ่ายคดีกับตุลาการซึ่งเป็นผู้อำนวยความสะดวกอันประกอบด้วยพนักงานอัยการและผู้พิพากษาไต่สวน

ในอดีตเมื่อครั้งยังใช้ประมวลกฎหมายวิธีไต่สวนคดีอาญาของฝรั่งเศส ค.ศ.1808 (Le Code d'instruction criminelle: C.I.C. ก่อนหน้าประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ค.ศ.1959 ให้อำนาจอัยการแห่งสาธารณรัฐและผู้พิพากษาไต่สวนทำหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีและให้มีสถานะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี (มาตรา 9 C.I.C) ในทางทฤษฎีถือว่าเป็นผู้บังคับบัญชาตำรวจฝ่ายคดี แสดงให้เห็นว่ามีอำนาจไม่แต่เฉพาะปฏิบัติกรอย่างตำรวจฝ่ายคดี แต่ยังมีอำนาจออกคำสั่งให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีปฏิบัติตาม ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงกำหนดให้อัยการแห่งสาธารณรัฐอยู่ภายใต้การควบคุมทางวินัยของศาลไต่สวน (มาตรา 280 C.I.C) และผู้พิพากษาไต่สวนอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของอธิบดีอัยการ (มาตรา 9 C.I.C) ดังนั้นความสัมพันธ์ของตำรวจฝ่ายคดีกับพนักงานอัยการจึงเป็นความสัมพันธ์ในแนวดิ่งในลักษณะของสายงานอำนาจหรือกำกับดูแล

เมื่อประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ค.ศ.1959 แล้วความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานอัยการและตำรวจฝ่ายคดีก็ยังคงมีลักษณะของความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง กล่าวคือ มีลักษณะการบังคับบัญชาในการปฏิบัติงาน ดังจะเห็นได้จากหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

1. ตำรวจฝ่ายคดีปฏิบัติหน้าที่ภายใต้การอำนาจการของอัยการแห่งสาธารณรัฐ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 12(1))
2. ตำรวจฝ่ายคดีอยู่ภายใต้การสอดส่องดูแลของอธิบดีอัยการและอยู่ภายใต้การควบคุมของศาลไต่สวน (Chambre de l'instruction) สอดคล้องกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 224 (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 31)

3. เมื่อเปิดการไต่สวนคดีขึ้นแล้ว (Information est ouverte) ตำรวจฝ่ายคดีจะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะตัวแทนของอำนาจศาลไต่สวน และส่งข้อมูลตามคำร้องของผู้พิพากษา ความสัมพันธ์ขึ้นอยู่กับประเภทของการสอบสวน

1. การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า (L'enquete de flagrance หรือบางครั้งเรียกว่า (L'enquete de flagrant delit)

2. การสอบสวนเบื้องต้น (L'enquete preliminaire)

3. การสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวน (L'instruction preparatoire)

การสอบสวนสองประเภทแรกเป็นการสอบสวนซึ่งกระทำโดยตำรวจฝ่ายคดี ส่วนการสอบสวนประเภทที่สามกระทำโดยผู้พิพากษาไต่สวน การสอบสวนทั้งสามประเภทมีลักษณะที่แตกต่างกันบางประการ จึงทำให้อำนาจการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดีในแต่ละประเภทของการสอบสวนแตกต่างกัน

4. การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า (L'enquete de flagrance หรือบางครั้งเรียกว่า (L'enquete de flagrant delit) เป็นการสอบสวนประเภทที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีในการปฏิบัติหน้าที่และใช้มาตรการบังคับเพื่อการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความจริงมากกว่าการสอบสวนประเภทอื่น เนื่องจากเป็นความผิดเกิดขึ้นในระยะเวลาที่ใกล้ชิดกับการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดได้ และนอกจากนั้นถือว่าเป็นการสอบสวนที่จำกัดประเภทของความผิดอยู่เพียงเฉพาะความผิดที่ร้ายแรง คือความผิดอุกฤษฏ์โทษและความผิดมิชฌิมโทษที่มีโทษจำคุกเท่านั้น ดังนั้น ความผิดมิชฌิมโทษที่มีแต่โทษปรับ และความผิดลหุโทษที่ไม่มีโทษจำคุกอยู่แล้ว เป็นความผิดเล็กน้อย จึงไม่มีความจำเป็นต้องใช้มาตรการบังคับที่รุนแรงในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจฝ่ายคดีแต่อย่างใด

ในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี หลังจากที่พบหรือรับแจ้งเหตุว่ามีการกระทำผิดซึ่งหน้าเกิดขึ้นนั้น ประการแรก เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะต้องรีบแจ้งให้อัยการแห่งสาธารณรัฐทราบโดยทันที (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 54 และ D.3) และจะต้องรีบเดินทางไปยังสถานที่เกิดเหตุ เมื่อเดินทางไปถึงแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจดำเนินการที่เป็นประโยชน์ในการสอบสวน

หากอัยการแห่งสาธารณรัฐพิจารณาเห็นว่าเป็นประโยชน์ ก็จะเดินทางไปสถานที่เกิดเหตุด้วยตนเอง เพื่ออำนวยความสะดวกการปฏิบัติงาน

เมื่อเดินทางถึงสถานที่เกิดเหตุแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจใช้มาตรการทุกอย่างอย่างเต็มที่จำเป็นสำหรับการตรวจตราเก็บรักษาวัตถุหรือสิ่งของทั้งหลายที่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในการค้นหาความจริงได้ เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะต้องใช้ความระมัดระวังอย่าง

ยังในการเก็บรักษาวัตถุและสิ่งของซึ่งเก็บได้ในสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือสูญหายได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 54 วรรคสอง) แต่ถ้าหากการเปลี่ยนแปลงได้กระทำลงเพื่อขัดขวางความยุติธรรมเป็นความผิดมิชฌิมโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 434-4)

นอกจากนี้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจเก็บของกลาง คือวัตถุที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด อาวุธหรือเครื่องมือซึ่งใช้กระทำความผิดหรือมุ่งหมายที่จะใช้กระทำ หรือสิ่งของใด ๆ ซึ่งปรากฏว่าได้มาจากการกระทำความผิด (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอาญาฝรั่งเศส มาตรา 56วรรคสอง)

เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจกันบุคคลทุกคนให้ออกไปไกลจากสถานที่เกิดเหตุจนกระทั่งเสร็จสิ้นการปฏิบัติงาน (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 61) และมีอำนาจตรวจบัตรประจำตัวประชาชนบุคคลทุกคนซึ่งอยู่ ณ ที่นั้น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 78-2)

การดำเนินงานของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีในกรณีความผิดซึ่งหน้า นี้ ถือเป็นเรื่องพิเศษที่ฝ่ายนิติบัญญัติประสงค์จะให้อำนาจแก่ตำรวจในการเริ่มดำเนินการปฏิบัติงานที่มีลักษณะเทียบได้กับการไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวนในระหว่างระยะเวลาซึ่งการสอบสวนความผิดซึ่งหน้าอยู่ภายในอำนาจของตนตามกฎหมาย ทั้งนี้ เนื่องจากเหตุผลของความเร่งด่วนในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานซึ่งเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ดังนั้น การกระทำทุกอย่างดังกล่าวในชั้นสอบสวนความผิดซึ่งหน้าของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี จึงมีลักษณะเหมือนกับการดำเนินการไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวนในการสอบสวนเบื้องต้น แต่อย่างไรก็ตาม การสอบสวนความผิดซึ่งหน้าซึ่งกระทำโดยเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีนั้นถือว่าเป็นการชั่วคราว และมีขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับการไต่สวนคดีซึ่งจะตามมาในภายหลัง เนื่องจากการสอบสวนความผิดซึ่งหน้าของตำรวจนี้กฎหมายกำหนดระยะเวลาสำหรับการดำเนินการไว้ไม่เกิดแปดวัน (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 53 วรรคสอง) (อุทัย อาทิเวช, 2549, หน้า 40-65)

5. มาตรการทางกฎหมายในการสอบสวนคดีจราจร

ในการดำเนินคดีเกี่ยวกับความผิดตามกฎหมายจราจรในประเทศฝรั่งเศส จะเป็นการดำเนินการโดยศาล เว้นแต่เป็นความผิดที่มีโทษปรับเพียงเล็กน้อย ความผิดที่จะให้ความสะดวกแก่ผู้กระทำความผิดสามารถชำระค่าปรับได้โดยไม่ต้องมาศาล ซึ่งจะชำระเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจตามอัตราที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย โดยแยกเป็น 2 วิธี คือ

1. ผู้กระทำผิดสามารถจะชำระค่าปรับได้ทันทีแก่เจ้าพนักงานผู้พบการกระทำความผิด (La perception immédiate de l'amende par l'agent verbalisateur) ผู้กระทำผิดอาจจะชำระเงินค่าปรับทันทีแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ บางประเภทที่มีอำนาจรับชำระค่าปรับได้จากผู้กระทำความผิดตามอัตราค่าปรับที่กำหนดไว้ตายตัว และเจ้าพนักงานตำรวจผู้รับชำระเงินค่าปรับก็จะออกไปรับว่าได้รับชำระเงินค่าปรับให้แก่ผู้กระทำความผิดคดีก็เป็นอันเลิกกัน

2. ชำระเงินค่าปรับผ่านทางไปรษณีย์โดยใช้แสตมป์ (Tibbre amende) ผู้กระทำผิดที่ได้รับใบสั่ง (Avis de contravention) ไม่จำเป็นต้องเอาใบสั่งนั้นไปยังสถานีตำรวจ หรือศาลเพื่อเสียค่าปรับเพียงแต่ผู้กระทำผิดไปซื้ออากรแสตมป์ตามจำนวนที่กำหนดไว้ในใบสั่ง แล้วเอามาปิดลงบนใบสั่ง จากนั้นก็นำใบสั่งทางไปรษณีย์ เมื่อเจ้าพนักงานได้รับใบสั่งที่ปิดอากรแสตมป์ตามจำนวนค่าปรับดังกล่าวแล้วก็ถือว่าคดีเป็นอันเลิกกัน

ในกรณีผู้กระทำผิดไม่ยอมชำระเงินค่าปรับก็จะถูกฟ้องคดีต่อศาลแขวง (Tribunal de police) ศาลแขวงจะพิจารณาคดีโดยรวบรัดที่เรียกว่า วิธีปรับโดยอำนาจศาล (L'amende de composition)

ในประเทศฝรั่งเศสนั้นผู้มีอำนาจการสอบสวนมีอยู่ 3 ประเภท คือเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ และผู้พิพากษา ตามหลักการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำหน้าที่สอบสวนคือเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี (Judicial Police) โดยจะทำหน้าที่สอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ภายใต้การชี้นำของอัยการ แต่ไม่มีหน้าที่ทำสำนวนการสอบสวนและไม่มีอำนาจสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดี ตำรวจฝ่ายคดีจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของพนักงานอัยการประจำศาลชั้นต้นและผู้พิพากษาไต่สวน (Judge d'instruction) บทบาทของผู้มีอำนาจสอบสวนไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ หรือผู้พิพากษาไต่สวน จะถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนไม่ให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการประสานสัมพันธ์ในองค์กรกระบวนการยุติธรรม เช่น อำนาจการสอบสวนในคดีความผิดลหุโทษ คดีความผิดอาญา หรือคดีอุกฉกรรจ์ เป็นของพนักงานอัยการประจำศาลชั้นต้นทั้ง 3 ศาลการสอบสวนตามกระบวนการ L'enquete flagrante เป็นอำนาจของอัยการและการสอบสวนตามกระบวนการ L'information judiciaire เป็นอำนาจของผู้พิพากษาไต่สวน ที่ทำงานเป็นอิสระปราศจากการควบคุมจากศาลนับตั้งแต่การออกหมายจับ การควบคุมผู้ต้องหา การสอบปากคำพยานบุคคล ไปจนถึงการสรุปสำนวนการสอบสวน

6. อำนาจการสอบสวน

อำนาจของพนักงานสอบสวนในประเทศฝรั่งเศสผู้มีอำนาจทำการสอบสวนที่เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีอำนาจเพียงการสอบสวนเบื้องต้นเพียงเพื่อที่จะทราบว่าผู้กระทำผิดเป็นใคร อยู่ที่

ไหนด ประกอบอาชีพอะไร ข้อกล่าวหากระทำผิดและข้อเท็จจริงโดยสรุปเท่านั้น นอกเหนือจากนั้น เป็นอำนาจของอัยการ

อำนาจของพนักงานอัยการ สำหรับการสอบสวน ตามกระบวนการ L'enquete flagrancy มีดังนี้

6.1 อำนาจในการตรวจสถานที่เกิดเหตุและออกคำสั่งแก่ตำรวจฝ่ายคดีเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐาน ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการอาจระบุตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจว่าผู้ใดจะรับผิดชอบงานลักษณะใดสำหรับการสอบสวนคดีนี้ พนักงานอัยการอาจให้ข้อสังเกตและตั้งคำถามต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นหนังสือ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวน พนักงานอัยการอาจสั่งให้ผู้ชำนาญการช่วยตรวจสอบพยานหลักฐานได้ เช่น ตรวจสอบลายมือ หรือพยานทางแพทย์ เป็นต้น

6.2 อำนาจในการตรวจชั้นสูตรพลิกศพ

6.3 อำนาจในการค้นและยึดสิ่งของซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการ

6.4 อำนาจในการสอบสวนผู้ต้องหาเพื่อจะพิจารณาว่าจะดำเนินคดีต่อหรือจะระงับเรื่องและอำนาจของผู้พิพากษาไต่สวน มีดังนี้

1) อำนาจในการออกหมายจับผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2) อำนาจควบคุมผู้ถูกจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

3) อำนาจในการค้นเคหสถานเพื่อค้นหาพยานหลักฐานและยึดพยานหลักฐาน ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

4) อำนาจในการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจในการสืบสวนสอบสวน

5) อำนาจในการสอบสวนผู้ต้องหา

6) อำนาจในการสอบสวนพยานบุคคล

7) อำนาจในการเบิกความพยานบุคคลและหรือจำเลยต่อหน้ากันในกรณีที่คำพยานและหรือคำให้การของจำเลยขัดแย้งกัน

8) อำนาจในการสั่งให้ผู้ชำนาญการตรวจสอบพยานหลักฐานต่าง ๆ ได้

9) อำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานในทำนองเดียวกับอำนาจของพนักงานอัยการทั่วไป เช่น ไปตรวจสอบที่เกิดเหตุ เป็นต้น

10) อำนาจในการทำรายงานสรุปสำนวนการสอบสวน

การสอบสวนก่อนการไต่สวนคดี (Pre-trial Inquiries) ในกระบวนการสอบสวนคดีก่อนการไต่สวนมี 3 กระบวนการ ดังนี้

1) I'enquete flagrante การสอบสวนตามกระบวนการ I'enquete flagrante จะกระทำได้เมื่อกรณีเข้าเงื่อนไข 3 ประการ ดังต่อไปนี้

(1) ความผิดที่กล่าวหานั้นเป็นความผิดประเภท “Crime” (ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป) หรือความผิดประเภท “Delits” (ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 วันถึง 2 เดือน หรือปรับตั้งแต่ 3-2,000 ฟรังก์ฝรั่งเศส)

(2) ความผิดดังกล่าวได้มีการตรวจพบในขณะที่กระทำผิด หรือเพิ่งจะกระทำได้ไม่มากนัก จึงจะเรียกว่า “Flagrant”

(3) ความผิดดังกล่าวถูกราชานต่อเจ้าหน้าที่ทันทีที่ปรากฏขึ้น

อย่างไรก็ดี เงื่อนไขข้อ (2) เป็นปัญหาที่ยากแก่การวินิจฉัยของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพราะไม่มีหลักเกณฑ์แน่ชัดที่จะพิจารณาว่า ระยะเวลาที่ยากแก่การกระทำผิดกับการตรวจพบจะห่างกันสักเท่าใดจึงจะถือว่าเป็นความผิดซึ่งเพิ่งกระทำได้ไม่นานนัก ฉะนั้นหากมีกรณีสงสัย พนักงานอัยการจะต้องเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดในเรื่องนี้

สาระสำคัญของกระบวนการสอบสวนแบบ I'enquete flagrant นี้ก็คือให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี (Judicial Police) และพนักงานอัยการประจำศาลชั้นต้น (Procureur de la Republique) สืบสวนแสวงหาข้อเท็จจริงในกรณีที่เป็น “กรณีเร่งด่วน” (Urgency) เท่านั้น ตามกระบวนการเร่งด่วนนี้เมื่อตำรวจฝ่ายคดีได้รับรายงานเกี่ยวกับอาชญากรรมดังกล่าวก็ต้องแจ้งพนักงานอัยการทราบโดยทันที พนักงานอัยการมีทางเลือกกระทำอยู่ 2 แนวทางด้วยกัน คือ

1) ส่งเรื่องให้ผู้พิพากษา Judge d'instruction ทำการสอบสวนเบื้องต้นทันที ซึ่งเท่ากับมีผลให้พนักงานอัยการหมดอำนาจสืบสวน และนับแต่นั้นตำรวจต้องปฏิบัติหน้าที่อยู่ภายใต้การควบคุมของผู้พิพากษาดังกล่าว

2) ชะลอเรื่องไว้ก่อน ประมาณ 15-20 วัน แล้วรีบดำเนินการสอบสวนทันที โดยควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจด้วย อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่จับกุมตัวผู้ต้องหาได้และเป็นกรณีความผิดประเภท “Crime” พนักงานอัยการก็จะส่งเรื่องต่อไปยังผู้พิพากษาตาม (1) ดำเนินการสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความผิด และบุคลิกภาพของผู้ต้องหาต่อไป แต่ในกรณีที่เป็นความผิดประเภท “Delits” หรือ “Contraventions” พนักงานอัยการจะใช้ดุลพินิจที่จะส่งเรื่องให้ผู้พิพากษาตาม (1) หรือไม่ ตามแต่จะเห็นสมควรหรือจะสั่งฟ้องคดีเลยก็ได้

ในกรณีที่จับกุมผู้ต้องหาไม่ได้ภายใน 20 วัน พนักงานอัยการต้องส่งเรื่องให้ผู้พิพากษาตาม (1) ดำเนินการสอบสวนต่อไป สำหรับความผิดประเภท “Crime” หรือเปลี่ยนกระบวนการสอบสวนใหม่เป็นกระบวนการสอบสวนใหม่เป็นกระบวนการ “I'enquete

preliminaire” ก็ได้ สำหรับความผิดประเภทอื่นก็จะสั่งให้ตำรวจดำเนินการสืบสวนตามกระบวนการใหม่ต่อไป

สำหรับการสอบสวนตามกระบวนการ l'enquete flagrante นั้นในกรณีที่พนักงานอัยการรับผิดชอบการสอบสวนพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(1) อำนาจทั่วไป พนักงานอัยการมีอำนาจไปตรวจยังสถานที่เกิดเหตุและออกคำสั่งแก่ตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐาน ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการระบุตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจว่าผู้ใดจะรับผิดชอบงานลักษณะใด สำหรับการสอบสวนคดีนี้พนักงานอัยการอาจให้ข้อสังเกตและตั้งคำถามต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นหนังสือ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวน พนักงานอัยการอาจสั่งให้ผู้ชำนาญช่วยตรวจสอบพยานหลักฐานได้ เช่น ตรวจสอบลายมือ ตรวจพิสูจน์หลักฐาน หรือตรวจพยานหลักฐานวิทยาการทางการแพทย์ เป็นต้น

(2) การชั้นสูตรพลิกศพอยู่ในความรับผิดชอบของอัยการ โดยตรงสำหรับหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการชั้นสูตรพลิกศพมีรายละเอียดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(3) การค้นและการยึดสิ่งของอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการตามอำนาจหน้าที่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(4) การจับและขัง ตำรวจมีอำนาจสั่งห้ามมิให้บุคคลใดออกไปจากสถานที่เกิดเหตุได้จนกว่าตำรวจจะทำการสืบสวนเบื้องต้นเสร็จแล้ว และถ้าหากว่าตำรวจเห็นว่าบุคคลใดอาจให้ความมกระง่างเกี่ยวกับการสอบสวนก็อาจขอให้บุคคลนั้นมาให้ถ้อยคำที่สถานีตำรวจ หากบุคคลดังกล่าวไม่มา พนักงานอัยการมีอำนาจอนุมัติจับกุมผู้นั้นมาให้ถ้อยคำได้

อนึ่ง อำนาจในการจับและควบคุมตัวผู้ต้องหา เป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งประมวลกฎหมายกำหนดไว้เป็นรายละเอียด แต่อัยการมีอำนาจขยาระยะเวลาควบคุมตัวผู้ต้องหาได้

สำหรับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในชั้นนี้นั้นพนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้ผู้ถูกจับที่ถูกควบคุมตัวได้รับการตรวจร่างกายจากแพทย์ได้ เพื่อประกันว่าผู้ต้องหามีสุขภาพดีพอที่จะถูกควบคุมตัวต่อไปและเป็นหลักประกันว่าผู้ถูกจับจะไม่ถูกตำรวจกระทำทารุณกรรม นอกจากนี้กระทรวงยุติธรรมได้มีหนังสือเวียนแจ้งให้ตำรวจปฏิบัติต่อผู้ต้องหาตามมาตรฐานข้อบังคับที่กำหนดไว้ ซึ่งถ้าหากไม่ปฏิบัติตามก็อาจจะได้รับโทษทางวินัยได้

(1) อำนาจของพนักงานอัยการในการสอบสวนผู้ต้องหา การสอบสวนผู้ต้องหาในชั้นนี้ก็เพื่อพิจารณาว่าควรจะดำเนินคดีต่อไปหรือควรจะระงับเรื่องการสอบสวนผู้ต้องหาจึงมิได้มีความมุ่งหมายที่จะทราบว่าผู้ต้องหาให้การอย่างไรเท่านั้น

(2) l'enquete preliminaire การสอบสวนตามกระบวนการ l'enquetepreliminaire นี้เป็นการสอบสวนคดี Contravention หรือคดีอื่นที่มีชื่อ Fragrante offence ตามเงื่อนไข 4 ประการดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

อำนาจสอบสวนของตำรวจ และอัยการตามกระบวนการนี้ แคบกว่าอำนาจสอบสวนตามกระบวนการ l'enquete preliminaire

2) l'information Judiciare การสอบสวนตามกระบวนการ l'information judiciare นี้เป็นการสอบสวนโดยผู้พิพากษาที่เรียกว่า "Judge d'indtruction" การสอบสวนนี้เริ่มต้นเมื่ออัยการส่งเรื่องที่ถูกกฎหมายกำหนด หรือเรื่องที่ยัยการเห็นสมควรมาให้ผู้พิพากษาดังกล่าวสอบสวนต่อหลังจากที่อัยการได้สอบสวนตามกระบวนการ l'enquete preliminaire หรือ l'enquete flagrante แล้ว

ผู้พิพากษาดังกล่าวทำงานเป็นอิสระจากการควบคุมของศาลหรืออัยการ ผู้พิพากษาดังกล่าวโดยมากได้รับแต่งตั้งจากผู้พิพากษาของ Tritunal correction โดยคำแนะนำของ Conseil Superieur de la Magistratue หรือ l'enquete flagrante แล้ว

Judge d'Instruction มีอำนาจหน้าที่สำคัญในการสอบสวน ตามกระบวนการ l'information judicianre ดังนี้

- (1) อำนาจออกหมายจับผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- (2) อำนาจควบคุมผู้ถูกจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- (3) อำนาจค้นเคหสถานเพื่อค้นหาพยานหลักฐาน และยึดพยานหลักฐาน ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- (4) อำนาจควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ ในการสืบสวนสอบสวนคดีดังกล่าว
- (5) อำนาจสอบผู้ต้องหา
- (6) อำนาจสอบพยานบุคคล
- (7) อำนาจเบิกความพยานบุคคล และหรือจำเลยต่อหน้ากันในกรณีที่ยึดพยานและหรือคำให้การของจำเลยขัดแย้งกัน
- (8) อำนาจสั่งให้ผู้ชำนาญการสอบพยานหลักฐานต่าง ๆ ได้
- (9) อำนาจทั่วไปในการรวบรวมพยานหลักฐาน ในทำนองเดียวกับอำนาจของพนักงานอัยการทั่วไป เช่น ไปตรวจสถานที่เกิดเหตุ เป็นต้น
- (10) ทำรายงานสรุปสำนวนการสอบสวน

สำหรับการดำเนินการในห้องสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวนนี้ การสอบสวนดำเนินการจะบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและโดยลับ พนักงานธุรการมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาไต่สวน ในการบันทึกการสอบสวนหรือไต่สวน นอกจากผู้พิพากษาไต่สวนและพนักงานธุรการแล้ว จะมีทหารหน่วยรักษาความสงบซึ่งทำหน้าที่นำตัวผู้กระทำความผิดมาศาล ทนายความซึ่งผู้ต้องหาแต่งตั้งให้เป็นผู้แก้ต่างคดี และต้องได้รับอนุญาตจากศาลแล้ว ทนายความทำหน้าที่เป็นผู้ฟังการสอบสวนไม่มีสิทธิซักถามใด ๆ ทั้งสิ้น นอกจากนี้อาจมีบุคคลอื่น ๆ ซึ่งได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาไต่สวนให้ร่วมฟังการสอบสวนได้ แต่ไม่มีสิทธิซักถามเช่นเดียวกัน

7. ระยะเวลาการสอบสวน

โดยเหตุที่พนักงานสอบสวนมีหน้าที่สอบสวนเบื้องต้นดังกล่าวแล้ว ในกรณีที่จับกุมผู้กระทำความผิดได้ พนักงานสอบสวนจะสอบสวนเพียงเพื่อทราบว่าผู้กระทำความผิดเป็นใคร มีภูมิลำเนาอยู่ที่ใดและประกอบอาชีพอะไร หากมีความจำเป็นมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ทำการสอบสวนได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง

ถ้าหากมีร่องรอยหรือพยานหลักฐานแน่นหนาและสัมพันธ์กับลักษณะที่จะสื่อให้เห็นว่ามีบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิด หัวหน้าพนักงานสอบสวนต้องนำตัวบุคคลนั้นไปยังพนักงานอัยการภายใน 24 ชั่วโมง และพนักงานอัยการอาจมีคำสั่งเป็นหนังสือ หรือขอให้ศาลสั่งอนุญาตให้ขยายระยะเวลาการสอบสวนต่อไปอีก 24 ชั่วโมง รวมแล้วพนักงานสอบสวนจะควบคุมผู้ต้องหาเพื่อทำการสอบสวนได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง ต่อจากนั้นต้องส่งมอบตัวผู้ต้องหาให้ผู้พิพากษาไต่สวนต่อไป ในกรณีเช่นนี้ผู้พิพากษาไต่สวนอาจอนุญาตให้มีการปล่อยตัวชั่วคราว หรือออกหมายขังผู้ต้องหาไปควบคุมตัวที่เรือนจำก็ได้

8. สิทธิของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนหรือไต่สวน

กฎหมายฝรั่งเศสมุ่งหมายที่จะให้สิทธิในการต่อสู้คดีและมีหลักประกันเสรีภาพของผู้ต้องหาพอสมควร แนวคิดนี้ มีอยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญากรรมของประเทศฝรั่งเศสที่บัญญัติหลักเกณฑ์และวิธีการที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิด เช่น อนุญาตให้ทนายความเข้ามาช่วยเหลือแนะนำในการต่อสู้คดี การอนุญาตให้ทนายความเข้าร่วมในการพิจารณาคดีและการให้สิทธิคัดค้านการขยายระยะเวลาการควบคุมตัวด้วย เป็นต้น

จุดเด่นของการใช้ระบบผู้พิพากษาไต่สวน ระบบการสอบสวนคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสมีลักษณะแปลกเด่นที่น่าสนใจ คือ ผู้พิพากษาไต่สวนมีหน้าที่สอบสวนคดีอาญาเอง ซึ่งอาจจะรับช่วงต่อจากที่ตำรวจสอบสวนเบื้องต้นแล้วส่งมา หรือเป็นกรณีที่ผู้พิพากษาไต่สวนได้รับคำร้องเรียน (การร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ) ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น การสอบสวนโดยผู้

พิพากษาไต่สวนดังกล่าวนี้ พนักงานอัยการหรือทนายความจะยังไม่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ดำรวจทำหน้าที่เพียงสืบสวนดำเนินการค้นหาพยานหลักฐานตามคำสั่งของผู้พิพากษาไต่สวน เท่านั้น โดยผู้พิพากษาไต่สวนรับผิดชอบในการสืบค้นหาตัวผู้กระทำผิดรวบรวมพยานหลักฐาน และข้อเท็จจริงแห่งการกระทำผิดเพื่อชี้ขาดว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้นจริงหรือไม่ หรือคดีมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องผู้กระทำผิดยังศาลเพื่อให้ตัดสินคดีได้หรือไม่ ซึ่งถือว่าเป็นการให้หลักประกันในการดำเนินคดีอาญาและผู้พิพากษาไต่สวนเป็นเจ้าพนักงานซึ่งนั่งพิจารณาคดี (Magistrats de siege) และไม่อาจถอดถอนได้เช่นเดียวกับผู้พิพากษาศาลตัดสินคดี (Judge de Judgement)

โดยสรุป การดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ การฟ้องคดี เป็นหน้าที่ของอัยการ การตัดสินคดีเป็นหน้าที่ของศาลตัดสินคดี การรวบรวมและประเมินพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของศาลไต่สวน ซึ่งหน้าที่ทั้งสามนี้แยกจากกันโดยเด็ดขาด นอกจากนี้ยังมีลักษณะพิเศษ 3 ประการ คือ มีตำรวจที่มีอำนาจสืบสวนจับกุมกว้างขวาง มีการควบคุมระบบการสอบสวนอย่างรัดกุม และมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมรับผิดชอบในงานด้านสอบสวนฟ้องร้องต่อสถานนิติบัญญัติ (สันติพงษ์ วงษ์ชมพู, ร.ต.อ., 2543, หน้า 15-23)

มาตรการลงโทษผู้กระทำผิดกฎหมายจราจรในไทย

มาตรการลงโทษผู้กระทำผิดกฎหมายจราจรในประเทศไทยตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 ความผิดส่วนใหญ่จะเป็นความผิดที่สามารถยุติได้ในชั้นเจ้าพนักงาน โดยเจ้าพนักงานมีอำนาจใช้ดุลพินิจว่ากล่าวตักเตือน ผู้กระทำผิดและเปรียบเทียบปรับได้ สำหรับความผิดส่วนน้อยที่ถือว่าเป็นความผิดร้ายแรงเจ้าพนักงานจราจรไม่มีอำนาจเปรียบเทียบปรับได้ แต่จะต้องนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาล เช่น เดียวกันกับการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป เพื่อให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการลงโทษ

1. มาตรการจับกุมและเปรียบเทียบปรับ

มาตรการจับกุมและเปรียบเทียบปรับผู้กระทำผิดกฎหมายจราจร เริ่มต่อเมื่อเจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ พบว่าผู้ขับขี่ผู้ใดหรือบุคคลใดขับรถฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจราจร หรือเมื่อพบว่ารถมีสภาพไม่ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด สามารถสั่งให้ผู้ขับขี่หยุดรถ และดำเนินการ 2 ประการ ดังนี้

1.1 ว่ากล่าวตักเตือน

1.2 ออกใบสั่งให้ผู้ขับขี่ไปยังสถานีตำรวจ หรือที่ทำการของเจ้าพนักงานจราจร เพื่อชำระค่าปรับตามที่เปรียบเทียบ ในกรณีที่ไม่พบตัวผู้ขับขี่ ก็จะติดใบสั่งไว้ที่รถของผู้ขับขี่ให้เห็นได้ง่าย ทั้งนี้ กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เจ้าของรถหรือผู้ครอบครองรถเป็นผู้กระทำผิดดังกล่าว เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าผู้อื่นเป็นผู้ขับขี่

ก. ใบสั่ง

ใบสั่งที่เจ้าพนักงานจราจร หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ที่ได้ออกให้แก่ผู้ขับขี่ที่กระทำผิดนั้นถือว่าเป็นใบรับแทนใบอนุญาตขับขี่ได้ใช้เป็นการชั่วคราว คราวละไม่เกิน 7 วัน ในกรณีที่เจ้าพนักงานจราจร หรือพนักงานเจ้าหน้าที่เรียกเก็บใบอนุญาต เจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้เรียกเก็บใบอนุญาตขับขี่ ต้องริบนำใบอนุญาตขับขี่ที่เรียกเก็บไปมอบให้พนักงานสอบสวนผู้ที่มีอำนาจสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภายในเวลา 8 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ออกใบสั่งและเมื่อผู้กระทำผิดได้ชำระค่าปรับตามที่ได้เปรียบเทียบแล้ว เจ้าพนักงานต้องคืนใบอนุญาตขับขี่ให้แก่ผู้นั้นทันที

ลักษณะใบสั่งของเจ้าพนักงานจราจรและใบรับแทนใบอนุญาตขับขี่ได้กำหนดรูปแบบไว้ในเรื่องข้อกำหนดแบบใบสั่งของเจ้าพนักงานจราจรและใบรับใบแทนใบอนุญาตขับขี่ กำหนดวันที่ 20 เมษายน พ.ศ.2554 สรุปได้ ดังนี้

1) ใบสั่งของเจ้าพนักงานจราจร และใบรับใบแทนใบอนุญาตขับขี่ฉบับหนึ่งมี 4 แผ่น แผ่นแรกสีขาว สำหรับให้กับผู้ขับขี่หรือติดไว้ที่รถ แผ่นที่สองสีเหลืองสำหรับส่งให้ศูนย์ประมวลข่าวสารสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งปัจจุบันคือศูนย์ข้อมูลสารสนเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ แผ่นที่สามสีชมพูสำหรับมอบให้พนักงานสอบสวน แผ่นที่สี่สีฟ้า เป็นสำเนาฉบับเก็บไว้เป็นหลักฐานสำหรับพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้จับ และสำเนาทุกฉบับต้องมีข้อความตรงกับต้นฉบับ

2) การดำเนินการต่อใบสั่งและใบแทนใบอนุญาตขับขี่ ตามข้อกำหนด เพื่อให้เกิดผลต่อการบังคับใช้กฎหมายจราจร มีดังนี้

2.1) เมื่อมีการออกใบสั่ง เจ้าพนักงานจราจรจะส่งสำเนาแผ่นสีเหลืองมาให้ศูนย์ข้อมูลใบสั่ง ซึ่งเป็นหน่วยงานบันทึกข้อมูลการกระทำผิด กฎหมายจราจรของศูนย์ข้อมูลสารสนเทศ ซึ่งมีจุดบันทึกอยู่ ณ กองบังคับการตำรวจจราจร เป็นผู้ที่บันทึกข้อมูลดังกล่าวลงในคอมพิวเตอร์ ซึ่งส่งผ่านข้อมูลไปยังคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ของศูนย์ข้อมูลสารสนเทศ และหากไม่มีการชำระค่าปรับ หรือดำเนินการด้วยวิธีอื่นใดที่จะทำให้คดีเลิกกันไปแล้วข้อมูลจะไม่ถูกลบออกไป แต่จะถูกส่งไปยังกรมการขนส่งทางบกเพื่อระงับการชำระภาษีประจำปีสำหรับรถคันดังกล่าว

2.2) หากไม่มีการชำระค่าปรับตามใบสั่งภายในระยะเวลา 7 วัน เจ้าพนักงานจะออกหมายเรียก การออกหมายเรียกเป็นอำนาจของกองบังคับการตำรวจจราจร เพื่อให้ผู้กระทำความผิดมารายงานตัวเพื่อดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

กระบวนการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ดังกล่าวสามารถดำเนินการได้กับผู้กระทำความผิดกฎหมายจราจรในพระราชบัญญัติอื่นได้ ตามที่ให้อำนาจไว้ด้วย กล่าวคือ กระบวนการจับกุมของเจ้าพนักงานอื่น ๆ ตามพระราชบัญญัติกรมการขนส่งทางบก และพระราชบัญญัติทางหลวง กฎหมายให้อำนาจผู้ตรวจการและเจ้าพนักงานทางหลวง เรียกรถให้หยุดเพื่อทำการตรวจสอบ และเมื่อเชื่อว่ามีกระทำความผิดเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายให้เจ้าพนักงานนั้น ๆ มีอำนาจจับกุมผู้ฝ่าฝืนได้ เมื่อได้ทำการจับกุมแล้วให้นำตัวผู้ฝ่าฝืนส่งเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเพื่อดำเนินคดีต่อไป เมื่อมีการกระทำผิดและเจ้าพนักงานได้ออกใบสั่งดังกล่าวแล้ว ผู้กระทำความผิดจะต้องมารายงานตัวเพื่อให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเปรียบเทียบปรับ สำหรับอธิบดีกรมการขนส่งทางบก หรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายนั้นมีอำนาจเปรียบเทียบปรับผู้กระทำความผิดในคดีความผิดต่อพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก และพระราชบัญญัติรถยนต์ที่มีโทษปรับสถานเดียวและผู้ต้องหายอมให้เปรียบเทียบ ในทางปฏิบัติอธิบดีกรมการขนส่งทางบกได้มอบอำนาจในการเปรียบเทียบปรับบรรดาความผิดต่อพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก และพระราชบัญญัติรถยนต์ที่มีโทษปรับสถานเดียว ให้แก่พนักงานสอบสวนทำการเปรียบเทียบปรับแทนได้

ผลของการเปรียบเทียบปรับตามพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก และพระราชบัญญัติรถยนต์ดังกล่าว เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามจำนวนที่อธิบดีหรือผู้ที่อธิบดีมอบหมายเปรียบเทียบปรับภายใน 30 วันแล้ว ถือว่าคดีเลิกกันตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเมื่อคดีอาญาเลิกกันสิทธินำคดีอาญามาฟ้องก็ย่อมระงับไป

สำหรับการเปรียบเทียบปรับ ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก ซึ่งกระทำโดยพนักงานสอบสวน เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามที่เปรียบเทียบ ณ สถานที่ที่ระบุไว้ในใบสั่งแล้วถือว่าคดีอาญาเลิกกันตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นกัน

อนึ่ง ในการชำระค่าปรับ เพื่อให้เกิดความสะดวกจึงได้มีข้อตกลงระหว่างกรมตำรวจกับการสื่อสารแห่งประเทศไทย เรื่อง การชำระค่าปรับทางไปรษณีย์และระเบียบกรมตำรวจว่าด้วย วิธีการชำระค่าปรับทางไปรษณีย์ลงทะเบียนและการส่งใบอนุญาตขับขี่คืนให้แก่ผู้ได้รับใบสั่ง พ.ศ.2540 ให้ผู้ต้องหาสามารถชำระค่าปรับตามจำนวนเงินที่ระบุไว้ในใบสั่ง โดยการส่งธนาคัติหรือตั๋วแลกเงินทางไปรษณีย์ลงทะเบียนได้ด้วย

1. กรณีผู้กระทำผิดไม่ยอมให้เปรียบเทียบปรับ มีบางกรณีที่ผู้กระทำผิดไม่ยอมให้เจ้าพนักงานเปรียบเทียบปรับ กรณีเช่นนี้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบต้องทำการสอบสวน แล้วดำเนินการตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือหากอยู่ในอำนาจศาลแขวงก็ให้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง แล้วแต่กรณี

หากเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ จะต้องดำเนินการฟ้องภายในเวลา 48 ชั่วโมง แต่ถ้าไม่สามารถดำเนินการเพื่อให้พนักงานอัยการฟ้องคดีได้ภายในเวลาที่กำหนดดังกล่าว พนักงานสอบสวนจะต้องยื่นคำร้องขอผิดฟ้อง ซึ่งสามารถยื่นคำร้องขอผิดฟ้องได้ 3 ครั้ง ๆ ละไม่เกิน 6 วัน โดยไม่ต้องนำพยานมาเบิกความประกอบถึงความจำเป็นศาลจะสั่งอนุญาตให้ผิดฟ้องหรือไม่เพียงไรแล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร เมื่อศาลสั่งอนุญาตให้ผิดฟ้องครบ 3 ครั้งแล้ว หากพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอผิดฟ้องต่อไปอีกโดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะอนุญาตตามคำขอนั้นได้ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนแสดงเหตุจำเป็น และนำพยานมาเบิกความประกอบจนเป็นที่พอใจแก่ศาลว่ามีเหตุจำเป็นตามที่ร้องขอของผิดฟ้อง และถ้าผู้ต้องหาแสดงตัวต่อศาล ให้ศาลสอบถามว่าจะคัดค้านประการใดหรือไม่ ในการนี้ผู้ต้องหาจะแต่งตั้งทนายความเพื่อแถลงข้อคัดค้าน และซักถามพยานก็ได้ ทั้งนี้ให้ศาลอนุญาตตามคำขอนั้นได้อีกไม่เกิน 2 ครั้ง ๆ ละไม่เกิน 6 วัน

ในระหว่างผิดฟ้องผู้ต้องหาที่มีมิได้ให้ประกัน หรือปล่อยชั่วคราวไปในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนจะต้องยื่นคำร้องขอให้ขังผู้ต้องหา ระหว่างผิดฟ้องต่อศาลกับคำร้องขอผิดฟ้อง โดยจะต้องนำตัวผู้ต้องหามาศาลเพื่อให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะคัดค้านหรือไม่ด้วย ส่วนกรณีที่พนักงานสอบสวนจะต้องนำพยานมาเบิกความประกอบหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับครั้งที่ขอผิดฟ้องดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งกระบวนการนี้จะเห็นได้ว่ามีขั้นตอนที่มากมายเกินความจำเป็นสำหรับการดำเนินคดีจราจรในปัจจุบัน

2. กรณีผู้กระทำผิดเพิกเฉยต่อใบสั่ง หรือคำสั่งของเจ้าพนักงานสามารถแยกได้เป็น 2 กรณี คือ

2.1) เจ้าพนักงานจราจรออกใบสั่งโดยพบตัวผู้กระทำผิด ในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานจราจร หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ จะเรียกเก็บใบอนุญาตขับขี่ของผู้ขับขี่กระทำผิดไว้ แล้วออกใบสั่ง ซึ่งมีข้อความสำคัญเรื่องข้อกล่าวหาที่กระทำผิด และกำหนดระยะเวลาให้ผู้กระทำผิดไปรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานเพื่อพิจารณาโทษ ณ สถานที่ที่กำหนด

การออกใบสั่งกรณีนี้ หากผู้กระทำผิดไม่มารายงานตัว หรือเพิกเฉยต่อใบสั่งกฎหมายได้กำหนดมาตรการในทางปฏิบัติไว้ โดยการออกหมายเรียกและตรวจสอบข้อมูล

ใบสั่งโดยกองบังคับการตำรวจจราจร เป็นผู้ดำเนินการออกหมายเรียกผู้ขับขี่หรือเจ้าของรถให้มา รายงานตัวที่พนักงานสอบสวน ในกรณีดังกล่าวนี้ ผู้ที่ได้รับหมายเรียกต้องมารายงานตัวตามวัน เวลา และสถานที่ที่ระบุในหมายเรียก และให้พนักงานสอบสวนดำเนินการเปรียบเทียบ หรือว่า กล่าวตักเตือนแก่ผู้ที่ได้รับหมายเรียกดังกล่าว หรือจะดำเนินการออกหมายเรียกโดยการส่งผ่าน ข้อมูล (On line) ผ่านนายทะเบียนตามพระราชบัญญัติรถยนต์ฯ หรือตามพระราชบัญญัติการขนส่ง ทางบก เพื่อให้นายทะเบียนแจ้งให้ผู้มาติดต่อขอชำระภาษีประจำปีสำหรับรถคันนั้นไปรายงานตัว ต่อพนักงานสอบสวน ถ้าผู้มาติดต่อชำระภาษีประจำปีเป็นเพียงตัวแทนของเจ้าของรถให้ผู้มาติดต่อ แจ้งให้เจ้าของรถทราบเพื่อไปรายงานตัวต่อพนักงานสอบสวน ในกรณีดังกล่าวนี้ ให้นายทะเบียน งดรับชำระภาษีประจำปีสำหรับรถคันนั้น ไว้เป็นการชั่วคราว จนกว่าจะได้รับแจ้งจากพนักงาน สอบสวน ว่าได้มีการปฏิบัติตามหมายเรียกนั้นแล้ว

2.2) กรณีเจ้าพนักงานจราจรออกใบสั่งโดยไม่พบตัวผู้กระทำความผิดหรือผู้ ขับขี่ เจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ออกใบสั่งจะติดหรือผูกใบสั่งไว้ที่รถ ในที่ที่ผู้ขับขี่ เห็นได้ง่าย และเมื่อพ้นระยะเวลาตามที่กำหนดให้ไปรายงานตัวแล้วไม่มีผู้ใดมารายงานตัวตาม ใบสั่ง ก็จะดำเนินการออกหมายเรียกและตรวจสอบข้อมูลใบสั่งต่อผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครอง รถหมายเลขทะเบียนที่ปรากฏตามใบสั่ง โดยวิธีการเช่นเดียวกับการดำเนินการในกรณีที่พบว่าพบ ตัวผู้กระทำความผิดข้างต้น

2. ปัญหาพนักงานสอบสวนไม่มีมาตรฐานในการเปรียบเทียบปรับคดีจราจร

โดยความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 มีทั้งความผิดที่เจ้าพนักงานมี อำนาจในการเปรียบเทียบปรับได้ และความผิดที่เจ้าพนักงานไม่มีอำนาจในการเปรียบเทียบปรับ ดัง จะกล่าวต่อไปนี้

ความผิดที่เจ้าพนักงานมีอำนาจในการเปรียบเทียบปรับได้ มีหลายฐานความผิดด้วยกัน เช่น

- ความผิดตามมาตรา 11 บัญญัติว่า ในเวลาที่แสงสว่างไม่เพียงพอที่จะมองเห็นคน รถ หรือสิ่งกีดขวางในทางได้โดยชัดแจ้ง ในระยะไม่น้อยกว่า 150 เมตร ผู้ขับขี่ซึ่งขับรถในทางต้องปิด ไฟ หรือใช้แสงสว่างตามประเภท ลักษณะ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

- ความผิดตามมาตรา 15 บัญญัติว่า รถที่บรรทุกของยื่นเกินความยาวของตัวรถ ขณะที่ อยู่ในทางเดินรถ และในเวลาต้องเปิดไฟตามมาตรา 11 หรือมาตรา 61 ผู้ขับขี่ต้องจุดไฟสัญญาณ แสงแดง หรือในเวลากลางวันต้องติดธงสีแดงไว้ที่ตอนปลายสุดของสิ่งที่บรรทุกนั้น โดยจุด ไฟสัญญาณหรือติดธงไว้ให้มองเห็นได้ในระยะไม่น้อยกว่า 150 เมตร และในวรรคสองบัญญัติว่า

ไฟสัญญาณแสงแดงหรือธงสีแดงตามวรรคหนึ่ง จะใช้ชนิด ลักษณะหรือจำนวนเท่าใด ให้อธิบดี กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งสมควรที่จะมีการเพิ่มโทษทางอาญาตามกฎหมาย

3. ความผิดที่เจ้าพนักงานไม่มีอำนาจเปรียบเทียบปรับ

ความผิดจรรยาบรรณส่วนใหญ่ เจ้าพนักงานจรรยาบรรณหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ มีอำนาจที่จะ ดำเนินการเปรียบเทียบปรับต่อผู้กระทำผิดจรรยาบรรณได้ทุกฐาน มีเพียงความผิดจรรยาบรรณที่ร้ายแรงบางฐาน ซึ่งเป็นข้อยกเว้นที่เจ้าพนักงานไม่มีอำนาจในการเปรียบเทียบปรับ ทั้งนี้เพราะ ตามพระราชบัญญัติ จรรยาบรรณ พ.ศ.2522 มาตรา 140 วรรคสอง ได้บัญญัติว่า สำหรับความผิดที่กำหนดไว้ใน มาตรา 157 ทวิ มาตรา 159 มาตรา 160 และมาตรา 160 ทวิ ห้ามมิให้ว่ากล่าวตักเตือนหรือทำการ เปรียบเทียบ ซึ่งได้แก่ความผิด ดังนี้

ความผิดตามมาตรา 43 (1) (2) (5) และ (8) ดังนี้

- (1) ในขณะที่หย่อนความสามารถในอันที่จะขับ
- (2) ในขณะที่เมาสุราหรือของเมาอย่างอื่น
- (3)...
- (4)...
- (5) ในลักษณะผิดปกติวิสัยของการขับรถตามธรรมดาหรือไม่อาจแลเห็นทาง ด้านหน้าหรือด้านหลัง ด้านใดด้านหนึ่ง หรือทั้งสองด้านได้พอแก่ความปลอดภัย
- (6)...
- (7)...
- (8) โดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยหรือความเดือดร้อนของผู้อื่น

ความผิดตามมาตรา 43 ทวิ วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า ห้ามมิให้ผู้ขับขี่เสพยาเสพติดให้ โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทตามกฎหมายว่าด้วย วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ทั้งนี้ ตามที่อธิบดีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ความผิดตามมาตรา 134 ซึ่งบัญญัติว่า ห้ามมิให้ผู้ใดแข่งรถในทางเว้นแต่ได้รับอนุญาต เป็นหนังสือจากเจ้าพนักงานจรรยาบรรณ

ซึ่งความผิดเหล่านี้ กฎหมายไม่ให้อำนาจเจ้าพนักงานมีอำนาจเปรียบเทียบปรับได้ เพราะเป็นความผิดที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคลอื่นได้ มิใช่เป็นความผิดต่อกฎระเบียบเท่านั้น กฎหมายจึงไม่ให้อำนาจเจ้าพนักงานในการว่ากล่าวตักเตือน หรือเปรียบเทียบปรับ กรณีนี้จะต้อง นำส่งพนักงานสอบสวนเพื่อสอบสวนและส่งฟ้องศาลตามเขตอำนาจต่อไป เท่านั้นเพื่อให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจลงโทษ

4. มาตรการเสริม

นอกจากมาตรการจับกุมและเปรียบเทียบปรับ ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ยังได้กำหนดให้เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายมีอำนาจบันทึกการยึดและคะแนนไว้ด้านหลังใบอนุญาตขับขี่ที่ถูกยึด และดำเนินการอบรม ทดสอบผู้ขับขี่ที่กระทำผิดซ้ำตั้งแต่สองครั้งภายในหนึ่งปี รวมทั้งสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่อีกด้วย ซึ่งนับว่าเป็นมาตรการลงโทษอีกมาตรการหนึ่งที่กำหนดให้นำมาใช้กับผู้กระทำผิด โดยพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 161 บัญญัติว่า ในกรณีที่ผู้ขับขี่ผู้ใดได้กระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ผู้บัญชาการตำรวจนครบาล ผู้บัญชาการตำรวจภูธร ผู้บังคับการตำรวจภูธร ผู้บังคับการตำรวจทางหลวง หรือผู้ซึ่งได้รับมอบอำนาจจากผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวมีอำนาจสั่งยึดใบอนุญาตขับขี่ของผู้ผู้นั้นมีกำหนดครั้งละไม่เกิน 60 วัน

ผู้สั่งยึดใบอนุญาตขับขี่ตามวรรคหนึ่ง อาจบันทึกการยึดและคะแนนไว้ด้านหลังใบอนุญาตขับขี่ที่ยึดและดำเนินการอบรม ทดสอบผู้ขับขี่ที่กระทำผิดซ้ำตั้งแต่สองครั้งภายในหนึ่งปี รวมทั้งสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ที่เสียคะแนนมากของผู้ขับขี่นั้น มีกำหนดครั้งละไม่เกิน 90 วัน

การดำเนินการบันทึกคะแนน อบรม ทดสอบผู้ขับขี่ที่กระทำผิดและการพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ ให้เป็นไปตามที่อธิบดีกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ผู้ขับขี่ซึ่งถูกยึดใบอนุญาตขับขี่ตามวรรคหนึ่ง หรือถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ตามวรรคสอง มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งต่ออธิบดีภายใน 15 วันนับแต่วันที่ถูกสั่งยึดหรือสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่

ให้อธิบดีวินิจฉัยอุทธรณ์ตามวรรคสี่ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับคำอุทธรณ์ถ้าไม่ได้วินิจฉัยชี้ขาดภายในเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าอธิบดีวินิจฉัยไม่ให้ยึดใบอนุญาตขับขี่หรือไม่ให้พักใช้ใบอนุญาตขับขี่ตามคำอุทธรณ์ของผู้ขับขี่ คำวินิจฉัยของอธิบดีให้เป็นที่สุด

5. มาตรการการดำเนินคดีในชั้นศาล

ขั้นตอนดำเนินคดี มี 2 กรณี คือ

5.1 ตามบทบัญญัติกฎหมายจราจรห้ามมิให้เจ้าพนักงานจราจรทำการเปรียบเทียบปรับ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าผิดฐานใดบ้าง

5.2 ความผิดที่เจ้าพนักงานมีอำนาจทำการเปรียบเทียบปรับได้แต่ผู้กระทำความผิดกฎหมายจราจรไม่เคยให้เปรียบเทียบปรับ

ขั้นตอนดำเนินคดีความผิดสองกรณีนี้ พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบต้องทำการสอบสวนผู้กระทำผิด และดำเนินการตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีขั้นตอนที่ยุ่งยากและใช้เวลานานในการดำเนินคดี หรือหากความผิดนั้นมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6 หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ คดีดังกล่าวอยู่ในอำนาจศาลแขวงที่

จะพิจารณาพิพากษา พนักงานสอบสวนก็ต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง ซึ่งมีวิธีดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดโดยสามารถฟ้องผู้ต้องหาด้วยวาจาต่อศาลได้ และให้ศาลพิพากษาด้วยวาจาโดยการบันทึกย่อได้ อันเป็นการลดรูปแบบการดำเนินคดีอย่างเป็นทางการลง เพื่อให้เกิดความรวดเร็วกว่าวิธีพิจารณาความอาญาทั่วไป อย่างไรก็ตามกระบวนกรดำเนินคดีในศาลแขวงก็ยังมีขั้นตอนที่มากเกินความจำเป็นสำหรับการดำเนินคดีจราจรที่เป็นความผิดต่อกฎระเบียบ

คำพิพากษาฎีกาที่ 598/2538 ข้อเท็จจริงในคดีนี้ พนักงานอัยการโจทก์ฟ้องจำเลยว่า กระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 และขับรถโดยประมาทอันน่าจะเกิดอันตรายแก่บุคคลอื่น ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 มาตรา 43,157 คดีถึงที่สุดโดยศาลฎีกาพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดตามฟ้องเป็นกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบทลงโทษตามมาตรา 390 ซึ่งเป็นบทลงโทษหนักที่สุด ปรับ 1,000 บาท

คำพิพากษาฎีกาที่ 421/2539 คดีนี้ศาลชั้นต้นลงโทษจำเลยฐานขับรถชนคนโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย เป็นกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 จำคุก 3 ปี ฐานไม่แจ้งเหตุและแสดงตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 มาตรา 78,160 จำคุก 4 เดือน รวมจำคุก 3 ปี 4 เดือน จำเลยรับสารภาพมีเหตุบรรเทาโทษลดโทษให้กึ่งหนึ่ง คงจำคุก 1 ปี 8 เดือน

จำเลยยื่นอุทธรณ์ขอให้รอกการลงโทษ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

จำเลยฎีกา ศาลฎีกาตัดสินว่า จำเลยมีความผิดฐานขับรถชนคนโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย จำคุก 3 ปี และปรับ 10,000 บาท ฐานไม่แสดงตัวและแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ทันที จำคุก 2 เดือน และปรับ 2,000 บาท รวมจำคุก 3 ปี 2 เดือน และปรับ 12,000 บาท จำเลยรับสารภาพมีเหตุบรรเทาโทษลดโทษให้กึ่งหนึ่ง คงจำคุก 1 ปี 7 เดือน และปรับ 6,000 บาท จำเลยไม่เคยต้องโทษจำคุกมาก่อน บิดามารดาผู้ตายได้รับค่าเสียหายเป็นที่พอใจแล้ว การให้โอกาสแก่จำเลยเพื่อประพฤติตนเป็นพลเมืองดีจะเป็นประโยชน์แก่สังคมมากกว่าการจำคุกจำเลย โทษจำคุกจึงรอไว้มีกำหนด 2 ปี

คำพิพากษาฎีกาที่ 3518/2538 ข้อเท็จจริงได้ความว่า วันเกิดเหตุจำเลยขับรถชนคนเสียชีวิตลากจูงรถพ่วงไปตามถนนด้วยความประมาทจนรถจักรยานยนต์ผู้อื่นถึงแก่ความตาย หลังเกิดเหตุจำเลยไม่ให้ความช่วยเหลือและไม่แจ้งเหตุต่อเจ้าพนักงานทันที จำเลยให้การรับสารภาพ

ศาลชั้นต้นพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 มาตรา 111,161 เป็นกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท

ลงโทษบทหนักตามมาตรา 291 จำคุก 4 ปี กระทบหนึ่ง และฐานไม่ช่วยเหลือและแจ้งเหตุแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ จำคุก 2 เดือน รวมจำคุก 4 ปี 2 เดือน จำเลยรับสารภาพเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาลดโทษให้กึ่งหนึ่ง คงจำคุก 2 ปี 1 เดือน

จำเลยอุทธรณ์ขอให้รื้อการลงโทษ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

จำเลยฎีกา ศาลฎีกาพิพากษาพิเคราะห์แล้วเห็นว่า จำเลยมีอายุ 40 ปี มีภริยา และบุตรอีก 3 คน อายุ 13 ปี 12 ปี และ 10 ปีตามลำดับ บุตรสาว 2 คนแรกเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ภริยาเป็นแม่บ้านไม่ได้ประกอบอาชีพ จำเลยเป็นหัวหน้าครอบครัวหาเงินมาจุนเจือ ไม่เคยมีประวัติกระทำความผิดในทางอาญามาก่อน หลังเกิดเหตุได้ชดใช้ค่าเสียหายจนผู้เสียหายพอใจแล้ว นับได้ว่าเป็นเหตุอันควรปราณี หากรื้อการลงโทษเชื่อว่าจำเลยจะกลับตัวเป็นพลเมืองดี โทษจำคุกจึงให้ร้อมีกำหนด 4 ปี

คำพิพากษาฎีกาที่ 680/2539 คดีนี้ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำเลยฐานต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานจำคุก 2 เดือน ฐานขบถในขณะเมาสุรา ปรับ 1,000 บาท จำเลยอุทธรณ์ขอให้รื้อการลงโทษ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

จำเลยฎีกา ศาลฎีกาพิพากษาว่า ตามพฤติการณ์แห่งคดีไม่มีเหตุที่จะรื้อการลงโทษแก่จำเลย แต่เห็นว่าศาลลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน 3 เดือน และจำเลยไม่เคยรับโทษจำคุกมาก่อน จึงให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขังแทนมีกำหนด 2 เดือน

คำพิพากษาฎีกาที่ 978/2540 จำเลยขบถในขณะมีเมาสุราด้วยความเร็วสูงเป็นเหตุให้ข้ามเกาะกลางถนนไปชนรถยนต์คันอื่น ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาจำคุกโดยไม่รื้อการลงโทษ แต่ให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขังแทน จำเลยฎีกาขอให้รื้อการลงโทษ ศาลฎีกาพิพากษาว่าการกระทำของจำเลยเป็นภัยร้ายแรงแก่สังคม ที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาจำคุกและให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขังแทนเหมาะสมแก่สภาพความผิดและเป็นคุณแก่จำเลยแล้ว

จากคำพิพากษาฎีกาข้างต้น จะเห็นว่าศาลใช้ดุลพินิจในการลงโทษต่างกัน ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงแต่ละคดีไป ส่วนของการรื้อการลงโทษศาลยังมีการพิพากษาให้คุมประพฤติจำเลยและให้ทำกิจกรรมบริการสาธารณะประโยชน์ โดยศาลเห็นว่าผู้กระทำผิดมิได้มีจิตใจชั่วร้าย จึงไม่ลงโทษจำคุกให้ทำกิจกรรมบริการสาธารณะควบคู่ไปกับการสอดส่องความประพฤติจำเลยอีกทางหนึ่ง

วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการสอบสวนคดีรถชนกันหรือชนบุคคลหรือทรัพย์สินเสียหาย

1. มูลเหตุที่ทำให้รถชนกัน

สาเหตุที่ทำให้รถที่สัญจรไปมาบนถนนเกิดชนกันหรือชนบุคคลหรือทรัพย์สินเสียหาย อาจมีสาเหตุเนื่องมาจาก

1.1 ผู้ขับขี่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทั้งสองฝ่ายต่างประมาท ละเลย ไม่ปฏิบัติตามการขับขี่รถให้เป็นไปตามกฎหมาย คือ พระราชบัญญัติจราจรทางบก ที่ใช้อยู่อย่างเคร่งครัด เช่น การใช้สัญญาณ การให้สัญญาณไม่ถูกต้อง หรือขับรถในขณะที่มีอาการมึนเมาสุรา หรือเสพยาเสพติด หรือขณะที่ร่างกายหย่อนความสามารถที่จะขับรถ หรือขับรถด้วยความกึกคะนอง

1.2 รถที่ขับนั้น เครื่องอุปกรณ์หรือส่วนประกอบไม่มั่นคงแข็งแรงบริบูรณ์ตามที่กำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติรถยนต์ หรือ พระราชบัญญัติล้อเลื่อน หรือ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 ที่ใช้อยู่ อันเป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นได้

1.3 ผู้ขับขี่ไม่มีความรู้ความชำนาญในการใช้รถคันนั้นอย่างเพียงพอ

1.4 เหตุเกิดขึ้นโดยอุบัติเหตุ เช่น มีคนหรือสัตว์วิ่งตัดหน้าในระยะใกล้ชิด ขาดการลดความเร็ว เป็นต้น

1.5 เกิดจากเจตนาร้ายของผู้ขับรถฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามได้รับความเสียหาย

หลักการปฏิบัติในที่เกิดเหตุ ร้อยเวร หรือเวรสอบสวน เมื่อทราบว่าเกิดเหตุรถชนกันหรือชนบุคคลหรือชนทรัพย์สินเสียหาย ต้องปฏิบัติดังนี้

1. เครื่องมือเครื่องใช้

2. แบบพิมพ์คำให้การผู้ต้องหา (ค.2-ต.134) ผู้เสียหายหรือพยาน (ค.138-ต. 84) ใบต่อคำให้การ (ค.3-ต.67)

3. กระดาษบันทึกต่าง ๆ

4. กระดาษเขียนแผนที่ (ไม่ควรใช้กระดาษที่มีบรรทัด หรือใบต่อคำให้การ)

การออกไปสถานที่เกิดเหตุ

ลงประจำวันไป ณ สถานที่เกิดเหตุพร้อมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างน้อย 2 นาย และมอบหมายหน้าที่ร้อยเวร หรือเวรสอบสวน ให้ผู้อื่นรักษาการแทน แล้วรีบออกเดินทางไปโดยมิชักช้า เมื่อถึงที่เกิดเหตุแล้วให้ดำเนินการ ดังนี้

1. ในกรณีรถชนกัน ให้ควบคุมตัวผู้ขับขี่รถยนต์แต่ละฝ่ายไว้ (ควบคุมเฉพาะพิจารณาเห็นว่าผิด)

2. เรียกใบอนุญาตขับขี่ทั้งสองฝ่ายตรวจดู แล้วยึดไว้ก่อน หากไม่มีใบอนุญาตขับขี่ให้ตรวจบัตรประชาชน หรือเอกสารต่าง ๆ ที่อยู่กับผู้ขับขี่หรือติดอยู่กับรถ
3. จดชื่อ นามสกุล ที่อยู่ ของผู้ขับขี่ทั้งสองฝ่ายไว้
4. จดชื่อ นามสกุล ที่อยู่ของผู้เห็นเหตุการณ์ขณะเกิดเหตุหรือผู้ที่อยู่ใกล้เคียงขณะที่เกิดเหตุไว้
5. ถ้าปรากฏมีผู้ได้รับบาดเจ็บ ให้รีบส่งตัวไปโรงพยาบาลหรือสถานอนามัยที่ใกล้โดยทันที
6. ถ้าปรากฏว่าการที่รถชนกันมีคนถึงแก่ความตายให้ถ่ายรูปศพไว้พร้อมกับพิมพ์ลายนิ้วมือศพไว้แล้วชันสูตรพลิกศพ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 150 ต่อไป
7. การชันสูตรพลิกศพต้องปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพประมวลกฎหมายเกี่ยวกับคดีลักษณะ 10 บทที่ 1, 2, 3 คำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 144/2512 ลง 25 กุมภาพันธ์ 2512 และระเบียบกรมตำรวจว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2512
8. เมื่อชันสูตรพลิกศพเสร็จแล้ว อย่าปล่อยศพไว้โดยขาดการดูแลรักษา ควรจะมีสิ่งปกปิด หรือนำศพไปเก็บรักษาไว้ที่วัด หรือโรงพยาบาล หรือมอบให้ญาติหรือมูลนิธิ หรือผู้อื่นนำศพไปทำพิธีการตามประเพณี
9. สืบสวนหาร่องรอยและพยานหลักฐาน เช่น จุดชน รอยห้ามล้อ กระจก เศษอิฐ ดิน ผง สิ่งของที่บรกรทุกตกหล่นอยู่บนถนน
10. จัดการใช้ดินสอกาแรนด้าดหรือวัตถุอย่างอื่น ชิดเขียนเส้นลงบนพื้นถนนตรงวงล้อของรถที่ชนกัน หรือตรงโครงรถที่คว่ำ หรือตะแคงอยู่โดยเร็วที่สุด
11. ถ่ายรูปรถและหลักฐานต่าง ๆ ไว้
12. เสร็จแล้วแยกรถที่ชนออกจากกัน หรือในกรณีรถตะแคงไม่อยู่รวมกันให้พยายามนำรถออกจากทาง นำไปจอดไว้ชิดขอบทาง เพื่อไม่ให้กีดขวางการจราจรในถนนนั้น
13. ตรวจสอบหลักฐานที่เกิดเหตุโดยละเอียด
 - เหตุเกิดบนถนน ซอย ทางแยก ทางโค้ง หลักกิโลเมตร ตำบล (แขวง) อำเภอ (เขต) จังหวัด
 - ถ้าผู้ขับหลบหนี ให้ตรวจหาเส้นผม ขน โลหิต พิมพ์ลายนิ้วมือที่ติดอยู่กับพวงมาลัยรถ กระจกมองหลัง กระจกมองข้าง (หูช้าง) ประตูทางขึ้นขับรถ เศษอาหาร ก้นบุหรี่และอื่น ๆ

2. ทำแผนที่แสดงสถานที่เกิดเหตุ

วิธีการทำแผนที่แสดงสถานที่เกิดเหตุ มีหลักอันควรปฏิบัติ ดังนี้

2.1 กระดาษที่ใช้เขียนแผนที่ ควรใช้กระดาษที่ไม่มีบรรทัด หรือใช้กระดาษตารางแบบเป็นกระดาษกร๊าฟยิ่งดี เพราะการย่อมาตราส่วนจะแน่นอนใกล้ความจริง ขนาดของกระดาษควรให้เท่ากับปกสำนวนคดีอาญา ทั้งนี้เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงามและสะดวกในการรวมเข้าสำนวนให้ใช้แบบที่กรมตำรวจ ได้ออกแบบไว้ตามประมวลกฎหมายเกี่ยวกับคดีลักษณะ 8 บทที่ 16 ข้อ 295(1) ผนวก (ณ)

2.2 การตั้งทิศให้ตั้งหัวกระดาษอยู่ที่ทิศเหนือ เพื่อสะดวกในการตรวจ

2.3 มาตราส่วนคูพอสมควรที่จะใช้กับกระดาษ ไม่ให้เล็กและใหญ่เกินไป และต้องบอกมาตราส่วน

2.4 ถ้าเป็นแผนที่สังเขป ให้ย่อมาตราส่วนให้ใกล้เคียงที่สุด

2.5 วัดความกว้างของถนน ซึ่งเป็นสถานที่เกิดเหตุ ว่ามีความกว้างกี่เมตร กำหนดเส้นขอบถนนทั้งสองฟากลงในแผนที่ และบอกขนาดความกว้างและจุดกึ่งกลางถนนไว้ในแผนที่ด้วย

2.6 กำหนดภาพรถทั้งสองที่ชนกัน หรือรถที่เกิดอุบัติเหตุลงในแผนที่วัดจากขอบถนนถึงรถ หรือรถแต่ละคันว่าห่างจากขอบถนนกี่เมตร

2.7 รอยห้ามล้อหรือรอยครูดหรือรอยไถของรถแต่ละคัน มีปรากฏหรือไม่ ถ้ามีความยาวตั้งแต่รอยห้ามล้อจนถึงรถชนกัน หรือชนคนหรือชนสิ่งของ หรือเกิดอุบัติเหตุลงในแผนที่ด้วยแต่ละจุดห่างกันเท่าใด

2.8 กำหนดเส้นทางเดินของรถแต่ละคันก่อนเกิดเหตุ พอให้รู้โดยสังเขป

2.9 ถ้ารถชนคนบาดเจ็บหรือถึงแก่ความตาย ให้แสดงจุดที่รถชนตรงไหน และรถไปหยุดเลขสถานที่ชน อยู่ในลักษณะใด ห่างจากที่ชนกันเท่าใด ถ้ากรณีรถชนคน ผู้ถูกชนกระเด็นไปทางทิศใด ห่างไกลจากจุดชนครั้งแรกเท่าใด

2.10 กำหนดจุดที่พยานแต่ละคนที่อยู่เห็นในคดีนั้นลงในแผนที่ พร้อมกับบอกระยะห่างจากที่พยานแต่ละคนยืนอยู่ ตรงกับจุดรถชนกันว่าห่างกันเท่าใด

2.11 กำหนดสถานที่ที่อยู่ใกล้ชิดกับที่เกิดเหตุพอเป็นสังเขป เพื่อให้ทราบเหตุนั้นได้เกิดขึ้นตรงไหน เช่น ที่หน้าร้านค้าของใคร บ้านใคร หรือตึกที่ทำการอะไร ถ้ามีทางรถไฟ สะพานทางโค้งทางแคบที่คับขัน หรือทางผ่านก็ให้กำหนดไว้ในแผนที่พอเป็นสังเขปด้วย

2.12 ถ้ามีเครื่องหมายสัญญาณควบคุมการเดินรถในทาง หรือเครื่องหมายบังคับการจราจร ก่อนที่เกิดเหตุ หรือ ณ ที่เกิดเหตุ ก็ให้กำหนดไว้ในแผนที่และห่างจากที่เกิดเหตุเท่าไรเครื่องหมายนั้น ๆ เจ้าหน้าที่ฝ่ายใดเป็นผู้ทำไว้ และได้ประกาศใช้เป็นเครื่องหมายบังคับรถหรือไม่

2.13 เครื่องหมายในแผนที่ ที่ทำไว้มักใช้เป็นตัวเลข หรืออักษรไทย เช่น รถยนต์คันหมายเลขทะเบียน... รถยนต์คันหมายเลขทะเบียน... ศพนาย... เครื่องหมายทางโค้งหรือ ก. เครื่องหมายทางชำรุด ข. รถยนต์หมายเลขทะเบียน... ค. ศพนาย... ง. จุดชน เป็นต้น

2.14 เครื่องหมายแผนที่ถ้าจะระบายสีต่าง ๆ ไว้บ้างก็จะดูสวยงามดี

2.15 เสร็จแล้วให้คู่มือและพยานตรวจดู เมื่อเห็นเป็นการถูกต้อง ก็ให้พนักงานสอบสวนนำแผนที่ที่ทำขึ้นไว้นั้น ให้คู่มือและพยานลงลายมือชื่อรับรองไว้เป็นหลักฐาน หากคู่มือไม่ยินยอมลงลายมือชื่อหรือชี้ไม่ตรงกัน ผิดกันอย่างไรก็ให้หมายเหตุไว้ในแผนที่ให้ชัดเจน

2.16 แผนที่ที่ทำขึ้น พนักงานสอบสวนต้องบันทึกไว้ว่าทำขึ้นเมื่อวันที่... เดือน... พ.ศ. ... เวลา... น. แล้วลงลายมือชื่อผู้ทำกำกับไว้ด้วย (ทั้งนี้ให้ปฏิบัติตามประมวลระเบียบเกี่ยวกับคดีลักษณะ 8 บทที่ 9 ข้อ 266)

3. การถ่ายรูปประกอบสำนวนการสอบสวน

3.1 จะใช้ถ่ายรูปด้วยฟิล์มขาวดำ หรือฟิล์มสีก็ได้

3.2 สภาพของถนนทั่ว ๆ ไป

3.3 สภาพที่รถชนกัน หรือชนคน หรือชนทรัพย์สินสิ่งของ ทั้งด้านหน้า ด้านข้างและด้านหลัง

3.4 จุดชน หรือจุดเกิดอุบัติเหตุ

3.5 รอยห้ามล้อ หรือรอยครูดหรือรอยไถ

3.6 จุดกึ่งกลางถนน หรือเส้นแบ่งของช่องถนน หากถนนมีหลายช่อง

3.7 จุดสีของรถคันหนึ่ง ติดอยู่กับรถอีกคันหนึ่ง หรือจุดชิ้นส่วนของรถคันหนึ่งติดอยู่กับรถอีกคันหนึ่ง หรือติดอยู่กับศพ หรือคราบ โลหิต เส้นผม ส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายของผู้ได้รับบาดเจ็บหรือตายที่ติดอยู่กับรถ

3.8 ถ้ารถมีแผ่นป้ายทะเบียน ควรถ่ายรูปให้เห็นชนิด ลักษณะของรถและแผ่นป้ายทะเบียนด้วย

3.9 และอื่น ๆ ที่เห็นว่าสำคัญในการประกอบคดี (ทั้งนี้ให้ปฏิบัติตาม ประมวลเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 บทที่ 9 ข้อ 268)

4. การสืบสวนสอบสวนพยาน

4.1 สืบสวนหาพยานที่รู้เห็นก่อนเกิดเหตุและขณะเกิดเหตุ

4.2 เมื่อได้พยานแล้วให้รีบจดปากคำพยานรู้เห็นเหตุการณ์เกี่ยวแก่ รถชนกันหรือชนคนหรืออุบัติเหตุอย่างละเอียดและโดยเร็วที่สุดที่จะทำได้

4.3 อย่าปล่อยพยานไว้นานโดยไม่ได้สอบสวน หากสอบสวนภายหลังเกิดเหตุเป็นเวลานาน รูปคดีอาจจะเสียความเป็นธรรม เพราะพยานจำเหตุการณ์ไม่ได้หรืออาจจะมีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดวิ่งเต้นบิดเบือน ข้อเท็จจริง

4.4 วัตถุพยานต่าง ๆ เช่น ชิ้นส่วนของรถหรือคราบโลหิตหรือเส้นผมขนที่ติดอยู่กับรถ สีของรถที่ติดอยู่กับคนหรือรถอีกคันหนึ่ง ต้องรีบส่งไปตรวจพิสูจน์ยังกองพิสูจน์หลักฐานกรมตำรวจ

4.5 หลักฐานการเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองรถ เช่น ปลายทะเบียนหรือคันทะเบียน (ทร.9 ต 11คันและปลาย) หรือในกรณีรถอยู่ในระหว่างผ่อนส่งต้องตรวจสัญญาเช่าซื้อ สำเนาทะเบียนรถ หรือสำเนาสัญญาเช่าซื้อติดสำนวนไว้

5. บันทึกสภาพและพฤติการณ์เกี่ยวแก่รถ

เมื่อพนักงานสอบสวนไปถึงสถานที่เกิดเหตุแล้ว ต้องบันทึกสภาพและพฤติการณ์เกี่ยวแก่รถชนกัน ชนคน หรือทรัพย์สิน หรือรถเกิดอุบัติเหตุไว้โดยละเอียดตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

5.1 สภาพของรถแต่ละคันหรือรถคันที่เกิดเหตุจอดอยู่อย่างไร และเข้าเกียร์ไหนไว้

5.2 ความเสียหายที่ได้รับ หรือที่เกิดขึ้น มีคนบาดเจ็บ หรือตาย ชื่ออะไร อยู่ไหน คำนิรूपพรรณ เป็นอย่างไร ได้จัดการอย่างไร

5.3 พฤติการณ์ของผู้ขับรถแต่ละฝ่าย หรือผู้ขับรถคนนั้นเป็นอย่างไร ได้กลิ่นสุราหรือมีอาการมึนเมาสุรา หรือยาเสพติดอย่างไรบ้าง หรือไม่ได้จัดการอย่างไร

5.4 คันตัวคนขับรถหรือคนประจำรถ หรือในรถว่ามีเครื่องหมักคองของเมาหรือสุรา หรือยาเสพติดให้โทษหรือไม่

5.5 ในขณะที่เกิดเหตุมีพยานรู้เห็นบ้างหรือไม่ ถ้ามี ชื่ออะไร อยู่บ้านเลขที่...ถนน...อำเภอ... จังหวัด... เพื่อสะดวกในการติดตามตัวมาสอบสวน

ถนนมีสภาพอย่างไร ลาดยาง ลาดปูน หรือโรยกรวด ดินทราย ดินเหนียว ฯลฯ ขณะเกิดเหตุฝนตกถนนเปียก หรือแห้งอย่างไร สภาพของดินฟ้าอากาศขณะเกิดเหตุลมพัดอย่างแรง เกิดพายุหรือไม่อย่างไร หากสงสัยให้ไปเอาหลักฐาน จากเจ้าหน้าที่อุตุทุกศาสตร์ประจำท้องที่แล้ว สอบสวนปากคำประกอบไว้

ถ้าเป็นเวลากลางคืน ไฟถนนตอนที่เกิดเหตุ มีดหรือสว่างอย่างไร ถ้าสว่างเป็นไฟอะไร เช่น ไฟฟ้าเป็นชนิดไฟหลอดธรรมดา หรือหลอดไฟแสงนีออนชนิดที่แรงเทียน อยู่ห่างจากที่เกิดเหตุกี่เมตร สูงจากพื้นดินกี่เมตร เสาไม้หรือปูนซีเมนต์ ขณะเกิดเหตุไฟฟ้าดับหรือไม่ หลอดไฟขาดหรือไม่ หากสงสัยให้ไปสอบสวนเจ้าหน้าที่ไฟฟ้าของท้องที่นั้น ๆ ประกอบ เป็นคืนเดือนมืด เดือนหงายวันข้างขึ้น ข้างแรม เป็นต้น (วัชชัย พิทักษ์, พล.ต.ต., 2538, หน้า 3-26)